

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ Κ'.

ΜΑΪΟΣ 1957.

ΑΡΙΘ. 181.

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

Πεντακόσια τέσσαρα χρόνια μετά την ἄλωσιν τῆς Βασιλευούσης καὶ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ τελευταίου αυτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, προσερχόμεθα πάλιν προσκνηταὶ τῶν παθῶν τοῦ Ἐσταυρωμένου Ἔθνους, τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος. Προωρισμένη νὰ μάχεται κατὰ τῶν σιφῶν ἀγρίων, ἀπολιτίστων καὶ βαρβάρων ἔθνων ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον, ἡ Ἑλλὰς ὑπῆρξεν ὁ προμαχὸν τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὰ τεῖχη τῆς ἔσπασαν τὰ ἄγρια κύματα τὰ ὁποῖα ἐκίνει ἡ Ἀνατολὴ κατὰ τῆς Δύσεως. Χίλια καὶ πλέον ἔτη ἀντέστη εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων, εἰς τὰς μετακινήσεις τῶν λαῶν, εἰς τὰς πλημμυρίδας τὰς μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Καὶ τὸ 1453 ἦλθε νὰ σφραγίσῃ τὴν τραγικὴν τῆς μοῖραν, διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους. Ἡ Πελοπόννησος, ὁ Πόντος, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου, ἡ Κύπρος, ἡ Ρόδος καὶ τελευταία ἡ Κρήτη ἔμελλον κατὰ τοὺς δύο ἐπομένους αἰῶνας νὰ προστεθοῦν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὸ δουλεῦον ἔθνος ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τὸ 1821 διὰ νὰ σημάνη ἡ καμπάνα τῆς λευτεριᾶς, ἡ ἔθνευροσύνη. Καὶ ἡ καμπάνα αὕτη ποὺ ἐσήμανεν εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, νὰ ξυπνήσῃ τοὺς σκλάβους, τοὺς ἀπογόνους τῶν βυζαντινῶν ἡρώων, καὶ νὰ τοὺς μαζέψῃ γύρω ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον σύμβολον τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου ἐβλάστησεν ἡ ἐλαία, καὶ ὅπου ἡ πρόμαχος Ἀθηνᾶ εἶχε λάβει τὴν μορφήν τῆς Παναγίας τῆς Ἀθηνιώτισσας. Ἀλλ' αὕτη ἡ ἀποκατάστασις δὲν ἔγινε μονομιᾶς οὔτε κ'

ἐτελείωσεν ἐφ' ὅσον μένουσιν ἀκόμη ὑπόδουλοι ἡ Βόρειος Ἡπειρος καὶ ἡ Κύπρος.

Εἰς τὴν σημερινὴν μνημόσυνον ἀναδρομὴν θὰ ἐνθυμηθῶμεν πρῶτα τοὺς ἥρωας. Καὶ ἥρωας ὑπῆρξε πρωτίστως ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ γενναῖος αὐτὸς στρατιώτης καὶ σοφὸς αὐτοκράτωρ, ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἐκπνεύσαν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ πολεμήσῃ. Ἡ Θράκη κατεῖχτο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐνῶ ἡ Μικρασία πρὸ πολλοῦ ἐκχυριαρχεῖτο ἀπὸ αὐτοῦς, καθὼς ἠλέγχετο καὶ ἡ θάλασσα καὶ ἡ διάβασις τοῦ Βοσπόρου πρὸς τὸ Αἰγαῖον ἢ πρὸς τὸν Εὐξείνιον. Τὸ Βυζαντινὸν κράτος περιοριζέτο εἰς μικρὰν ἐνδοχώραν, εἰς ὀλίγα θρακικὰ φρούρια καὶ εἰς μικρὰς νήσους. Τὸ δεσποτᾶτον τοῦ Μορέως, ἀπὸ ὅπου ὁ Κωνσταντῖνος εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Βασιλεύσαν πρὸ τεσσάρων μόλις ἐτῶν, ἦτο μακρὰν. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντος δὲν ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ ἄλλου. Ὁ Πάπας εἶχεν ἀποστείλει ἀσήμαντον βοήθειαν, οἱ Φράγκοι ἀντεπροσπεύοντο ἀπὸ ὀλίγους Γενοῦτας μὲ τὸν γενναῖον Ἰουστινιάνην. Ὁ στόλος ἦτο πολὺ κατώτερος τοῦ τουρκικοῦ, τὰ ὄπλα διὰ τῶν ὁποίων ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπιθῇ ὁ ἐχθρὸς ὀλίγα, οἱ κάτοικοι φοβισμένοι. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶχον ἐγκαταλείψει προηγουμένως τὴν Βασιλεύσαν διὰ νὰ σωθοῦν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις. Ὁ ἐχθρὸς διέθετε μέγαν στρατὸν, μέγαν στόλον, ἀπειρίαν ἐφοδίων, νεώτατον ὄπλισμόν, τηλεβόλα φοβερὰ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κορημνίζοντα τὰ τεῖχη καὶ ἀνοίγοντα εἰσόδους εἰς τοὺς ἐπιτιθεμένους. Ὅλα ἦσαν κατὰ τῶν

Βυζαντινῶν καὶ ὑπὲρ τῶν Τούρκων. Ἄλλ' ἡ εὐθυμία δὲν ἐγκατέλειπε τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, εἰς τὴν προστασίαν τῆς Θεοτόκου, ἣ ὁποία τσακίσι εἶχε σώσει τὴν Πόλιν, καὶ εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὅταν τοῦ ἐγένεν ἀπὸ τὸν Μωάμεθ ἡ πρότασις νὰ παραδώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἠρνήθη μὲ τὰ αἰῶνα ἐκεῖνα λόγια: Δὲν εἶναι δικαίωμα ἰδικὸν μου ἢ κανενὸς ἀπὸ αὐτοῦς ποῦ τὴν κατοικοῦν, νὰ σοῦ παραδώσω τὴν Πόλιν. Ἔχομεν κοινὴν ἀπόφασιν νὰ ἀποθάνωμεν μὲ τὴν Θέλησίν μας ὑποστηρίζοντες τὴν Βασιλεύουσαν καὶ μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Δὲν ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος ποῦ ὠμίλησεν. Ὁμίλησε τὸ στόμα τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀντιμετωπίσει τοὺς Πέρσας εἰς τὴν ἀρχαιότητα, τοὺς Ἀράβους, τοὺς Ἄραβας, τοὺς Πέρσας, τοὺς Ρώσους, τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Βυζάντιον. Αὐτὴ ἡ συνείδησις τοῦ ἔθνους ἣ ὁποία εἶπεν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ἐπιδρομεῖς τοῦ 1940-1941 τὸ OXI, ἦτο αὐτὴ ἡ ἰδία ἣ ὁποία διὰ τοῦ Λεωνίδα εἶχεν εἶπει εἰς τὰς Θεομοῦλας τὸ «Μολὼν λαβέε».

Κατόπιν τιμῶμεν τὸν ἀνώνυμον ὄχλον, τὸν λαὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰ ὅπλα, ἐφύλαξε τὰ τείχη, τὰ ἐπεσκεύαζε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, ὅπου ἐγαλοῦσαν τὴν ἡμέραν, διέθηκε τὸ αἷμα του διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἐσφάγη, ἠχμαλωτίσθη, μετεκινήθη ἀπὸ τὰς οἰκίας του, κατέληξεν εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, εἶδε τὰ ἱερά του βεβηλούμενα, τοὺς ναοὺς μεταβαλλομένους εἰς τζαμιά, τοὺς τάφους του συλομένους, τὰ μνημεῖα καταστρεφόμενα, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς μοναχοὺς, τὰ ἱερά πρόσωπα κακοποιούμενα, φριζώδη καὶ βδελυρὰ ἐγκλήματα διαπραττόμενα, καταπατομένους τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς, καὶ ἐξαφανιζόμενα τὰ ἴχνη πάσης ἐλευθερίας καὶ ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας. Ἀνόνημοι μάρτυρες, κατὰ χιλιάδας ὑπομείναντες τὸ μαρτύριον τῆς πίστεως, μὴ ἐνδύσαντες, μὴ ὑποκύραντες

εἰς τὴν κτηνώδη βίαν. Αἰῶνια ὑποδείγματα τῆς εὐθυμίας τοῦ ἔθνους, ἀθάνατα παραδείγματα πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, εἰκόνας ἀθάνατοι αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ ἐξαλειφθοῦν ἀπὸ τὴν καρδίαν τῶν Ἑλλήνων κάθε καιροῦ καὶ κάθε τόπου.

Δὲν προτίθεμαι νὰ ἐξιστορήσω τὰ γεγονότα τῆς τραγικῆς ἐκείνης πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣ ὁποία ἀπέληξεν εἰς τὴν 29ην Μαΐου 1453. Τὰ γεγονότα εἶναι εἰς ὅλους γνωστά, νομίζω δ' ὅτι καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐργασίας μου κατέστησα γνωστότερα καὶ τὰ πρόσωπα: Τὸν ἐνδοξον, συνετὸν καὶ ἡρωικὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον, τὸν μάρτυρα πρωθυπουργὸν του Λουκᾶν Νοταρᾶν. Τέλος τὸν Γεώργιον Σχολάριον, πεπεισμένον περὶ τοῦ ματαίου τῆς ἀμύνης, ἀλλ' ὄχι φιλοτουρκον. Ὀλιγότερον γνωστός εἶναι εἰς ἡμᾶς ὁ Μωάμεθ Β' ὁ Πορθητῆς, εἴκοσι δύο μόλις ἐτῶν, στρατηγὸς ἱκανώτατος, προσωπικότης ἀντιφατικῆ, ἐπιμονος, ἐπιθετικῆ, φιλήδονος, μὲ ἐκρηξίσεις βαρβαρότητος καὶ τὸνον καλλιτεχνικὸν συνάμα, φαινόμενον αὐτόχρημα ζωτικότητος. Μολονότι ὅμως ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ νικητῆς, πρωταγωνιστῆς εἶναι ὁ Παλαιολόγος. Τὸ πεδῖον τοῦ δράματος, ἣ Πόλις, μέλλει νὰ ἀλλάξῃ πρόσωπον καὶ ὑπόστασιν. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς οἱ εὐρεθέντες ἐκεῖ κατὰ τὴν ἄλωσιν, ἑβδομήντα χιλιάδες ὀρθόδοξοι, ἀνεξαρτήτως πολιτικῶν φρονημάτων, ἢ ἐσφάγησαν ἢ ἐπωλήθησαν σκλάβοι εἰς τὰ παζάρια τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἀσίας. Ὀλίγοι ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαγοραστοῦν καὶ νὰ ἐπανέλθουν. Ἀπεναντίας νέοι κάτοικοι συνεχωρεύθησαν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν, συγκεντρωθέντες ἀπὸ ὅλην τὴν περιοχὴν τὴν ὁποῖαν κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη ἐκυρίευσεν ὁ Πορθητῆς, κυρίως τὴν Θράκην, τὴν Πελοπόννησον, τὸν Πόντον, τὰς Νήσους! Ἔτσι ἡ νέα Κωνσταντινούπολις δὲν εἶχε σχέση πλεόν μὲ τὴν χθесινήν. Ἀντὶ τῶν Παλαιολόγων ἐκάθητο εἰς τὸν θρόνον (εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ὅμως τὰ πρῶτα χρόνια) τοιροικὴ δύνασται. Οἱ ναοὶ ἔγιναν τεμένη, ὁ λιμὴν ἔχασεν τὴν ζωτικότητά του, οἱ Φράγχοι ἀπόλεσαν τὰ προνόμια καὶ τὴν

δυναμίν των. Ὁ πλοῦτος τῆς Πόλεως διεσκορπίσθη, τὰ γράμματα, ἡ τέχνη καὶ αἱ ἐπιστήμαι παρήκμασαν. Καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ἐκλήθη νὰ ἄρξη τοῦ ὑποδούλου Γένους ὁ Γεώργιος Σχολάριος, ὁ ὁποῖος, ἐν ἔτος περίτου μετὰ τὴν καταστροφὴν, ἐξελέγη Πατριάρχης. Τὸν ἀνεζήτησαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τὸν εὗρον σκλάβον εἰς τὸν κῆπον ἐνὸς Τοῦρκου ἔξω τῆς Ἀδριανουπόλεως. Οἱ συλλεγέντες ἐπὶ τούτῳ ἐκκλησιαστικοὶ τὸν ἐξέλεξαν καὶ τὸν χειροτόνησαν. Ὁ Μωάμεθ τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Πόλεως διὰ νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκή τὰ καθήκοντα τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Καθὼς ἔφευγε μὲ τὰ περίφημα προνόμια (δικαστικὴν καὶ πολιτικὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν ὁμοδόξων καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν τῆς αὐτοκρατορίας), ὁ Μωάμεθ τοῦ προσέφερεν ἕνα ἄσπρο ἄλογο, καὶ τοῦ ἐκοιτάρησε τὰ χαλινάρια διὰ νὰ ἱππεύσῃ. Ἀπὸ τὸ 1454 μέχρι τοῦ 1821, τέσσαρας περίτου αἰῶνας, ὁ Ἕλληνισμὸς δὲν εἶχε βασιλέα καὶ πρωθυπουργόν, εἶχεν ὅμως ἐθνάρχην τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Καὶ οὕτω ἠδυνήθη νὰ διασωθῇ. Ὁχι ἀπὸ καλωσύνην τοῦ Πορθητοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τὴν εὐλογον πολιτικὴν σκέψιν, ὅτι οἱ Ρῶμοι ἐχρειάζοντο διὰ νὰ πληρῶνουν φόρους καὶ νὰ ὑπηρετοῦν τοὺς κυρίαρχους των. Καὶ ὁ πατριάρχης ἐχρειάζετο διὰ νὰ τοὺς συγκρατῇ ὑποτεταγμένους εἰς τὸ δοβλέτι καὶ διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ, διὰ λόγους δογματικούς, πᾶσαν ἐπέμβασιν τῆς Δύσεως εἰς τὰ πράγματα τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Δὲν ὑπελόγησεν ἐν τούτοις ὁ Μωάμεθ τὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς παιδεύσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἐκαλλιέργει αὐτή, καὶ τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν θὰ ἴσκει ἐπὶ τῶν ὑποδούλων μαζῶν. Καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἐθνισμὸν.

Ὁ Σχολάριος δὲν ἔμεινε πολὺν χρόνον οὔτε καὶ συνεχῶς ἐπὶ τοῦ θρόνου, πρὶν δὲ νὰ παραιτηθῇ ὀριστικῶς καὶ καταφύγῃ εἰς τὰς Σέρρας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ἐπλανήθη μὲ ἐν ὄνειρον τὸ ὁποῖον συνέλαβε: Νὰ κόμῃ χριστιανὸν (ὀρθόδοξον φρισικὰ) τὸν Πορθητὴν. Ἐγνώριζεν ὅτι εἰς τὰς φλέβας τοῦ Μωάμεθ ἔρρεε καὶ χρι-

στιανικὸν αἷμα, καὶ ὅτι ὁ νεαρὸς στρατηγὸς ἦτο εἰς ἄκρον πεπαιδευμένος, γνώστης τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐγνώριζεν ἀκόμη ὅτι ἦτο φιλοπεριεργος καὶ περὶ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἐποφελήθη λοιπὸν καὶ ἠθέλησε νὰ τὸν κατηχήσῃ. Ἐὰν τὸ ἐπετύγχανεν, ὁ Μωάμεθ καὶ ὅλοι του ἡ αὐλή καὶ ὁ στρατὸς θὰ ἐπέστρεφον εἰς τὸν Χριστιανισμὸν. Ἐπομένως ἡ ἄλωσις θὰ μετεβάλλετο εἰς μίαν ἀπλὴν περιπέτειαν ἀλλαγῆς δυναστείας. Ἄντι τῶν μωαμεθανῶν Ὀθωμανῶν θὰ εἶχονεν Χριστιανούς Ὀσμανλήδες. Ἀλλὰ τὸ ὄνειρον αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀτυχές. Ὁ Μωάμεθ ἦτο ὁ ἴδιος φιλοπεριεργος ἀλλὰ κατὰ βάθος θρησκευτικῶς ἀδιάφορος, δὲν ἦτο δηλαδὴ φανατικὸς μουσουλμάνος. Ἄλλ' ὁ μουσουλμανισμὸς τοῦ ἦτο ἀνάγκη ὡς σύστημα, ἰδοὺ διατί. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐδίδασκε τὴν ἀγάπην, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν εὐρίηνην, οἱ πιστοὶ ἔπρεπε νὰ νηστεύουν, ν' ἀποβλέπουν εἰς τὰ μεταθανάτια ἀγαθὰ, πνευματικῆς φύσεως. Ἀπεναντίας ὁ μωαμεθανισμὸς ἄφινεν ἐν τῇ πράξει περιθώριον εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ γεύωνται ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ τοὺς ὑπέσχετο μεταθανάτιον συνέχειαν τῆς ἀκολασίας. Ἄντι τῶν μοναχῶν τοῦ Βυζαντίου, οἱ Τοῦρκοι ἐδημιουργοῦν ἐξωμότας πολεμιστὰς ἀσελγεῖς καὶ ἀδιστακτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἀποθάνουν εἰς τὴν μάχην διὰ νὰ κληρονομήσουν τὸν ὕλικὸν παράδεισον τοῦ Προφήτου. Οἱ ἀρνησῖθρησκοὶ ἦσαν ἀκριβῶς τὰ ζωτικώτερα στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ ὁποῖα δὲν ἐχώρουν πλέον εἰς τὰ πλαίσια τοῦ μοναχισμοῦ καὶ τῆς σχολαστικότητος τοῦ παρακμάσαντος Βυζαντίου. Ἄλλωστε ἡ Ἀσία ἐκινεῖτο πρὸς τὴν Εὐρώπην. Καὶ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς Ἀσίας ἐνεσάρκωνεν ὁ ἴδιος ὁ Πορθητὴς. Πῶς λοιπὸν ἠδύνατο νὰ τὸ ἀταρνηθῇ καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν;

Ἄλλ' ἂν ἡ σκέψις τοῦ Σχολαρίου ἦτο ἐσφαλμένη ὡς πρὸς τὸ μείζον, ὠφέλησεν ὡς πρὸς τὸ ἔλαττον. Διότι ὁ Μωάμεθ ἐθεμελίωσε νέαν θεοκρατικὴν αὐτοκρατορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κύριοι ἦσαν μὲν οἱ στρατιωτικοὶ Τοῦρκοι, ἀλλ' ἀπαραίτητα στοιχεῖα διὰ τὴν πρόωδον (τεχνικοὶ, ἐπιστήμονες, λόγιοι, ἔμποροι, βιοτέχναι, ναυ-

τιχοὶ κλπ.) ἔβλεπεν ὅτι ἦσαν ἐξ ὅλων τῶν κατακτηθέντων λαῶν οἱ Ἕλληνες. Καὶ τοὺς Ἕλληνας αὐτοὺς ἐπροσάτευσεν διὰ τῶν προνομίων καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μεταβολὴ ὑπῆρξε παγκοσμίου σημασίας. Οἱ ποιηταὶ ἔκλαυσαν καὶ ἐθρήνησαν, οἱ ἡγεμόνες ἐφοβήθησαν τὸν νεαρὸν Πορθητὴν. Ὁ Πάπας ἀπεπειράθη διὰ προχείρων σταυροφοριῶν, εἰς τὰς ὁποίας τὸν ἐξώθει ὁ ἐν τῷ μεταξὺ γινόμενος καρδινάλιος Βησσαρίων, ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν Ἀνατολήν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκίνει κατὰ τῶν Τούρκων τὰ δύο ἐναπομείναντα ξίφη τῆς Χριστιανωσύνης, τὸν Οὐγγρον Ἰωάννην Οὐννάδην καὶ τὸν Ἀλβανὸν Γεώργιον Σκεντέρμπεην. Ἀλλ' ὁ Πορθητὴς ἀδάμαστος ἐπροχώρει, ἐτοιμάζων ἐκαστοτε νέους στρατοὺς, νέον στόλον, προσελκύνων ἢ ὑποτάσσων ἢ καταβάλλων νέους ἡγεμόνας. Τέλος ἐπάτησε τὴν Χερσόνησον τῆς Ἰτα-

λίας. Ἐὰν ἔζη ἀκόμη δέκα ἔτη, ὑπῆρχε φόβος νὰ ὑποκύψῃ ἡ Ρώμη καὶ ὁ μαρὸς Πατισὰχ νὰ προσευχηθῇ εἰς τὸν Ἀλλὰχ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Πέτρου! Ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια ἔδωσε τέλος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην περιπέτειαν, ἀφαρπάσασα μόλις πενηκονταετὴ τὸν Πορθητὴν ἐκ τῆς ζωῆς.

Ἐκτοτε πολλὰ μεταβολαὶ ἔγιναν, οἱ ὑπόδοιοι εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν λαοὶ ἀπλευθερώθησαν, νέα κράτη προέκυψαν. Ἀλλὰ δύο πραγματικότητες ἐμείναν ἀπαρασάλευτοι. Ἡ Νέα Ρώμη, ἡ Κωνσταντινούπολις, εἶναι τουρκικὴ, με τουρκικὴν πλέον ἐπίκλησιν, Ἰσταμπούλ. Καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἡγείται τῆς ὀρθοδόξου ἀνὰ τὸν κόσμον Ἐκκλησίας. Τὰ σταθερώτερα ἀποτελέσματα τῆς δευτέρας ἀλώσεως.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

Τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α Ν Α Σ Τ Α Σ Η

Ἦμουν ἀπόψε ἡ Μαρία Μαγδαληνὴ
κι' ἦμουν βαρεῖα κι' ἀγιάτρευτα θλιμμένη.
Στὸ ξύλο εἶδα νὰ σβήνεται, ἀχνή,
ἢ ὄψι του ἢ ἀγαπημένη.

Πέρασε ἡ μέρα κι' ἦρθε ν' ἀπλωθῇ
τῆς νύχτας ἡ σκιά πάνω στὴ φύση.
Γιὰ μένα κάθε φῶς εἶχε χαθῆ
καὶ κάθε ἐλπίδα σβήση.

Νύχτα φριχτὴ ψηλὰ στὸν Γολγοθᾶ.
Μιὰ δυὸ σκιές, σκυφτές, μαυροντυμένες.
Ἡ ἀγωνία κι' ὁ πόνος μᾶς μεθὰ
ἐμὲ καὶ τὶς Μαρῖες τὶς λυπημένες.

Τὸ πλήθος ποὺ εἶχε ἀλύπητο σταθεῖ
πλάι στὸν σταυρὸ του, ἐσκόρπισεν ἀπ' ὦρα.
Τριγύρω τοῦ θανάτου ἡ σιωπὴ
κι' οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι τώρα.

Πῶς πέρασε ἡ νύχτα αὐτὴ ἡ στερνὴ
στὸν κήπο, μέσ' στὸ ψῆχος τοῦ Ἀπριλίου;
Πῶς πέρασε ἡ μέρα ἡ σκοτεινὴ
μὲ τὴν πικρὴ ἀπουσία τοῦ Κυρίου;

Πῶς βρέθηκα στὸν κήπο τὴν αὐγὴ;
Ποῖος τάχα νὰ ὀδηγῇ τὰ βήματά μου;
Κάτι μοῦ λέει ἡ δρόσος ἡ πρωϊνὴ
μὲ δὲν τ' ἀκούει ἡ καρδιά μου.

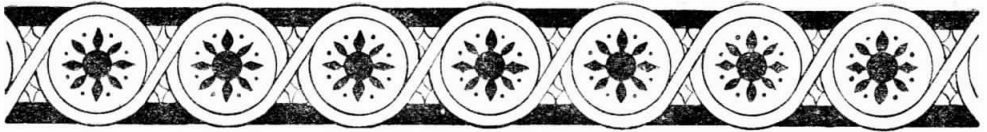
Κάτι μοῦ ψιθυρίζουν τρυφερὰ
τὰ ὀλόδροσα λουλούδια ἀπ' τὰ παρτέρια·
μὰ ἐγὼ κρατῶ τὰ μῦρα τ' ἀκριδὰ
μέσ' στὰ τρεμάμενά μου χέρια.

Κάτι σκιρτᾶ σὰν μῆνυμα φαιδρὸ
μέσα στὸ θολωμένο τὸ μυαλό μου.
Μὰ ἐγὼ θρηνῶ μὲ πόνου τὸν νεκρὸ
τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλό μου.

Κι' ἄλλοι μοῦ, δὲν τὸ βρίσκω πουθενὰ
τὸ πληγωμένο σῶμα τοῦ Νυμφίου.
Τὰ σάβανά του μόνο τ' ἀδειανά.
—«Ἦραν τὸν Κύριόν μου ἐκ τοῦ μνημείου».

Πάει κι' αὐτὴ ἡ στερνὴ παρηγοριά.
Στὰ γάνατά μου ὡς πέφτω συντριμμένη,
ξάφνου μιὰ ζέστη νοιώθω στὴν καρδιά
τὴν ἀπελπασμένη.

Τὰ μάτια μου σηκώνω.—«Ραβδουνί».
Κι' Αὐτὸς γλυκά—«Μαρία»—μοῦ ψιθυρίζει...
—Ἀδελφια, εἶμαι ἡ Μαρία Μαγδαληνὴ
πού τὸ χαρούμενο ἄγγελμα κομίζει.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Α'.

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ προπάντων ὡς «ὁ ποιητὴς τῆς ἐλευθερίας». Ὅχι μόνο διότι ἔγραψε τὸν μεγαλόπνοον «ὕμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν», ἀλλὰ καὶ διότι κυρίως ὕμνησε τὴν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας σὲ ὅλο τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος τῆς, σὲ ὅλες τὶς μορφές τῆς. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο του εἶναι ἐμπνευσμένο καὶ διαποτισμένο ἀπὸ τὴν πνοὴ τῆς ἐλευθερίας στὸ πιὸ ἄρτιο καὶ ὀλοκληρωμένο νόημά τῆς. Αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν κεντρικὸ του πυρῆνα, ἀλλὰ αὐτὴ καὶ διακλαδώνεται καὶ θερμαίνει καὶ φωτίζει ὀλόκληρη τὴν ποιητικὴ του δημιουργία.

«Εἰς κανένα καιρὸν καὶ εἰς κανένα ἔθνος ἡ ἐλευθερία δὲν ἦδρεν ψάλτην ἀξιωτέρον», ἔγραψε ὁ Σπυρίδων Τρικούτης. Καὶ πραγματικά ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἔφαλε τὴν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας στὴν εὐρύτερη ἔκτασή τῆς καὶ στὴν οὐσιαστικώτερην ὑπόστασή τῆς. Καὶ τὴν ἔπαιε μὲ τὴν πιὸ βαθεῖα πίστη καὶ τὴν πιὸ ὑψηλὴ ἔξαρση, μὲ πάθος καὶ δύναμη, καὶ ὅλα αὐτὰ μετουσιωμένα στὶς ὠραιότερες καὶ ἀρτιότερες πραγματοποιήσεις μιᾶς γνήσιας καὶ ἀνώτερης τέχνης.

Στὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔργου του ἡ ἐλευθερία εἶναι συνταυτισμένη μὲ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάσταση. Καὶ ἦταν βέβαια πολὺ φυσικὸ, τὴν στιγμήν ποὺ τὸ ἔθνος ἀγωνίζοταν σκληρὰ καὶ δραματικά, μὲ τὴν ἀπόφαση τῆς ἐλευθερίας ἢ τοῦ θανάτου στὴν ψυχὴ, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐθνικὴν του ἀνεξαρτησία, ὁ ποιητὴς, ποὺ ἔνοιωσε κι' ἐνστερνίσθηκε βαθύτατα τὸν ἀγῶνα αὐτόν, νὰ δῆ, νὰ χαιρετίσῃ καὶ νὰ ὑμνήσῃ τὴν ἐλευθερίαν στὴν ἐθνικὴν τῆς μορφήν.

Γι' αὐτὸ καὶ τὴν εἰκονίζει στὶς δύο πρῶτες ἀριστοτουρηματικὲς στροφές τοῦ ὕμνου νὰ ξεπετιέται «ἀντροειωμένη σάν πρῶτα» ἀπὸ τὰ «κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά» καὶ νὰ παρουσιάζεται μὲ τὴν ὄψη «νὰ μετροῖν μὲ βία τὴ γῆ» καὶ μὲ τὸ σπαθὶ νὰ

λαμποκοπᾷ μὲ τὴν «τρομερὴν κόφην». Εἶναι ἡ γνώριμη, ἡ παντοτεινὴ, ἡ ἀθάνατη ἐλληνικὴ ἐλευθερία, ἡ μεγάλη, πρωταρχικὴ καὶ βασικὴ ἰδέα, ποὺ ἐνέπνευσε πάντοτε τὴν ἐλληνικὴν ψυχὴ καὶ ὀδήγησε σταθερὰ καὶ ἀπαρέγκλιτα τὴν ἐλληνικὴν φυλὴν στὴν προαιώνια καὶ ἀτέλειωτη πορεία τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξας.

Αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν καθαρῶς ἐλληνικὴν, τὴν ἐθνικὴν, ὕμνει ὁ Σολωμὸς στὰ περισσότερα ποιήματά του, πότε ἅμεσα καὶ πότε ἔμμεσα, πότε ὡς ἰδέα καὶ πότε ὡς μαχητικὴ ὁρμὴ, ἀλλὰ καὶ πάντα ὠραία, δυνατὴ καὶ ἀκατάβλητη.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ὕμνο, συνδέονται ἅμεσα μὲ τὴν ἐπανάσταση καὶ τὰ ποιήματα «Εἰς τὸ θάνατο τοῦ λόρδου Μπάρον», «Εἰς Μάρκο Μπότσαρη», «Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν». Ἀλλὰ καὶ ὁ «Λάμπρος», «Ὁ Κρητικὸς» καὶ διάφορα ἄλλα ἀποσπάσματα σχετίζονται καὶ αὐτὰ μὲ τὴν ἐπανάσταση. Καὶ σὰν κορυφωμα ὄλων, σὰν ἀποθέωση τῆς ἐννοίας τῆς ἐλευθερίας, «Οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» ἐμπνέονται ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση καὶ ὕμνου τὴν ἐλληνικὴν ἐλευθερίαν μὲ τοὺς πιὸ μεγαλόπνοους στίχους καὶ μὲ τὰ ὑψηλότερα νοήματα.

Ἴδου πῶς ὁ ποιητὴς, κλείνοντας μέσα σὲ λίγους μόνο στίχους τὸ ὑπέροχο μεγαλεῖο τῆς ἠρωϊκῆς ἐξόδου, ἐκφράζει τὴν ἀδούλωτην ἐλληνικὴν ψυχὴν καὶ ὕμνει τὴν αἰώνια ἐλευθερίαν τῆς:

«Εἶν' ἔτοιμα στὴν ἄσπονδη
πλημμύρα τῶν ἀομάτων
δοῦμο νὰ σχίσουν τὰ σπαθιά
κι' ἐλεύθεροι νὰ μέινουν,
ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφούς,
ἐδῶθε μὲ τὸ χάρο».

★

Ἀλλὰ ἡ ἐλευθερία στὴν ποίηση τοῦ Σολωμοῦ δὲν περιορίζεται ποτὲ στὰ πατριωτικά μόνο πλαίσια. Χωρὶς ποτὲ νὰ χάνῃ τὴν ἐλληνικὴν τῆς μορφήν, χωρὶς ν' ἀλλοιώνῃ

τὸν ἔθνικό της χαρακτήρα, παίρνει συγχρόνως τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος ἑνὸς ἀνώτερου ἀνθρώπινου ἰδανικοῦ, τὴν οὐσία καὶ τὸ νόημα μιᾶς ὑψηλῆς πνευματικῆς ἀξίας.

Ὅπως ἡ Ἑλλάδα, μένοντας πάντα ἡ βασικὴ πηγὴ τῶν ἐμπνεύσεών του, ἡ κεντρικὴ ἀφετηρία τῶν ποιητικῶν του πτήσεων, ἀπλώνεται στὴν ποίησή του ἔξω ἀπὸ τὰ τοπικὰ καὶ χρονικὰ της σύνορα καὶ γεμίζει ὡς ἰδέα καὶ ὡς πνεῦμα τοὺς πῶ πλατιοὺς ὁρίζοντες καὶ τὶς πῶ ὑψηλές σφαιρές, ἔτσι καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἑλευθερία, βγαλμένη ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά—ἐμφυτο, πηγαῖο, αὐτοδύναμο στοιχεῖο ζωῆς καὶ δημιουργίας, πὺ ἀναβρῦζει προαιώνια καὶ παντοθενὰ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς—δὲν «μετροῦει» μόνο τὴν ματωμένην καὶ δοξασμένην γῆ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἀπλώνει τὴ ματιά της σ' ὁλόκληρη τὴ γῆ καὶ μετροῦει ὅλο τὸν κόσμο.

Στὴν ψυχὴ καὶ στὴν ποίησιν τοῦ Σολωμοῦ ἡ ἑλευθερία, συνώνυμη καὶ συνταυτισμένη πάντα μὲ τὴν Ἑλλάδα—μὰ ἐνιαία καὶ ἀδιαχώριστη ἔννοια—ἔχει τὶς πῶ πλατείες καὶ μεγάλες προεκτάσεις, τὴν πῶ βαθεῖα καὶ μακριὰ ἀκτινοβολία.

Εἶναι ἡ ἑλευθερία τῆς ψυχῆς, ἡ ἀπολύτρωση ἀπὸ τὴν πνευματικὴν σκλαβιά, ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἠθικοῦ κόσμου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν παθῶν, ἡ νίκη τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ χρέους ἐναντίον τῶν σκοτεινῶν ὕλιστικῶν δυνάμεων, ἡ κατάκτηση τῆς ἀρετῆς στὴν πῶ πλατεία της σημασίας.

Καὶ ὅλα αὐτὰ ὄχι βέβαια ὡς διδαχὴ ἢ ὡς ἀντούσιος στοχασμός, ἀλλὰ σὰν μιὰ πηγαία καὶ βαθεῖα πνοή, πὺ, ἀναβρῦζοντας αὐθόρμητα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, χύνεται καὶ ποτίζει ὁλόκληρη τὴν ποίησή του, ὅλα τὰ ποιήματά του, καὶ αὐτὰ ἀκόμα τὰ σκόρπια κομμάτια τοῦ ἀσυμπλήρωτου ἔργου του. Μιὰ καθαρὴ καὶ δυνατὴ ἐσωτερικὴ πνοή, πὺ συνδέει, δονεῖ καὶ ζωντανεῖ ὁλόκληρη τὴν ποιητικὴν δημιουργία του καὶ τῆς δίνει παλμὸ καὶ λάμψην, ὕγεια καὶ ὁμορφίαν.

Ἔτσι ἡ ἑλευθερία στὴν ποίησιν τοῦ Σολωμοῦ, δρασκελίζοντας μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι τὴν ματοβαμμένην γῆ τῆς Ἑλλάδος, προχωρεῖ σὲ πῶ πλατειοὺς καὶ ψηλοὺς χώρους, ὑψώνεται ὡς τὸν οὐρανὸ καὶ παίρ-

νει μορφή θεία. Δὲν εἶναι πῶ μόνο ἑλληνικὴ. Εἶναι συγχρόνως καὶ πανανθρώπινη, εἶναι προπάντων Χριστιανικὴ.

Πραγματοποιεῖ καὶ αὐτὴ τὸ μέγα θαῦμα, πὺ ἐνοποίησε κ' ἐσυνταύτισε τὸν ἑλληνικὸ μὲ τὸν χριστιανικὸ πολιτισμό, κ' ἔσμιξε σὲ μιὰν ἀδιάρρηκτὴν ἐνότητα τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν κληρονομία τῆς Ἑλλάδος μὲ τὰ μεγάλα διδάγματα καὶ τὶς ὑπέροχες ἀρχές τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἡ σπαθοφόρα καὶ ἀγριομμάτα θεὰ τῶν πρώτων στρωφῶν τοῦ ἔθνικοῦ ὕμνου συναντᾷ στὸ Μεσολόγγι τὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τότε γίνεται τὸ ἱερό ἀγκάλιασμα, τὸ σφιχτὸ δέσιμο καὶ ἡ μεγάλη ἀλλαγὴ. Ἡ ἑλληνικὴ ἑλευθερία, σμίγοντας μὲ τὴν χριστιανικὴν θρησκεία, ἀλλάζει μορφή καὶ ὑπόσταση. Ἀπὸ ἐπίγεια θεὰ, γίνεται θεία πνοὴ καὶ δύναμη. Κι' ἀντὶ τὰ πατὰ στὴ γῆ, ἀκουμπᾷ στὸν οὐρανὸ.

«Σοῦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπόντας
ἢ θρησκεία μ' ἕνα σταυρό.
Καὶ τὸ δάχτυλο κινώντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανὸ,
σ' αὐτό, ἐφώνησε, τὸ χῶμα
στάσων ὁλόρθη, ἑλευθερία.
Καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
μπαινεῖ μέσ' στὴν ἐκκλησιά».

Ἐκεῖ, μέσ' στὴν ἐκκλησιά, γίνεται ἡ μεγάλη μυσταγωγία καὶ μετουσίωση, καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἑλευθερία γεμίζει πῶ ἀπὸ τὸ θεῖο φῶς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, πὺ δὲν ἔρχεται, ὄχι, ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ.

«Ἄ! τὸ φῶς πὺ σὲ στολίζει
σὰν ἡλίου φεγγεβολὴ
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴ γῆ».

Β'.

Στοὺς περιήρητους «Στοχασμοὺς τοῦ ποιητῆ», πὺ ὁ Διονύσιος Σολωμὸς εἶχε θέσει σὰν πνευματικὰ ὑπόβαθρα τοῦ μεγάλου ποιήματός του «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι» καὶ ὅπου ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος τὰ βασικὰ καὶ οὐσιαστικὰ στοιχεῖα τῆς ποιησεὸς του, δίδει συγχρόνως καὶ τὸ νόημα τῆς ἑλευ-

θερίας, ὅπως τὸ νοιώθει καὶ τὸ ἐκφράζει μὲ τὴν ποίησίν του.

«Τὸ ἀληθινὸ ποίημα—γράφει—εἶναι μιὰ μεστή καὶ ὠραία δημοκρατία ἰδεῶν, οἱ ὁποῖες νὰ παρασταίνον οὐσιαστικά τὸν εἰς τὶς αἰσθήσεις ἀόρατο Μονάρχην».

«Δημοκρατία ἰδεῶν». Μέσα σὲ δυὸ μονάχα λέξεις ὁ ποιητὴς ἔκλεισε τὸ πλατύτατο νόημα τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας καὶ εἰδικώτερα βέβαια στὴν ποίηση καὶ στὴν τέχνη. Μιὰ ἐλευθερία, πηγαία, γνήσια σύνθεση ἰδεῶν, πὺν νὰ τείνουν ὅλες πρὸς τὰ πάνω, νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸ θεῖο, νὰ προσπαθοῦν νὰ τὸ εἰκονίζον καὶ νὰ τὸ ἐκφράζον στὰ πῶ οὐσιαστικά του στοιχεῖα.

Ὁραῖος καὶ ὑψηλὸς χαρακτηρισμὸς τῆς ἀληθινῆς ἐννοίας τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης, εὐστοχώτατος ὀρισμὸς τῆς μεγάλης ἀποστολῆς τους. Ἀνώτερες ἰδέες, πὺν νὰ ὑψώνονται καὶ νὰ συγκλίνουν πρὸς τὸν Θεό: πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ἔξαρση, ἔξαγνισμὸς καὶ τελείωση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, «ἀγιοσύνη τῆς ψυχῆς», ὅπως λέγει ἄλλου ὁ ἴδιος, ὑπεύθυνη λειτουργία καὶ ὑψηλὸ ἐπίτευγμα τοῦ πνεύματος.

Καὶ ἡ ἴδια ἰδέα κυριαρχεῖ, μὲ διαφορετικὴ βέβαια διατύπωση, ἀλλὰ μὲ τὸ ἴδιο πάντα νόημα, σὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς στοχασμοὺς του, ὅπου ζητᾶ ἀπὸ τὸν ποιητὴ (καὶ γενικώτερα βέβαια ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη) νὰ «σκέπτεται βαθιὰ καὶ σταθερὰ (μιὰ φορὰ γιὰ πάντα) τὴ φύση τῆς ἰδέας, πρὶν πραγματοποιήσῃ τὸ ποίημα», τὸν καλεῖ «νὰ ἐργάζεται ἀδιάκοπα γιὰ τὴν ἀληθινὴν οὐσία», τοῦ τονίζει ὅτι τὸ ποίημα πρέπει νὰ ἔχη «ἀσώματη ψυχὴ, ἢ ὅποια ἀπορρέει ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἀφοῦ σοματοποιηθῇ σ' ἕναν μισρὸ κόσμῳ στοχασμῶν, αἰσθημάτων καὶ κλίσεων, τέλος ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεό».

«Δημοκρατία ἰδεῶν», «ἰδέα», «ἀληθινὴ οὐσία», «ἀσώματος ψυχῆ», διάφορες ἐκφράσεις τοῦ ἴδιου στοχασμοῦ, διαφορετικὲς μορφές τοῦ ἴδιου νοήματος, ὅσο πὺν ὅλες αὐτὲς οἱ ἐκφράσεις καὶ οἱ μορφές συμπληρώνονται καὶ συνταντίζονται σὲ μιὰ μονάχα φράση, σ' ἕνα ὄρισμῳ, πὺν δίδει τὸ ἀπόσταγμα τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ποιητῆ καὶ καθορίζει τὴν βαθειὰ καὶ οὐσιαστικὴν του ἐννοια.

«Ἐλευθερία μεστή ἀπὸ τὸ Χρῆος», ἀ-

τὴ ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτερο καὶ ὠραιότερο ἰδανικό, πὺν στήνει ὁ Διονύσιος Σολωμὸς στὸ «ὑψηλότερο στυλοπόδι» τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἰδεῶν, πὺν πρέπει νὰ ἐμπνέουν καὶ νὰ καθοδηγοῦν τὸν ποιητὴ καὶ τὸν τεχνίτη γενικά. Αὐτὴ ἀποτελεῖ καὶ τὴν μεγαλύτερη καὶ οὐσιαστικώτερη πνευματικὴ κατάρτησι, πὺν μὲ δυσκολίες καὶ μὲ πόνο, κάποτε καὶ μὲ θυσία τῆς ζωῆς του, μπορεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος.

«Ἐλευθερία μεστή ἀπὸ τὸ Χρῆος». Δηλαδή—προσθέτει ὁ ἴδιος, γιὰ ν' ἀποσαφηνίσῃ καὶ νὰ ὀριστικοποιήσῃ τὸν συλλογισμό του—«μεστή ἀπ' ὅσα περιέχει ἡ ἠθικὴ, ἡ θρησκεία, ἡ πατρίδα, ἡ πολιτικὴ κ. ἄ.». Καὶ ἐννοεῖ βέβαια τὶς μεγάλες ἀξίες τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἴδου τί λέγει ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτὸ του, ὅταν κατατιάνεται μὲ τὴν ἀπόδοσι τοῦ ψυχικοῦ μεγαλείου τῶν ἡρώων τοῦ Μεσολογίου: «Κοίταξε νὰ σχηματίσῃς βαθμηδὸν ὡσάν μιαν ἀναβάθρα ἀπὸ δυσκολίες, τὲς ὁποῖες θὰ ὑπερβοῦν ἐκεῖνοι οἱ μεγάλοι, μὲ ὅσα οἱ αἴθουσαι ἀπορροφοῦν ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά, τὰ ὁποῖα ἢ τοὺς τραβοῦν μὲ τὰ κάλλη τους, ἢ τοὺς βιάζον μὲ τὴν ἀνάγκη καὶ μὲ τὸν πόνο, ἔως εἰς τὴν βεβαιότητα τοῦ θανάτου, ἀλλὰ ἐξαιρέτως μὲ τὴν ἐνθύμησι τῆς περασμένης δόξας. Ὅλα αὐτά, ὅσο μεγαλύτερα εἶναι καὶ πλέον διάφορα, εἰς τόσο ὑψηλότερο στυλοπάτι σταίνουν τὴν ἐλευθερία, μεστήν ἀπὸ τὸ χρῆος, δηλαδή ἀπ' ὅσα περιέχει ἡ ἠθικὴ, ἡ θρησκεία, ἡ πατρίδα, ἡ πολιτικὴ κ. ἄ.».

★ Ὑψώνοντας ὁμοῦ ἔτσι ὁ Σολωμὸς στὸ «ὑψηλότερο στυλοπόδι» τὴν εὐρύτατη, τὴν πανανθρώπινη, τὴν χριστιανικὴ ἐννοια τῆς ἐλευθερίας, τὴν κρατεῖ πάντα στερεωμένη ἀκλόνητα καὶ σταθερὰ στὸ θεμελιακὸ καὶ αἰώνιο βάθος τῆς, τὸ ἑλληνικὸ βάθος. Τὸ βάθος τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Εἶπαν καὶ ἔγραψαν τὸν τελευταῖο καιρὸ πὺν οἱ φιλοσοφικὲς καὶ αἰσθητικὲς ἀντιλήψεις τοῦ Σολωμοῦ, ἀκόμα καὶ οἱ ἰδέες του γιὰ τὴν ἐλευθερία, εἶναι ἐπηρεασμέναι ἀπὸ τὶς θεωρίες τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Ἐγγέλου. Τί λάθος καὶ τί παρανόησι τοῦ πνεύματος τῶν στοχασμῶν του, ἀλλὰ καὶ πόσο

προπάντων ἐπιφανειακὴ θεώρηση τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου!

Μπορεῖ βέβαια στοὺς στοχασμοὺς του νὰ διακρίνη κανεὶς κάποιαν ἀπήχηση ἀπὸ τὶς θεωρίες τῶν ξένων αισθητικῶν καὶ φιλοσόφων, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος ἐπιηρεασμοῦ. Εἶναι τόσο ἔντονη, δυνατὴ, κοχλαστικὴ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, ἡ πηγαία καὶ αὐτόματη ἑλληνικότητα, ποὺ διαποτίζει τοὺς στοχασμοὺς του καὶ ἐμπνέει τὸ ποιητικὸ του ἔργο, ὥστε οἱ ξένες θεωρίες νὰ πέφτουν στὴ σκέψη του καὶ στὴν ψυχὴ του σὰν σταγόνες στὸν ὠκεανό, καὶ ν' ἀφομοιώνονται καὶ νὰ χάνονται μεμιᾶς.

Οὔτε ἄλλωστε ὁ Σολωμὸς χρησιμοποίησε τοὺς στοχασμοὺς αὐτοὺς, γιὰ νὰ δώσῃ πνεῦμα σοφίας στὴν ποίησή του. Οὔτε ἦταν, οὔτε θέλησε νὰ εἶναι φιλόσοφος. Ἦταν μόνο ποιητὴς. Καὶ οἱ στοχασμοὶ αὐτοὶ δὲν ἦσαν παρὰ ἀπλὲς νύξεις, γιὰ νὰ κινηθῇ ἡ σκέψη του καὶ νὰ δονηθῇ ἡ ψυχὴ του, καὶ ν' ἀναδώσουν μαζί αὐθόρμητα καὶ ἐκρηκτικὰ τὴν ποιητικὴ ἐμπνευση.

Φτάνει νὰ διαβάσῃ κανεὶς τοὺς στοχασμοὺς ποὺ προτάσσει στοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους» καὶ νὰ ἐντροφήσῃ κατόπιν στὰ θαυμασιὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν ὑπέροχη ποιητικὴ του σύλληψη, γιὰ νὰ νοιώσῃ καὶ νὰ διαπιστώσῃ πόσο, ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ στοχασμοὺς καὶ κανόνες, ἀνατηδᾶ γνήσια καὶ αὐθόρμητη, θερμὴ καὶ δυνατὴ ἀπὸ κάθε σπασμένο κομματί του μεγάλου ποιήματος, ἀπὸ κάθε εἰκόνα του καὶ κάθε στίχο του, ἡ βαθεῖα ἑλληνικότητα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς τέχνης τοῦ ἔθνικοῦ ποιητῆ.

Μιλώντας σ' ἓνα στοχασμὸ του γιὰ τὴν ποιητικὴν εἰκόνα, ποὺ πραγματοποιεῖ τὴν ἰδέα, γράφει: «Εἰς τὸν πάτο τῆς εἰκόνας πάντα ἡ Ἑλλάδα μὲ τὸ μέλλον της».

Καὶ ἄλλου: «Ἡ Πατρίδα καὶ ἡ Πίστις εἶναι τὸ οὐσιαστικώτερο καὶ ὑψηλότερο περιεχόμενο τῆς ἀληθινῆς ἀνθρώπινης φύσης».

Σὲ κάποιον ἄλλο πάλι στοχασμὸ του παρομοιάζει τὴν πνευματικὴ δημιουργία μὲ κύκλο, ποὺ ἔχει γιὰ κέντρο του τὴν ἔθνικότητα. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ «κέντρο τῆς Ἐθνικότητος»—γράφει—«ἄς στυλωθῇ ὁ θεμελιώδης ρυθμὸς καὶ ἄς ἐνθώνεται κάθετα».

Στὴν κλίμακα τῶν ἀξιών, ποὺ ὀδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανό, πρὸς τὸν ἀόρατο Μονάρχην, μαζί μὲ τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν θρησκεία, τοποθετεῖ τὴν πατρίδα. Καὶ δίδει φωτεινὸ καὶ ὀδηγητικὸ παράγγελμα γιὰ τὴν τραχειὰν ἀνοδο ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς δυσκολίες καὶ τοὺς πειρασμοὺς, τὶς ἀνάγκες καὶ τὸν πόνο, πάνω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν θάνατο: «Ἀλλὰ ἐξαιρέτως μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῆς περασμένης δόξας»—τῆς ἑλληνικῆς δόξας.

Τὸ ἴδιο παράγγελμα, ποὺ, μὲ διαφορετικὴ κάθε φορὰ ἔκφραση, πότε μὲ τὸν στοχασμὸ καὶ μὲ τὸν στίχο, πότε μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ὅλου ἔργου του, τὸ φωνάζει διαρκῶς σὰν ἠθικὴ ἐπιταγὴ καὶ σὰν σύνθημα ἀγωνιστικὸ, σὰν γνώμονα δημιουργίας καὶ ζωῆς, πάντα ἔντονα καὶ ἐπιτακτικά: «Κλείσε μέσα στὴν ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα».

Ἔτσι, καὶ στὴν μορφὴ καὶ στὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας, τὴν Ἑλλάδα ἔκλεισε ὁ Διονύσιος Σολωμὸς.

Καὶ ἂν ἀπάλυνε τὴν ἀρχικὴ τραχειὰ της ὄψη μὲ τὴν ἔκφραση τῆς χριστιανικῆς γαλήνης· καὶ ἂν μαζί μὲ τὸ τρομερὸ της σπαθὶ ἐπῆρε στὰ χέρια καὶ στὴν ψυχὴ τὸν σταυρὸ τῆς ἀγάπης· καὶ ἂν, πατώντας καὶ μετρώντας τὴ γῆ, ἀπλώθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμον καὶ ὑψώθηκε ὡς τὸν οὐρανό, ὅμως ἔμεινε ἡ ἴδια στὰ κύρια χαρακτηριστικὰ της καὶ στὴν βαθύτερη ὑπόστασί της, ἔμεινε πάντα ἑλληνικὴ, πάντα Ἑλλάδα, καταγυασμένη τώρα μὲ τὴ λάμψη τῆς «περασμένης δόξας» καὶ τὴν αἴγλη τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς.

Καθὼς φέρνει κανεὶς στὴ μνήμη του καὶ στὴν ψυχὴ του τὴν ὀλόφωτην εἰκόνα τῆς ἐλευθερίας τοῦ «Ἰμνου», ποὺ, ἀντιστοιχώντας τὸ σπαθὶ καὶ λάμποντας ἀπὸ φῶς, προχωρεῖ μὲ δυνατὰ καὶ μεγάλα πατήματα, γιὰ νὰ διώξῃ ἀπὸ τὴν δοξασμένη γῆ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους, δὲν βλέπει στὸ θεῖο αὐτὸ ὄραμα τὴ μορφὴ μόνον τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, ἀλλὰ τὴ νοιώθει νὰ ἐνώνεται καὶ νὰ συνταυτίζεται μὲ μιὰν ἄλλη μορφὴ, τὴν μορφὴ τῆς «Ἰπερμάχου Στρατηγού», ὅταν διώχνῃ τοὺς ἐχθροὺς τῆς θρησκείας. Καὶ καταλαβαίνει πῶς ἀντικρῶζει τὴν ὀλοκλήρωμένη καὶ γνήσια μορφὴ τῆς ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑΝ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΟΥ ΜΑΣ

Η ΕΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ὁ ἕναστρος οὐρανὸς μὲ τὸν φωτεινότεον Γαλαξίαν πὺν τὸν διασχίζει ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον κατὰ τὸ θέρος, παρουσιάζει ἐξαιρετικὴν ὠραϊότητα, μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβλητικότητα. Αἰσθήματα ποικίλα καὶ ψυχικαὶ καταστάσεις ἐντελῶς ξεχωριστὰ δημιουργοῦνται εἰς ὅσους ἐπιχειροῦν νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὴν μελέτην τῆς εἰκόνος αὐτῆς, ἀπορίαὶ δὲ καὶ ἐρωτηματικά γεννῶνται εἰς πολλοὺς μελετητάς του.

Ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς ζητεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν θαυμαστὴν εἰκόνα τοῦ Γαλαξίου καὶ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ μυστήριον πὺν περιέχει. Ὁ ἀστροφυσικὸς προσπαθεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν σύστασιν καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ὕλης ἐκεῖ ἐπάνω, ἐνῶ ὁ κοσμολόγος ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ νὰ συλλάβῃ, κατὰ κάποιον τρόπον, τὴν ὅλην εἰκόνα τῆς ἐξελιξέως του. Ὁ μαθηματικὸς ἐπινοεῖ τοὺς τύπους καὶ τὰς ἐξισώσεις, παρέχει δηλαδὴ τὸ ἔνδυμα ἢ μᾶλλον τὸ πλαίσιον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον θὰ βάλῃ τὰ δεδομένα τοῦ παρατηρητοῦ-ἀστρονόμου, διὰ νὰ παρουσιάσῃ κατὰ τρόπον ἀπλοῦν τὸν μηχανισμόν του. Τέλος ὁ στοχαστὴς καὶ ὁ φιλόσοφος, ὁ προικισμένος μὲ ἔκτακτα διανοητικὰ καὶ διαισθητικὰ χαρίσματα, στηριζόμενος εἰς τὰ δεδομένα τῆς θετικῆς ἐρεῖνης, προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὸ βαθύτερον νόημά του. Ἐὰς ἴδωμεν, λοιπόν, εἰς τὰς κυρίας του γραμμὰς τὸν Γαλαξίαν μας—τὰ μέλη πὺν τὸν ἀπαρτίζουν, τὴν μορφήν του, τὴν ἐσωτερικὴν του πλοκὴν καὶ διάθροωσιν καί, ἐν ὀλίγοις, τὸν μηχανισμόν τῆς λειτουργίας του.

ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΟΥ

Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ὅλοι οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ, πὺν διακρίνονται ἀλλήλων καὶ φαίνονται μεμονωμέ-

νοι, ἀνήκουν εἰς τὸν Γαλαξίαν μας. Εἶναι μάλιστα οἱ πλησιέστεροι πρὸς ἡμᾶς καὶ δι' αὐτὸ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ φωτεινὰ νέφη του. Ἄλλὰ καὶ τὰ νέφη αὐτά, ὅταν τὰ παρατηρήσωμεν μὲ τὸ τηλεσκόπιον, διαλύονται εἰς πολυαρίθμους ἀστέρας καί, ὅσον μεγαλυτέραν μεγέθυνσιν χρησιμοποιοῦμεν, τόσον περισσοτέρους ἀστέρας διακρίνομεν. Ὑπάρχουν βεβαίως καὶ μερικὰ νέφη, τὰ ὁποῖα δὲν διαλύονται εἰς ἀστέρας, διότι ἀποτελοῦνται ἀπὸ κόκκιν ἢ καὶ ἀερῶδεις νεφέλας. Διακρίνομεν καὶ μερικὰς ἀδιαλύτους νεφέλας, αἱ ὁποῖαι, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεώς των—ἀνέρχεται εἰς ἑκατομμύρια ἔτη φωτός—δὲν ξεχωρίζονται εἰς ἀστέρας. Πρόκειται περὶ ἄλλων γαλαξιδῶν, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται μακρὰν τοῦ ἰδικοῦ μας καὶ ὀνομάζονται ἐξωγαλαξιακοὶ ἢ σπειροειδεῖς νεφελοειδεῖς.

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας: Πὺς νὰ περιγράψωμεν τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Γαλαξίου μας, ἀφοῦ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα διαρκῶς ἐντὸς αὐτοῦ; Ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι τοῦτο ἀδύνατον καὶ κάθε ἀπόπειρα θὰ κατέληγε εἰς ἐσφαλμένα ἐντελῶς ἐξαγόμενα. Διότι εὐρισκόμεθα διαρκῶς μέσα εἰς τὸν Γαλαξίαν καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν περιγράψωμεν, ὅπως π. χ. ὁ φυλακισμένος ἀπὸ μικρὸ παιδί μέσα εἰς μίαν φυλακὴν, δὲν δύναται νὰ μάθῃ τὴν μορφήν της, ἀφοῦ δὲν ἐξῆλθε καθόλου ἔξω αὐτῆς. Ἐὰν ὅμως κυττάξῃ ἀπὸ τὰ στενὰ παράθυρα τῆς φυλακῆς του καὶ ἰδῇ τὰ ἄλλα κτίρια, ἡμπορεῖ νὰ σχηματίσῃ κάποιαν ἰδέαν καὶ περὶ τῆς ἰδικῆς του κατοικίας. Κάτι παρόμοιον κάμνουν καὶ οἱ ἀστρονόμοι. Παρατηροῦν μὲ τοὺς ἀστρονομικοὺς γίγαντας τοὺς ἄλλους γαλαξίας καὶ διακρίνουν τὰς μυριάδας τῶν γαλαξιδῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐγκατεσπαρμένοι, δίκην νησίδων, μέσα εἰς τὸν ὠκεανὸν τοῦ σύμπαντος. Ἐὰν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ ἰδικὸς μας

ομοιάζει με αὐτούς, τότε θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὸν περιγράψωμεν με κάποιαν ἀκρίβειαν. Οἱ γαλαξίαι ὅμως παρουσιάζονται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καὶ ἔχουν ταξινομηθῆ ὑπὸ τοῦ διασημοῦ ἀστρονόμου E. Hubble εἰς διαφόρους κατηγορίας. Εἰς ποίαν ἀνήκει ὁ ἰδικὸς μας; Οἱ ἀστρονόμοι ἐπέτυχαν νὰ μᾶς δώσουν μίαν κατὰ προσέγγισιν εἰκόνα τῆς μορφῆς του καὶ τῆς ἐσωτερικῆς του κατασκευῆς, ἡ ὁποία εἶναι παρομοία με ἐκείνην πού θὰ ἐσχημάτιζεν ἓνας παρατηρητής, ἐφωδιασμένος με τὸ τηλεσκόπιον τοῦ Πάλομαρ, ὅστις θὰ εὕρισκετο ἔξω καὶ μακρὰν ἀπὸ τὸν Γαλαξίαν μας π. χ. εἰς ἀπόστασιν 1.500.000 ἐτῶν φωτός⁽¹⁾, εἰς ὅσην δηλαδὴ εὕρισκεται ἀπὸ ἡμᾶς ὁ νεφελοειδὴς τῆς Ἀνδρομέδας.

Πῶς θὰ ἐφαίνετο ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Γαλαξίας μας; Ἴδου πῶς: Ὡσὰν μία φωτεινὴ νεφέλη με σχῆμα ἑλλειπτικόν, καὶ εἰς τὸ κέντρον της θὰ ἦτο περισσότερο λαμπρὰ καὶ ἀρκετὰ πυκνὴ. Ἐὰν τὴν παρατηρούσαμεν καθέτως πρὸς τὸ κεντρικόν της ἐπίπεδον, θὰ ἐβλέπαμεν εἰς τὰ ἄκρα της δύο σπείρας. Δηλαδὴ δύο φωτεινὰς περιοχάς, πού θὰ εἶχαν σχῆμα ἑλικος καὶ θὰ ἦσαν ἀρκετὰ ἀραιαί, εἰς ὠρισμένα ὅμως μέρη θὰ διεκρίναμεν συμπυκνώσεις ὕλης, ὑπὸ μορφήν κόμβων, θὰ ἐξεχωρίζαμεν δὲ ἐκεῖ ἓνα πλῆθος ἀστέρων με διάφορα χρώματα καὶ μεγέθη. Ἐὰν, πάλιν, εὕρισκόμεθα πλαγίως—δηλαδὴ εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ κεντρικοῦ ἐπιπέδου—τότε θὰ τὴν ἐβλέπαμεν ὑπὸ μορφήν φακοειδῆ (βλ. εἰκ. 1 καὶ 2).

Οἱ ἀστρονόμοι ὅμως κατώρθωσαν νὰ παρακάμψουν πλεῖστα ἐμπόδια καὶ νὰ εὗρουν τὸ σχῆμα καὶ τὴν πλοκὴν τοῦ Γαλαξίου μας, με ἀρκετὴν ἀκρίβειαν. Δὲν θὰ ἀναφέρομεν ἐδῶ τὰς δυσκολίας πού ὑπερνίκησαν, διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχουν. Μόνον διὰ μίαν θὰ εἴπωμεν δύο λέξεις. Περὶ τῆς ἀπορροφῆσεως. Δηλαδὴ μεταξὺ τῶν ἀστέρων ὑπάρχουν ἀραιὰ ἢ πυκνὰ νέφη ὕλης, τὰ ὁποία ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι ἀόρατα. Ἐν τούτοις, ὅταν παρατηροῦμεν ἀστέρας εἰς πολὺ μεγάλας ἀποστάσεις, τότε τοὺς βλέπομεν πολὺ ἀμυδροὺς ἢ καὶ δὲν τοὺς

βλέπομεν καθόλου. Ἔτσι ἡ ὄψις τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ φαίνεται διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν πραγματικὴν. Οἱ ἀστρονόμοι κατώρθωσαν, εἰς ἓνα ἱκανοποιητικὸν βαθμόν, νὰ ὑπολογίσουν τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ φωτός καὶ ἐπομένως τὴν φαινομενικὴν ἐξασθένεισιν τοῦ φωτός πολλῶν ἀστέρων. Τὸ ἐπέτυχαν δὲ αὐτὸ χρησιμοποιοῦντες διὰ τὴν φωτογραφίαν τὴν ἐρυθρὰν ἀκτινοβολίαν, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ περισσότερον διεισδυτικὴ ἀπὸ τὴν κυανὴν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν ραδιοακτινοβολίαν, πού εἰσχωρεῖ εἰς πολὺ μεγαλύτερας ἀκόμη ἀποστάσεις.

Εἰκ. 1. Σπειροειδὴς Γαλαξίας εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Κυνηγετικῶν Κυνῶν. Διακρίνονται σαφῶς αἱ δύο σπείραι. Παρ' αὐτὸν (πρὸς τὰ κάτω) φαίνεται καὶ ἓνας μικρὸς συνοδός-γαλαξίας.

ΑΠΟ ΤΙ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ;

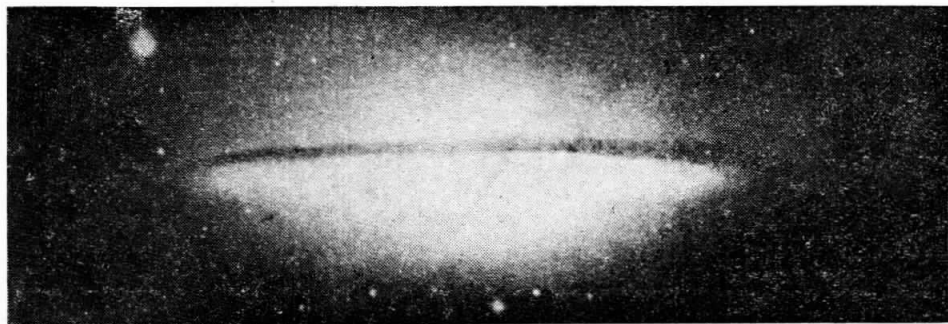
Καὶ ἀπὸ τί εἶδους σώματα ἀποτελεῖται ὁ Γαλαξίας; Εἶναι ποικίλα καὶ πολυάριθμα. Ἀναφέρομεν τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν: Ἄπλανεῖς ἀστέρας—σώματα αὐτόφωτα, ἥλιοι παρόμοιοι με τὸν ἰδικὸν μας, διαφορετικοὶ ὅμως κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν πυκνότητα, τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν θερμοκρασίαν. Ἄλλοι εἶναι μικρότεροι κατὰ

(1) Ἐνα ἔτος φωτός εἶναι 9.460.000.000.000 χιλιόμετρα.

τόν όγκον, άλλοι ίσοι, αλλά και αρκετοί μεγαλύτεροι. Πολλοί είναι αραιότεροι, αλλά και πλείστοι πυκνότεροι. Ένα κυβικόν εκατοστόν μάζης του Ήλιου ζυγίζει 1,4 του γραμμαρίου. Δηλαδή, κατά μέσον όσον, ή μάζα του είναι όλίγον πυκνότερα της του ύδατος. Έχομεν όμως αστέρας με μάζαν κατά 1000 και 10.000 αραιότεραν του ύδατος, αλλά και πολλούς άλλους που είναι κατά 100.000—10.000.000 πυκνότεροι του ύδατος! Πρόκειται περι των ονομαζομένων «λευκών νάνων». Μάζα εξ αυτών, όγκου ενός ζαριού, ζυγίζει 10 τόννους. Τοιοῦτος είναι ο συνοδός του Σειρίου. Έχομεν όμως και περιπτώσιν, όπου ο ίδιος όγκος ύλης ζυγίζει 1.000 τόννους!

τομμυρίων βαθμῶν! Δηλ. 200.000.000!

Κατόπιν έχομεν τους *Μεταβλητούς αστέρας*. Είναι και αυτοί σώματα αυτόφωτα, με ποικίλας λαμπρότητας, χρώματα και θερμοκρασίας, αλλά έχουν μίαν περίεργον ιδιότητα, που τους ξεχωρίζει από τους προηγουμένους αστέρας. Η λαμπρότης των διαρκῶς μεταβάλλεται. Άλλοτε είναι πολύ μεγάλη, σημειώνεται τὸ μέγιστον αὐτῆς, και άλλοτε μικρά, ὁπότε έχομεν τὸ ἐλάχιστον. Έχουν, ἐπομένως, κανονικὴν περίοδον μεγίστης και ἐλάχιστης λαμπρότητος. Ὑπάρχουν ὅμως μεταβλητοί με ἀνώμαλον περίοδον ἀλλαγῆς τῆς λαμπρότητος. Οἱ μεταβλητοί αστέρες είναι πολυπληθεῖς εἰς κάθε κατηγορίαν—ὑπάρχουν πολλὰ

Εἰκ. 2. Σπειροειδῆς Γαλαξίας τῆς Παρθένου, ὁρώμενος πλαγίως. Λόγω τῆς μεγάλης ἀποστάσεως—22.000.000 ε. φ.—δὲν διακρίνονται εὐκόλως οἱ αστέρες του. Εἰς τὸ μέσον βλέπομεν σκοτεινὸν νέφος τὸ ὁποῖον τὸν περιβάλλει και φαίνεται ὡς ἕαν τὸν διαιρεῖ εἰς δύο μέρη.

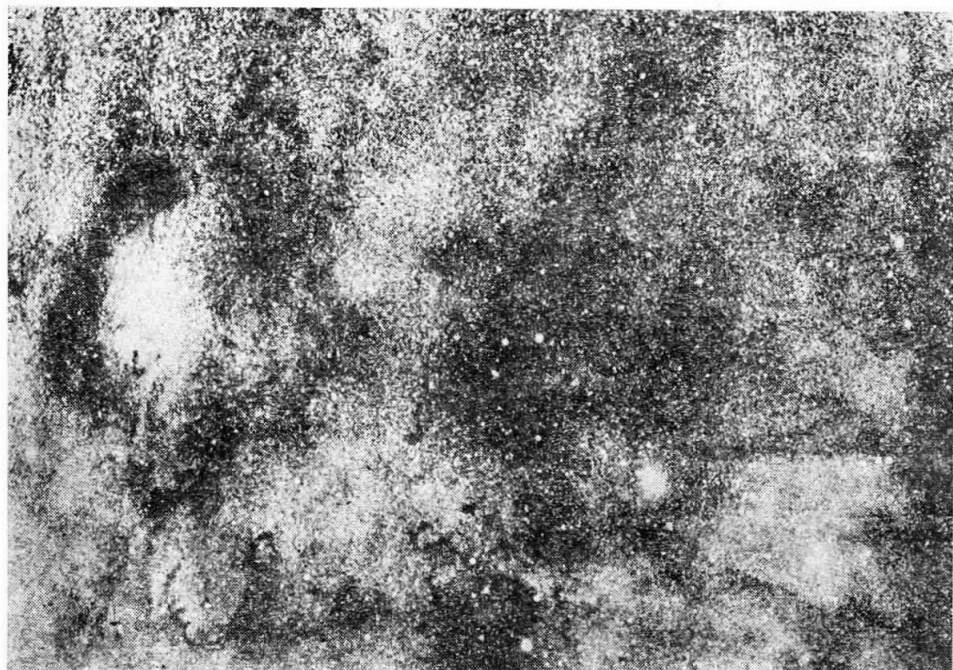
Εἰς τοὺς πολὺ ἀραιοὺς αστέρας-ήλιους ἀνήκει ὁ Ἄνταρης. Κατατάσσεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «ερυθρῶν ὑπεργιγάντων» και ἔχει μέσση πυκνότητα μόλις 2 δεκάκις ἑκατομ. τῆς πυκνότητος τοῦ Ήλιου, ἤτοι $\frac{1}{2000}$ τῆς τοῦ κανονικοῦ ἀέρος! Ἀρκετοὶ αστέρες εἶναι ψυχρότεροι τοῦ Ήλιου, ἀλλὰ και πάρα πολλοὶ εἶναι θερμότεροι ἀπὸ αὐτόν. Ἡ θερμοκρασία τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ήλιου εἶναι 6000°, συναντῶμεν ὅμως ἀπλανεῖς με θερμοκρασίαν τῆς ἐπιφανείας των 3000°, ἀλλ' έχομεν και μυριάδας ἀστέρων με 10.000°, 20.000°, 50.000° και 100.000° ἐπιφαν. θερμοκρασίαν! Δὲν κάμνομεν λόγον διὰ τὰς θερμοκρασίας τοῦ ἐσωτερικοῦ των, διότι ἔχει φθάνομεν εἰς τὴν θερμοκρασίαν μερικῶν δεκάδων ἢ και ἑκατοντάδων ἑκα-

τάξεις ἢ κατηγορίαι μεταβλητῶν—και ἀποτελοῦν θέμα ἰδιαίτερας ἐρεύνης τῶν ἀστρονόμων. Διότι μᾶς δίδουν στοιχεῖα, διὰ νὰ συναγάγωμεν γενικὰ συμπεράσματα περι τῆς γενέσεως και ἐξελιξεως τοῦ Γαλαξίου μας και ἐν συνεχείᾳ ὁλοκλήρου τοῦ σύμπαντος. Συναντῶμεν ἀκόμη εἰς τὸν Γαλαξίαν τὰ ἀνοικτὰ και τὰ σφαιρωτὰ σμήνη. Πρόκειται περι ὁμάδων πολυαριθμῶν ἀστέρων, οἱ ὁποῖοι, ἄς εἴπωμεν, ἀποτελοῦν κάπως ἰδιαίτερας ἐπὶ μέρους οἰκογενείας τοῦ Γαλαξίου, συνδέονται δὲ μεταξὺ των διὰ δεσμῶν φυσικῶν (παγκόσμιος ἔλξις) και ἔχουν τὴν ἰδίαν χημικὴν σύστασιν. Τὰ ἀνοικτὰ σμήνη εἶναι ὀλιγάριθμα εἰς αστέρας, περιέχουν 1.000-5.000 και ἔχουν ἀκανόνιστον σχῆμα, ἐνῶ τὰ σφαιρωτὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλοὺς αστέρας

—φθάνουν τὰς 50.000 ἢ 100.000—ἔχουν σχῆμα σφαιρικὸν καὶ προτιμοῦν νὰ μένουν εἰς κάπως ξεχωριστὰ μέρη, ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Γαλαξίου μας. Περιέχει περὶ τὰ 2000 σφαιρωτὰ σμήνη.

Θὰ ἀναφέρωμεν ἀκόμη τοὺς **πλανητικούς νεφελοειδεῖς** ὅπως καὶ τοὺς **ἀνωμάλους ἢ ἀκανόνιστους νεφελοει-**

ζόνεως, κόκκων ἐλαχίστων διαστάσεων. Εἰς τὰ ἀεριοῦδη νεφελώματα ἢ νέφη συνήθως παρατηροῦμεν νὰ πλεονάζῃ τὸ ὑδρογόνον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰονισμένον ἢ οὐδέτερον, ἐνῶ οἱ κόκκοι φαίνεται νὰ εἶναι σώματα, μεταλλικὰ ἢ, πιθανώτερον, διηλεκτρικά, ἴσως κρυσταλλοὶ πάγου, με ἴχνη διαφόρων προσμίξεων. Τὸ ζήτημα μελε-

Εἰκ. 3. Τμήμα τοῦ Γαλαξίου εἰς τὸν Ὀφιοῦχον, ὅπου διακρίνεται καὶ σκοτεινὸν νέφος.

δεῖς. Οἱ πλανητικοὶ νεφελοειδεῖς παρουσιάζουν συνήθως μορφήν ἑλλειπτικήν (ὅπως π. χ. ὁ τῆς Λύρας) εἰς τὸ κέντρον τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἀμυδρὸς ἀστὴρ, ἐνῶ οἱ ἀκανόνιστοι νεφελοειδεῖς δὲν ἐμφανίζονται ὑπὸ ὀρισμένην καὶ δὴ κανονικὴν μορφήν. Τοιοῦτος νεφελοειδὴς εἶναι ὁ τοῦ Ὁρίωνος, ὁ ὁποῖος κοσμεῖ τὸν χειμερινὸν νυκτερινὸν οὐρανόν. Οἱ νεφελοειδεῖς αὐτοὶ ἀνήκουν γενικώτερον εἰς τὴν τάξιν τῆς **μεσοαστρικῆς ὕλης**, ἢ ὁποία πληροῖ τὸν μεταξὺ τῶν ἀστέρων χώρον. Αὕτη ἔχει συνολικὴν μᾶζαν ἴσην σχεδὸν πρὸς τὴν μᾶζαν ὅλων τῶν ἀστέρων τοῦ Γαλαξίου, παρουσιάζεται δὲ ὑπὸ δύο μορφάς. Εἴτε δηλαδὴ ὡς ἀέριον, εἴτε καὶ ὑπὸ μορφήν

τᾶτα ἐντατικῶς, διότι εἶναι ἐν ἐκ τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων τὴν σύγχρονον κοσμολογίαν. (βλ. εἰκ. 3 καὶ 4).

Ἐφ' ὅσον ὁμιλοῦμεν περὶ νεφῶν μεσοαστρικῆς ὕλης θὰ πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ νέφη ταῦτα τὰ διακρίνομεν γενικώτερον εἰς **φωτεινὰ καὶ σκοτεινὰ νέφη.** Τὰ πρῶτα ὀφείλουσιν τὴν φωτεινότητά των εἰς τὴν ἀνάκλασιν τοῦ φωτὸς γειτονικῶν ἀστέρων ἢ εἰς τὴν διέγερσιν αὐτῶν δι' ἀκτινοβολίας—διὰ τῆς ὑπεριώδους ἀκτινοβολίας, πλησίον εὐρισκομένων ἀστέρων ὀρισμένης κατηγορίας. Θὰ ἐρωτήσῃ ὁμως κανεὶς: Καὶ τὰ σκοτεινὰ νέφη πῶς διακρίνονται, ἀφοῦ εἶναι σκοτεινὰ; Εὐλόγος ἢ ἀπορία. Ὅμως οἱ ἀστρονόμοι ἐπέτυχαν νὰ τὰ ἀνα-

γνωρίζουν από την απορρόφησην του φωτός των αστέρων, οί όποιοι εύρίσκονται όπισθεν αυτών. Σχετικά φωτογραφίαί ώρισμένων τμημάτων του Γαλαξίου παρουσιάζουν τοιαύτα σκοτεινά νέφη να διακόπτουν την συνεχώς λαμπράν περιοχήν, την κοσμουμένην με χιλιάδας αστέρας διαφόρων χρωμάτων και λαμπρότητος. Όπως βλέπει ό αναγνώστης, εις την ούσίαν δεν υπάρχουν φωτεινά και σκοτεινά νέφη, παρά μόνον σκοτεινά, τὰ όποία, όταν φωτίζονται από γειτονικούς αστέρας, εμφανί-

Εικ. 4. Ό νεφελοειδής του Όρίωνος, από φωτεινήν και σκοτεινήν ύλην εις μίαν μορφήν άκωνίστον.

ζονται φωτεινά. Η μελέτη τής φύσεως, τής καταστάσεως και τής διανομής των νεφών τούτων και γενικώτερον τής μεσοαστρικής ύλης εντός του Γαλαξίου μας, παρουσιάζει έξαιρετικόν ενδιαφέρον, διότι συνδέεται στενώς με την γένεσιν και έξέλιξιν των αστέρων και πέραν τούτου με την δυναμικήν του όλου γαλαξιακού μας συστήματος.

Θά πρέπει να σημειωθῆ ότι όλαί συμπυκνώσεις ύλης εν τῷ σύμπαντι—πλανήται, άπλανείς, μεταβλητοί, νεφελώματα κλπ.—καθώς άποδεικνύει ή φασματική άνάλυσις του φωτός των, έχουν την ίδίαν

χημικήν σύστασιν. Δηλαδή αποτελοῦνται από τὰ ίδια χημικά στοιχεΐα. Έπομένως ποιοτικῶς τὸ σύμπαν είναι ένιαϊον. Άλλά και ποσοτικῶς είναι τοιοῦτον. Δηλαδή παρατηρεΐται κατά κανόνα ή ίδια σχετική αναλογία των διαφόρων χημικῶν στοιχείων εις τὰ άστρα του οὐρανού. Και τὰ δύο αυτά γεγονότα άποδεικνύουν ότι τὸ σύμπαν έχει κοινήν προέλευσιν και ένιαϊαν έξέλιξιν.

ΠΩΣ ΚΑΤΑΝΕΜΟΝΤΑΙ ΤΑ ΑΣΤΡΑ;

Άλλά πῶς είναι κατανεμημένα τὰ σώματα αυτά εντός του Γαλαξίου μας και ποίος ό μηχανισμός του όλου αυτού αστρικού συγκροτήματος;

Άς έξετάσωμεν την γειτονίαν του Ηλίου μας. Π. χ. μίαν περιοχήν, που καταλαμβάνει σφαΐρα ακτίνας 35 έτών φωτός, δηλαδή μέχρι τής άποστάσεως των 331 τρισεκατομμυρίων χιλιομέτρων. Μη νομίσωμεν ότι οί λαμπροί αστέρες είναι κατά κανόνα και οί πλησιέστεροι προς ήμās. Όχι. Υπάρχουν λαμπροί που εύρίσκονται πολύ μακράν, όπως π. χ. ό Άντάρης, ό όποίος απέχει από ήμās 160 έτη φωτός και ό Rigel εις τον Όρίωνα, έχει άπόστασιν 540 έτ. φωτός. Άντιθέτως υπάρχουν αστέρες άόρατοι με γυμνόν όφθαλμόν, που απέχουν 4, 6 και 8 μόνον έτη. Παρατηρούμεν όμως και λαμπρούς αστέρας πολύ πλησίον μας, όπως είναι ό λαμπρότερος εκ των άπλανών, ό Σείριος, που κοσμεΐ τον οὐρανόν τον χειμώνα, του όποιόν τὸ φῶς κάμνει να έλθῃ μόνον 9 έτη. Επίσης του Άλτάϊο εις τον Άετόν χρειάζεται 16 έτη και του Βέγα 27. Μέσα εις την σφαΐραν, που αναφέραμεν προηγουμένως, κατά τους ύπολογισμούς του Άμερικανου άστρονόμου Κνίπερ, εύρίσκονται μόνον 254 αστέρες, έξ αυτών δέ μόλις τὸ έν τέταρτον είναι άρατοί δια γυμνού όφθαλμοῦ. Από τους 254 οί 127 είναι μέλη 61 διπλών ή πολλαπλών συστημάτων αστέρων. Διότι, ως γνωστόν, εκ των άπλανών αστέρων ένα μεγάλο ποσοστόν δεν είναι άπλοι αστέρες, αλλά συστήματα δύο, τριών ή και περισσότερων άστρων. τὰ όποία περιφέρονται περι τὸ κοινόν κέντρον βάρους των.

Έάν τώρα αφήσωμεν την γειτονίαν αυ-

τὴν τοῦ Ἥλιου μας καὶ προχωρήσωμεν ἔξω καὶ πολὺ μακρὰν ἀπὸ αὐτὴν, τότε θὰ πρέπη νὰ διακρίνωμεν δύο κατευθύνσεις πορείας. Μίαν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ Γαλαξίου—τὸ ἐπίπεδον αὐτό, κατὰ προσέγγισιν, τὸ σχηματίζει ἡ φωτεινὴ ζώνη τὴν ὁποίαν βλέπομεν τοὺς θερινοὺς μῆνας—καὶ τὴν ἄλλην καθέτως πρὸς τὸ ἐπίπεδον αὐτό. Οἱ ἀστέρες, καθ' ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τοῦ κεντρικοῦ ἐπιπέδου, ἀραιώνουν. Ἰδιαιτέρως τὰ νεφελώματα, σκοτεινὰ ἢ φωτεινὰ, εἶναι πολυπληθῆ, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γαλαξιακοῦ ἐπιπέδου, καὶ μάλιστα εἰς μίαν ζώνην πάχους περίπου 700 ἐτ. φωτ., περὶ τὸ ἐπίπεδον τοῦτο. Πρὸς τὴν κατευθύνσιν αὐτὴν δὲν δυνάμεθα εὐκόλως νὰ διειδύσωμεν εἰς ἀρκετὸν βάθος, λόγῳ τῆς ἀπορροφήσεως, ἡ ὁποία δημιουργεῖται ἐκ τῆς παρουσίας μεσοαστρικῆς ὕλης, ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν ἀστέρων. Εἰς πολλὰ μέρη ἔχομεν μεγαλυτέρας συμπυκνώσεις ἀστέρων, ὅπως εἶναι τὸ ἀστρικὸν νέφος τοῦ Κύκνου (7.000 ἔ. φ.), τοῦ Κηφέως (12.000 ἔ. φ.), τῆς Κασσιόπης (12.000 ἔ. φ.) κλπ. Ἀντιθέτως ὁμως, ὅταν προχωρήσωμεν κατὰ διεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὴν προηγουμένην, θὰ σημειώσωμεν τὰ ἑξῆς: Εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ ἀστέρες εἶναι πυκνοί, εἶναι δηλαδὴ σχετικῶς πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ὅταν ὑπερβώμεν τὴν ἀπόστασιν τῶν 4.000 ἔ. φ., τότε ἡ πυκνότης τῶν ἀστέρων ἐλαττοῦται αἰσθητῶς. Ὅσον δὲ ἀπομακρυνόμεθα τοῦ ἐπιπέδου τοῦ Γαλαξίου, τόσον καὶ σπανίζον οἱ ἀστέρες. Εἰς τὰς σπειρας τοῦ Γαλαξίου, διαπιστώνεται ἡ παρουσία μεγάλης ποσότητος μεσοαστρικῆς ὕλης, κυρίως κόνεως. Ὑπόκειται ὁμως καὶ οὐδέτερον ἰδιογενὸν.

Τὰ ἀνοικτὰ σμήνη παρατηροῦνται καὶ πρὸς τὰς δύο κατευθύνσεις, ἡ πλειονότης δὲ τούτων δὲν εἶναι μακρὰν ἡμῶν. Μερικὰ μόνον εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 22.000 ἐτῶν φωτός, ἐνῶ τὰ περισσότερα εἶναι εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τῶν 15.000 ἔ. φ.

Λὲν συμβαίνει ὁμως τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὰ σφαιρωτὰ σμήνη. Αἱ τεράστιαι αὐταὶ συμπυκνώσεις ἀστέρων εὐρίσκονται εἰς μακρυνὰς ἀποστάσεις. Ἔχουν καταλάβει θέσεις μακροτέρως ἀπὸ ἑκείνας πού ἀνεφύραμεν προηγουμένως. Αὐτὰ περιβάλλον

κατὰ κανόνα ἐξωτερικῶς τὸ ὅλον συγκρότημα τοῦ Γαλαξίου, τὸ ὁποῖον περιεγράφωμεν ἀνωτέρω. Πολλὰ σφαιρωτὰ σμήνη εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 40 καὶ 50 ἢ καὶ 70 χιλιάδων ἐτῶν φωτός, ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ Γαλαξίου μας καὶ πρὸς ὄλας τὰς διευθύνσεις. Τὸ περίεργον καὶ ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι μέσα εἰς τὸν χώρον αὐτόν, δηλαδὴ εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ἄκρα τοῦ κυρίου σώματος τοῦ Γαλαξίου καὶ ἐντὸς τοῦ κελύφους τῶν σφαιρωτῶν σμηνῶν συναντῶμεν ἓνα πολυάριθμον πλήθος μεταβλητῶν ἀστέρων ὁρισμένης κατηγορίας (RR Lyr). Ἐπομένως οἱ μεταβλητοὶ αὐτοὶ ἀστέρες καὶ τὰ σφαιρωτὰ σμήνη ἀποτελοῦν ἓνα στέφανον, ὃ ὁποῖος περιβάλλει τὸν Γαλαξίαν μας καὶ ἀποτελεῖ ἓνα ἐνιαῖον δυναμικὸν σύστημα μὲ αὐτόν, μὲ πολλὰ ἐνδιαφερούσας ιδιότητας καὶ χαρακτηριστικά. (βλ. εἰκ. 5).

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΟΥ

Ποῖα εἶναι ὁμως αἱ διαστάσεις τοῦ Γαλαξίου μας; Ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα δυνάμεθα νὰ τὰς φαντασθῶμεν. Ἡ διάμετρος τοῦ Γαλαξίου κατὰ μῆκος τοῦ κεντρικοῦ τοῦ ἐπιπέδου εἶναι περίπου 90.000 ἔ. φ. ἡ κάθετος δὲ πρὸς αὐτὴν 9.000 ἔ. φ. Ὁ Ἥλιος εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 26.000 ἔ. φ. ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ Γαλαξίου καὶ 46 ἔ. φ. βορείως τοῦ ἐπιπέδου αὐτοῦ. Ἄν ὁμως συμπεριλάβωμεν καὶ τὰ σφαιρωτὰ σμήνη, ὅπως καὶ τοὺς μεταβλητοὺς RR Lyr, τότε ἡ διάμετρος τοῦ γαλαξιακοῦ συστήματος, σχήματος σφαιρικοῦ, εἶναι ἴσως μεγαλυτέρα τῶν 150.000 ἔ. φ.!

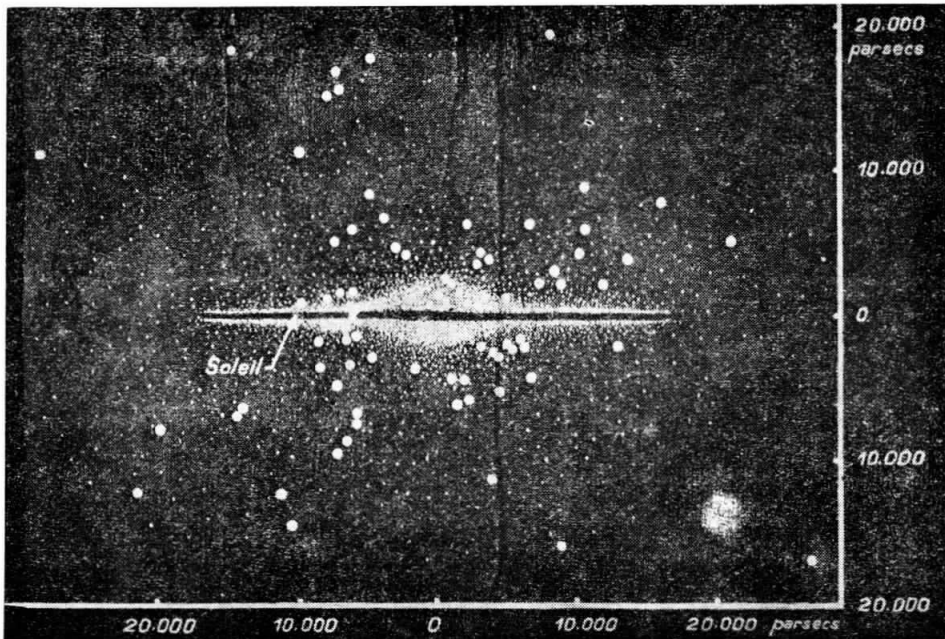
Νὰ περιγράψωμεν τώρα τὰς κινήσεις τῶν ἀστέρων καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ Γαλαξίου μας καὶ νὰ ἴδωμεν τοὺς νόμους πού ἀκολουθοῦν; Εἶναι τοῦτο δύσκολον εἰς τὰ στενὰ ὄρια ἐνὸς ἄρθρου καὶ χωρὶς τὴν χρησιμοποίησιν μαθηματικῶν τύπων καὶ ἐκφράσεων ἐκ τῆς Μηχανικῆς. Ἀπλῶς μόνον θὰ ἀναφέρωμεν τὰς κυριωτέρας ἐξ αὐτῶν.

Παραλείπομεν τὰς κινήσεις τῶν πλανητῶν περὶ τὸν ἄξονά των ἢ περὶ τὸν Ἥλιον καὶ μνημονεύομεν μόνον τὴν κίνησιν τοῦ Ἥλιου—μαζὺ μὲ ὄλους τοὺς πλανήτας καὶ τοὺς δορυφόρους των—μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπλανῶν. Οὗτος κινεῖται μὲ ταχύτητα 20

χλμ. κατά δευτερόλεπτον πρὸς ἓνα σημείον πὸν ὀνομάζεται κόρυμβος καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ἡρακλέους. Πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτὴν οἱ ἀστέρες φαίνονται ὅτι ἀπομακρύνονται μεταξὺ των—ὅπως ὅταν βλέπωμεν ἓνα δάσος ἀπὸ μακρὰν φαίνονται τὰ δένδρα πλησίον ἀλλήλων, ὅταν ὅμως πλησιάζωμεν, τότε ἀπομακρύνονται. Τὸ ἀντίστροφον γίνεταί πρὸς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον μέρος τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ἀντικόρυμβον πρὸς τὰ ἐκεῖ οἱ ἀστέρες φαίνονται ὡς νὰ

ποῖον περιλαμβάνει τὰ 40%. Τὰ δύο ἀστρικά ρεύματα ἔχουν σχετικὴν ταχύτητα 40 χλμ. κατά δευτερόλεπτον. Ἐπίσης παρατήρησαν τελευταίως οἱ ἀστρονόμοι ὅτι οἱ ἀστέρες τῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἔχουν διαφορετικὰς ταχύτητας. Ἄλλοι μεγάλας καὶ ἄλλοι μηδαμινάς.

Ποῦ ὀφείλεται τὸ περίεργον καὶ θαυμαστὸν φαινόμενον τῶν δύο ἀστρικών ρευμάτων; Ἡ ἀπάντησις τῆς Ἀστρονομίας εἶναι ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς περιστροφῆς τοῦ Γαλαξίου

Εἰκ. 5. Σχηματικὴ μορφή τοῦ γαλαξιακοῦ μας συστήματος ὅπως θὰ ἐφαίνετο ἐκ τῶν πλαγίων. Διακρίνεται τὸ κεντρικὸν ἐπίπεδόν του ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου οἱ ἀστέρες εἶναι πολὺ πλησίον ἀλλήλων. Οἱ ἐγκατεσπαρμένοι μεγάλοι λευκοὶ κύκλοι εἶναι τὰ σφαιρωτὰ σμήνη καὶ οἱ μικροὶ κύκλοι οἱ μεταβλητοὶ ἀστέρες τύπου RR. Lyr. Ἀριστερά, ἄνωθεν τοῦ ἐπιπέδου, διακρίνεται ἡ θέσις τοῦ Ἡλίου μας.

πλησιάζουν μεταξὺ των. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς κινήσεως τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς φαινομενικῆς κινήσεως τῶν ἄλλων ἀστέρων, ἔχουν ὅλοι οἱ ἀστέρες πραγματικὰς κινήσεις ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ ὀλλανδὸς ἀστρονόμος Καρτευν, ἤδη ἀπὸ τὸ 1904 διέκρινε δύο ρεύματα ἀστέρων, τὰ ὁποῖα κινεῖται σχεδὸν κατ' ἀντίθετους διευθύνσεις. Τὸ ἓνα περιέχει τὰ 60% τῶν ἀστέρων καὶ ἔχει ταχύτητα διπλασίαν τοῦ ἄλλου, τὸ ὁ-

μας περὶ τὸ κέντρον του! Ὅλα δηλαδὴ τὰ ἄστρα πὸν ἀπαρτίζουν τὸν θαυμαστὸν αὐτὸν ὄργανισμόν, ἀποτελοῦν ἓνα ἐνιαῖον σύστημα, τὸ ὁποῖον περιστρέφεται περὶ ἓνα ἄξονα, κατὰ τρόπον ἀρμονικόν. Ποικίλαι δυνάμεις ἔλξεως δημιουργοῦνται μεταξὺ τῶν πολυειδῶν μορφῶν τῆς ἕλης του, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς συνέπεια τὴν περιστροφὴν του. Οἱ ἀστρονόμοι κατώρθωσαν νὰ ὑπολογίσουν καὶ τὰς ταχύτητας μετὰ τὰς ὁποί-

ας περιστρέφονται τὰ διάφορα μέλη του, ἐπὶ τροχιῶν ἑλλειπτικῶν. Λιότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ὅλα τὰ ἄστρα του, δὲν ἔχουν τὴν ἴδιαν ταχύτητα περιστροφῆς. Οἱ ἐγγύς τοῦ κέντρου του περιστρέφονται βραδέως· κατόπιν ἡ ταχύτης περιστροφῆς αὐξάνει· καὶ τέλος ἐλαττοῦται ἄρκετά, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸ κέλυφος τῶν σφαιρωτῶν σμηνῶν!

Η ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΕΙΚΩΝ

Ανάμεθα, λοιπόν, νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ Γαλαξίας μας ἀποτελεῖται ἀπὸ διαδοχικὰ κελύφη, ἢ περιβλήματα, καθὲν δὲ ἀπὸ αὐτὰ περιέχει πλῆθος ἀστέρων. Τὰ κελύφη περιστρέφονται μὲ διαφορετικὰς ταχύτητας περὶ τὸ κέντρον, συνδέονται ὁμοῦ καὶ μεταξύ των, ὥστε νὰ ἀπαρτίζουν τὸν ἐξαίρετον αὐτὸν μηχανισμόν. Οἱ ἀστέρες τοῦ κελύφους, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ὁ ἰδικός μας Ἥλιος, περιστρέφονται μὲ ταχύτητα 268 χιλ. κατὰ δευτερόλεπτον! Ἐτομένως—ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀστέρες ποὺ εἰσίσκονται εἰς τὴν ἴδιαν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ Γαλαξίου—συμπληρῶνει μίαν πλήρη περιστροφὴν περὶ αὐτό, εἰς διάστημα περίπου 230 ἑκατομμυρίων ἔτων!

Ἐμελετήσαμεν ὁμοῦ καθ' ὅλον τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος τὸν μηχανισμόν τοῦ Γαλαξίου μας; Ἀσφαλῶς, ὄχι. Εἶναι δύσκολον καὶ βαρὺ ἐγχείρημα τοῦτο. Καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις αἱ ποικίλαι συμπυκνώσεις τῆς ὕλης πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ κέντρου του, μᾶς θέτουν ἀνυπέροβλητα ἐμπόδια. Νὰ κυττάξωμεν τὰ δισεκατομμύρια τῶν ἄλλων γαλαξιδῶν, διὰ νὰ συναγάγωμεν συμπεράσματα περὶ τοῦ ἰδικοῦ μας, καὶ γενικώτερον περὶ τῆς παρουσίας θέσεως καὶ τῆς μελλοντικῆς ἐξελίξεως τοῦ σύμπαντος; Τὸ ἔκαμαν καὶ αὐτὸ οἱ ἀστρονόμοι, ὅπως ἐξετέθη εἰς σχετικὸν ἄρθρον τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ παρελθόντος ἔτους (σ. 107-113).

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, περαινόντες τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν, θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἐρωτήσωμεν εἶναι τοῦτο: Ἀὐν γνωρίζει κανεὶς τί

νὰ θαυμάσῃ περισσότερο, τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἐπέτυχε τοιαύτας προόδους, ἀνεπίστους καὶ ἐν πολλοῖς ἀπιστεύτους, ἢ τὸν Γαλαξίαν, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει καταπληκτικὴν πλοκὴν καὶ ἐξαίρετον μηχανισμόν, ποὺ θέτουν τὸν ἑρευνητὴν εἰς ἀληθινὴν ἀμηχανίαν; Νομίζω ὅτι ἄξια θαυμασμοῦ εἶναι καὶ αἱ δύο εἰκόνες, πολὺ δὲ περισσότερο ὁ μέγας Καλλιτέχνης ποὺ τὰς ἐξωγράφισεν.

Δ. ΚΩΤΣΑΚΗΣ

Ἐφηγητῆς τῆς Φυσικομαθηματικῆς
Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Baade W.: The Content of Galaxies, Scientific Monthly, September 1956.

Baker R: Astronomy, 6th ed. New York 1955.

Becker W.: Sterne und Sternsysteme, 2. Auf. Dresden 1950.

Dufay J: Nébuleuses galactiques et Matière interstellaire, Paris 1954.

Κοντοπούλου Γ.: Ἡ ἐπίδρασις τῆς πίεσεως τῆς ἀκτινοβολίας ἐπὶ τῆς μεσοαστρικῆς ὕλης, Ἀθήνα 1956.

Κωτσάκη Δ.: Ἡ πλοκὴ τοῦ Γαλαξίου, «Δελτίον» Γεωγραφικῆς Ἐπιθεώσεως Στρατοῦ, Ἀθήνα 1949.

Κωτσάκη Δ.: Οἱ Γαλαξίαι εἰς τὸ Σύμπαν, «Ἀκτίνες» 1956.

Κωτσάκη Δ.: Ἡ συχνότης τῶν χημικῶν στοιχείων εἰς τὸ Σύμπαν, «Χημικὰ Χρονικά», Ἀθήνα 1956.

Ξανθάκη Ι.: Ἀστρονομία, τόμ. IV (Ἀστέρες, Νεφελώματα, Γαλαξίαι, Ἐξωγαλαξιακὰ συστήματα), Θεσσαλονίκη, 1951.

Oort J.: The Evolution of Galaxies, Scientific Monthly, September 1956.

Πλαζίδου Σ.: Ὁ Γαλαξίας καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸ Σύμπαν, «Δελτίον» Ἑλληνικῆς Μαθηματικῆς Ἐταιρείας, Ἀθήνα 1939.

Πλαζίδου Σ.: Εἰσαγωγή εἰς τὴν Φυσικὴν Ἀστρονομίαν, Μέρος Β'. Ἀθήνα 1955.

Rousseau P.: L' Astronomie nouvelle, Paris 1953.

Spencer-Jones H.: General Astronomy, 3rd ed. London 1951.

Vogt H.: Das astronomische Weltbild der Gegenwart, Berlin 1955.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

Β'.

ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ_ΑΡΡΩΣΤΟΝ

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἄρθρου μας εἶδαμεν τὴν θλιβερὰν εἰκόνα ἢ ὁποῖα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπικρατεῖ εἰς τὸ σύγχρονον νοσηλευτικὸν ἴδρυμα. Εἶδομεν ἐπίσης ὅτι ἡ κυρία αἰτία τοῦ κακοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῆς μηχανιστικῆς ἀντίληψεως τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ἢ ὁποῖα μετεφέρθη καὶ εἰς τὸ κύριον πεδῖον τῆς δράσεώς της, τὸ νοσοκομεῖον. Σήμερον, εὐτυχῶς διὰ τὸν πάσχοντα, εἰς τὸ θεωρητικὸν πεδῖον ὑπερενικήθη ἡ ὑλιστικὴ ἀντίληψις καὶ ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἤρχισε πλέον μὲ τὴν ὁμοφωνίαν τοῦ ἰατρικοῦ κόσμου νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὸν ἄρρωστον ὡς ἐνιαῖον ψυχοσωματικὸν σύνολον, ὡς μίαν προσωπικότητα. Παραμένουν ὅμως ἀκόμη, ὡς συνέπεια τῶν παλαιῶν ἀντιλήψεων, ἐκδηλώσεις, τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ σημερινὴ κατάσταση τῶν νοσηλευομένων εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἀνθρώπων. Οἱ ἱατροὶ κατὰ τὸ πλεῖστον σήμερον σκέπτονται τελείως διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ παρελθόν, εἰς τὴν ἰατρικὴν ὅμως πρᾶξιν ἐξακολουθοῦν νὰ βλέπουν ἀκόμη τὸν ἄρρωστον μόνον μηχανικῶς, ὡς σύμπλεγμα ὀργάνων καὶ συμπτωμάτων. Πρὸς ἀποκατάστασιν πλέον τῆς ἐνότητος μεταξὺ τῶν νέων τάσεων τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἰατρικῆς πράξεως, καταβάλλονται τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν σοβαρὰ προσπάθειαι. Ἐκδηλώσεις σχετικαὶ εἶναι καὶ τὰ διεθνή ἰατρικὰ συνέδρια τὰ ὁποῖα ἀνεφέραμεν καὶ ἰδίως τὸ τῆς Λουκέρνης, ποῦ ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν μᾶς ἀνθρωπίνης ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ἢ ὁποῖα θὰ ἀντιμετωπίζῃ πλέον τὸν ἄνθρωπον ἄρρωστον ἐν τῷ συνόλῳ του.

★

Τρία κύρια θέματα ἀτησχόλησαν τὸ συνέδριον τῆς Λουκέρνης (L. Peyssard) ἀποβλέποντα πρὸς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν. Τὴν ψυχικὴν εὐφορίαν, τὴν ψυχικὴν εὐ-

εξίαν τοῦ ἄρρώστου ποῦ νοσηλεύεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἢ ὁποῖα ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐφαρμοζομένης θεραπείας, διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ νοσοκομεῖου, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἀποστολῆς του. Τὰ θέματα αὐτὰ ἦσαν: Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὑλικοῦ περιβάλλοντος, τῆς διοικήσεως τοῦ ἰδρύματος καὶ γενικῶς τοῦ προσωπικοῦ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς εὐεξίας, τῆς ψυχικῆς εὐφορίας τοῦ νοσηλευομένου ἄρρώστου.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας εἰς τὰ τόσα ζητήματα τὰ ὁποῖα ἀτησχόλησαν ἐκείνους ποῦ ἔλαβον μέρος εἰς τὰ συνέδρια αὐτὰ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα «τὸ ὑλικὸν περιβάλλον εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἡ ψυχικὴ εὐεξία τοῦ ἄρρώστου». Ἐξητάσθη τοῦτο ἀπὸ ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ ἀπεδείχθη ὅτι μὲ ὀλίγην προσοχὴν καὶ ἀγάπην ὅλα τὰ πράγματα εἶναι ἱκανὰ νὰ συντελέσωσιν διὰ τὴν ψυχικὴν εὐφορίαν τοῦ ἄρρώστου εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς οἱ εἰσηγηταὶ ἐπέμειναν ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ ἄρρώστου μέσα εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἐπὶ τῆς προσοχῆς ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ νοσοκομεῖου ἐν συναρτήσει μὲ τὰς ψυχολογικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ ἄρρώστου. Ἡ φύσις τῆς νόσου, ἢ ἡλικία τῶν ἄρρώστων καὶ πλείστα ἄλλα θὰ καθοδηγήσωσιν τὴν διαμόρφωσιν ἐνὸς ἀνθρωπίνου νοσοκομεῖου. Τὰ πατώματα, αἱ θύραι, τὰ παράθυρα, τὸ φυσικὸν φῶς, τὸ τεχνητὸν φῶς, αἱ ὑγιεινὰ ἐγκαταστάσεις, ἡ θέρμανσις, ὁ ἀερισμὸς, αἱ βοηθητικαὶ ὑπηρεσίαι, ἡ διακόσμησις καὶ πλείστα ἄλλα, ἀποτελοῦν προβλήματα τῶν ὁποίων ἡ λύσις πρέπει νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν γραμμὴν ὅτι τὸ νοσοκομεῖον γίνεταί διὰ τὸν ἄρρωστον. Ὅτι ὁ ἄρρωστος δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνας διαβητικὸς, ἓνας νεφριτικὸς καὶ τίπο-

τε ἄλλο, ἀλλὰ εἶναι πρωτίστως ἓνας ἀνθρωπος, μία ψυχὴ ποὺ ὑποφέρει καὶ εἶναι δυστυχής. Ὅτι τὸ πᾶν πρέπει νὰ τίθεται εἰς κίνησιν διὰ νὰ τὸν θεραπεύσῃ καὶ νὰ τοῦ καταστήσῃ τὸν τόπον τῆς δοκιμασίας του ἄνετον καὶ εὐχάριστον.

Τὸ θέαμα τῶν κοινῶν θαλάμων ἀκόμη καὶ εἰς μεγάλα νοσοκομεία καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μὲ 15, 20 καὶ 25 ἄρρώστους προκαλεῖ ἀπελπισίαν εἰς τὸν ἐπισκέπτην. Μόνον οἱ νοσηλευθέντες ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς εἶναι ἱκανοὶ νὰ περιγράψουν τί ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴν αὐτὴν ὑποχρεωτικὴν συμβίωσιν καὶ αἱ διηγήσεις τῶν (G. Maucio) προκαλοῦν τὴν ἀπογοήτευσιν ἐκ τῆς ἀπανθρώπου αὐτῆς καταστάσεως. Οἱ ἄρρωστοὶ εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ παραμένουν συνεχῶς κλινήρεις, ὅχι μόνον νὰ κυκλοφορήσουν ἀλλὰ οὔτε νὰ κινήθωσιν ἡμποροῦν. Χωρὶς διάκρισιν ἡλικίας καὶ νόσου, σοβαρότητος καταστάσεως, οἱ εἴκοσι αὐτοὶ ἄνθρωποι περνοῦν τὰς ἡμέρας τῶν εἰς συνεχῆ ἀγωνίαν ποὺ ἐπιτείνεται τὴν νύκτα ὅταν ὁ ὕπνος δὲν ἔρχεται νὰ τοὺς ἀνακουφίσῃ. Ἡ θλιβερὰ αὐτὴ διαπίστωσις ἀτησχόλησε ἰδιαιτέρως τοὺς συνέδρους, οἱ ὁποῖοι ἐτόνισαν ὅτι αἱ αἴθουσαι τῶν 10 ἢ 20 κλινῶν πρέπει νὰ ἀνήκουν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐξήγησαν τὴν κατάργησιν τῶν κοινῶν θαλάμων χαρακτηρίσαντες τὴν ὑπαρξίν θαλάμων μὲ περισσοτέρας τῶν τεσσάρων, τὸ πολὺ πέντε, κλινῶν ὡς «ἐγκλημα κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σεβασμοῦ» (Hamberger).

Ὁ βαρέως πάσχων ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἰδιαιτέρον δωμάτιον. Ὅχι τὸ περιφημον ἀπομονωτήριον τῆς σήμερον εἰς τὸ ὁποῖον μεταφέρεται ἐκ τοῦ κοινοῦ θαλάμου ὅταν ἡ κατάστασις του ἐπιδεινωθῇ. Γνωρίζει καλά ὅτι ἡ μεταφορὰ αὐτὴ τότε ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μεταφορὰν εἰς τὸν Ἄδην. Οἱ ὀλιγώτερον σοβαρὰ πρέπει νὰ νοσηλεύονται εἰς δωμάτια δύο κλινῶν, οἱ ἀναρρωνύοντες καὶ ὑπὸ παρατήρησιν εἰς δωμάτια τεσσάρων κλινῶν.

Ἄλλὰ ὅχι μόνον οἱ ἄρρωστοὶ. Οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ ἐπισκέπται γίνονται δεκτοί, ἐκτὸς ἐξαίρεσεων εἰς μερικὰ νοσοκομεία, εἰς τοὺς διαδρόμους. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτὴ ὁμοιάζει μὲ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τοὺς φυλακι-

σμένους, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ὑπάρχει τὸ συρμάτινον παραπέτασμα ποὺ εὐρίσκεται εἰς τὰς φυλακὰς διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ ἀνταλλάσσουν καὶ χειραψίαν μεταξὺ τῶν. Νὰ ἀναμένῃ ὁ ἄρρωστος τοὺς γονεῖς του, τοὺς συγγενεῖς του διὰ νὰ παρηγορηθῇ καὶ νὰ ἐνισχυθῇ καὶ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ στέκῃ ὄρθιος καὶ πολλὰς φορὰς νὰ μὴ προφθάνῃ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μαζὺ τῶν διότι ἡ ὥρα τοῦ ἐπισκεπτηρίου ἐτελείωσε. Ἐπὶ πλέον αἱ προσταγαὶ κάποτε πολὺ τραχεῖαι διὰ νὰ ἀποχωρήσουν οἱ ἐπισκέπται, καταστρέφουν καὶ αὐτὴν τὴν ὀλιγόχρονον ἐπαφὴν ποὺ θὰ δώσῃ νέας δυνάμεις εἰς τὸν ἄρρωστον νὰ ὑπομείνῃ τὴν παραμονὴν του εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ἐπάρχει καὶ τὸ φοβερότερον: αἱ ἀπαγορεύσεις τῶν καθημερινῶν ἐπισκέψεων εἰς τοὺς νοσηλευομένους τῆς γ' θέσεως καὶ τὸ ἀκατάλληλον τῶν ὥρῶν τῶν ἐπισκέψεων δι' αὐτούς, ποὺ ἀναγκάζουν πολλοὺς νὰ μὴ ἡμποροῦν νὰ ἐπισκεφθῶσιν τοὺς ἰδικούς των! Ὡς ἐὰν ὁ ἀσθενὴς τῆς γ' θέσεως εἶχε ὀλιγώτεραν ἀνάγκην ψυχικῆς τῶν ὀσσεως καὶ βοηθείας ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν ἄλλων θέσεων, ἐνῶ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει! Δι' ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἐκρίθη ὡς ἐπιβεβλημένη ἡ διάθεσις καταλλήλων αἰθουσῶν διὰ τὰς ἐπισκέψεις, αἱ ὁποῖαι νὰ καθιστοῦν τὴν παραμονὴν ἄρρώστων καὶ ἐπισκεπτῶν ἄνετον καὶ εὐχάριστον, πρὸς ἀνακούφισιν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀναμένουν μὲ ἀγωνίαν τοὺς ἰδικούς των.

Εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐπισκέψεων ἀπεδόθη ἰδιαιτέρα σημασία, χωρὶς φυσικά, ἡ καλὴ διάθεσις καὶ ἡ φιλοφροσύνη ἔναντι ἄρρώστων καὶ ἐπισκεπτῶν νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ ὅρια τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ διαταράξουν τὴν τάξιν τοῦ νοσοκομείου καὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων. Ἄλλὰ καὶ ἡ πειθαρχία τῶν ἐπισκεπτῶν εἶναι ἀπαραίτητος. Ὁ ἄρρωστος, ὁ ὁποῖος χάνει τὴν ἐπαφὴν εἰς τὸ νοσοκομεῖον μὲ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ τὴν πραγματικὴν ζωὴν, πρέπει νὰ ἔχῃ κοντὰ του τοὺς ἰδικούς του τὴν ὥραν τῆς δοκιμασίας του. Ἄλλ' ἐὰν ἀποτελῇ καθῆκον ἢ ἐπίσκεψις τοῦ ἄρρώστου, οἱ ἐπισκέπται ὀφείλουν νὰ τηροῦν τὸν κανονισμὸν τοῦ νοσοκομείου, ὁ ὁποῖος βεβαίως θὰ εἶναι ἀνθρώπινος καὶ θὰ καθορίζῃ τὰς ἐπισκέψεις

ὅπως πρέπει, πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἀρρώστου.

Μία ὅμως παρατήρησις πού μαρτυρεῖ τὰς ἐσωτερικὰς ἀνθρωπιστικὰς διαθέσεις τῶν συνέδρων ἦτο ἡ ἰδιαίτερα προσοχὴ τῶν πρὸς τοὺς ἀρρώστους πού δὲν ἔχουν συγγενεῖς νὰ τοὺς ἐπισκεφθοῦν. Αὐτὴ ἡ διεύθυνσις τοῦ νοσοκομείου πρέπει νὰ τοὺς ἀναζητῇ καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίῃ διὰ προσώπων τοῦ νοσοκομείου, ἢ, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, νὰ συνεργάζεται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν μετὰ πρόσωπα ἢ ὀργανώσεις πού προνοοῦν διὰ τὰς περιπτώσεις αὐτάς.

Τὸ ζήτημα τῆς διατροφῆς τῶν ἀρρώστων συνεζητήθη ἐπίσης εὐρύτατα, ὅχι τόσον ἀπὸ διαιτητικῆς ἀπόψεως ὅσον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως νὰ παράσχη εἰς τὸν ἀρρώστον τὸ αἶσθημα ὅτι διατρέφεται καλῶς, κατὰ τρόπον ἀνθρωπινόν, ὅτι οἱ ἄλλοι φροντίζουν διὰ τὴν καλὴν παρασκευὴν τοῦ φαγητοῦ πού προορίζεται δι' αὐτόν, ὅτι τὸν σκέπτονται τὴν ὥραν πού τὸν παρασκευάζουν. Δὲν ἀρκοῦν μόνον τὰ καλὰ ὑλικά προκειμένου δι' ἀσθενεῖς ἀπαιτεῖται καὶ ἡ εὐσυνείδητος καὶ ἡ καθαρὰ παρασκευὴ ἀλλὰ καὶ ἡ καλαισθητικὴ παρουσίασις τοῦ φαγητοῦ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς. Δὲν εἶναι σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ βλέπῃ κανεὶς νὰ μεταφέρεται χωρὶς προσοχὴν, νὰ γίνωνται λάσπη πὰ φαγητὰ τῶν ἀσθενῶν μέσα εἰς κάδους πρὸς διανομὴν καὶ ὁ πάσχων νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ φάγῃ ἐκεῖνο πού τοῦ προσφέρεται λόγῳ τῆς ἀηδοῦς ἐμφανισεῶς του.

★

Τὸ δεύτερον θέμα «Διοίκησις τοῦ νοσοκομείου καὶ ψυχικὴ εὐεξία τοῦ ἀρρώστου» προσέκλεισε εὐρύτατας συζητήσεις διαπενομένας ἀπὸ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ διοίκησις τοῦ νοσοκομείου πρέπει νὰ ἀσκήται μετὰ προσοχὴν, ἔχουσα πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἀνθρώπον-ἀρρώστον καὶ ὄχι μόνον τὴν ἐμπορικὴν καὶ πειθαρχικὴν ἀντιμετώπισίν του.

Εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα οἱ συνέδροι κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς διοικήσεως θὰ κριθῇ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν αὔξησιν τῶν ἐσόδων ἀλλὰ πρωτίστως ἀπὸ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀρρώστων. Ἐπίσης αἱ συνθῆκαι ἐργασίας τοῦ προσω-

πιχοῦ καὶ ἡ ἀμοιβή του ἀπαιτοῦν προσεκτικὴν καὶ δικαίαν ἀντιμετώπισιν. Ἐπιβάλλεται κάθε φροντίς, οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι καὶ ἰδιαίτερος οἱ φορτωμένοι μετὰ περισσοτέρας εὐθύνας καὶ θυσίας νὰ εἶναι ἱκανοποιημένοι πλήρως, ὥστε νὰ ἔχουν τὴν ὄρεξιν νὰ περιποιῶνται τοὺς ἀρρώστους μετὰ τὴν φροντίδα καὶ τὴν καλὴν διάθεσιν πού ἀπαιτεῖ ἡ κατάστασις τῶν. Ἡ ψυχικὴ κατάστασις καὶ ἡ κόπωσις τοῦ προσωπικοῦ ἀντανακλᾷ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς, κατὰ συνέπειαν καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς ὑγείας τῶν ἀρρώστων. Πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ ἱκανοποιῆται τὸ προσωπικόν διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ παρέχῃ καὶ αὐτὸ ἀνθρωπινὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἀρρώστον.

Οἱ συνέδροι ἀπασχολήθησαν ἐπίσης μετὰ τὸν τρόπον τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἀρρώστων εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Οἱ ἀρρώστοι συνήθως ἀναμένουν ἐπὶ ἡμέρας ἢ καὶ ἐπὶ ἐβδομάδας διὰ νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὰ νοσοκομεία. Φυσικά, ἐπιβάλλεται ριζικὴ λύσις, ἡ δημιουργία νοσοκομείων καὶ ἡ αὔξησις κλινῶν. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ δὲν θὰ πρέπει νὰ παραμελοῦνται καὶ αἱ ἀνακουφιστικαὶ λύσεις μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῶν. Ἡ ἐπιλογή καὶ ἡ εἰσαγωγή τῶν ἐχόντων ἄμεσον ἀνάγκην, ἡ ἰατρικὴ βοήθεια κατ' οἶκον, ἡ κοινωνικὴ συμπαράστασις μέχρις ὅτου εἰσαχθοῦν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Διὰ τοὺς εἰσερχομένους πρὸς νοσηλείαν ἀπαιτεῖται εἰδικὴ μέριμνα. Χρειάζεται, ὡς καὶ πάλιν ἐτόνισεν ὁ ἰατρός Hamburger εἰς τὸ συνέδριον τῆς ἰατρικῆς ἠθικῆς, «λεπτότης εἰς τοὺς τρόπους καὶ ἀνθρωπιστικὴ στάσις παντὸς ἐρχομένου εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸν ἀρρώστον (ἰατροῦ, ἀδελφῆς, οἰουδήποτε μέλους τοῦ προσωπικοῦ), ὁ ὁποῖος θὰ ἔχη τὴν τιμὴν νὰ τὸν ὑπηρετῇ εἰς τὸ νοσοκομεῖον». Ἡ στάσις αὐτὴ ὀφείλει νὰ εἶναι ἰδιαίτερος προσεκτικὴ παρέχουσα εἰς αὐτὸν ἀτμόσφαιραν ἀγάπης, ὅταν ἀγωνιῶν εἰσέρχεται πρὸς νοσηλείαν.

Ἐπίσης ἀπολύτως ἐπιβάλλεται, εἶπεν ὁ ἰατρός Hamburger, ἡ δημιουργία εἰς ἐκάστην κλινικὴν ἢ εἰς ἕκαστον τμήμα τοῦ νοσοκομείου μιᾶς ἰδιαίτερας ὑπηρεσίας, ἐνὸς βοηθοῦ ἐδικοευμένου, ψυχικοῦ παραστάτου (assistant moral). Αὐτὸς θὰ ἀ-

σκολιῆται μὲ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἀρρώστου, μὲ τὴν ταχύτεραν τακτοποίησίν του, ὥστε νὰ καταπαύῃ ἡ ἀγωνία του καὶ ἡ μακρὰ ἀναμονὴ του εἰς διαφόρους προθαλάμους, καὶ μὲ τὴν προσωπικὴν παρακολούθησίν του μέσα εἰς τὸ νοσοκομεῖον μέχρι τῆς ὥρας τῆς ἐξόδου του.

Τὸ ζήτημα τῆς ψυχαγωγίας τῶν νοσηλευμένων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν χρόνον τῆς νοσηλείας καὶ πρέπει νὰ ἀποτελῇ ἰδιαιτέραν μέριμναν τῶν διοικούντων. Εἰς τὴν ἀγάπην των ἔγκειται νὰ φροντίζουσιν, ὥστε οἱ ἄρρωστοι νὰ αἰσθάνωνται τὸν ἑαυτὸν των ἐν ἀνέσει καὶ νὰ ἔχουσιν τὸ αἰσθημα, ὅτι οἱ ἄλλοι ἐνδιαφέρονται δι' αὐτούς. Ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν των καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐξόδου, ἡ ὁποία γίνεται κατὰ κανόνα ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὥστε ὁ ἄρρωστος, ἐξερχόμενος τοῦ νοσοκομείου, νὰ διατηρῇ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν τὴν καλὴν ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου του.

★

Ἀκόμη σπουδαιότερα ὑπῆρξεν ἡ μελέτη τῆς πλευρᾶς τῶν σχέσεων τοῦ ποικίλου προσωπικοῦ τοῦ νοσοκομείου μὲ τὸν ἄρρωστον καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς εὐφορίας τῶν νοσηλευομένων.

Καὶ ἐδῶ ἐμφανίζεται τὸ πρόβλημα τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων μὲ τὸν πάσχοντα. Ὁ ἄρρωστος ὑφίσταται μίαν προσωπικὴν μείωσιν ὄχι μόνον φυσικῶς ἀλλὰ καὶ συναισθηματικῶς. Ξαναγίνεται σὰν παιδί τὸ ὁποῖον, αἰσθανόμενον ὅτι δὲν εὐρίσκειται ἐν ἀσφαλείᾳ, εἶναι ἀπαιτητικόν, κάποτε ἰδιοόρθουμον, πολλὰς φορὰς προκλητικόν. Δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ τὸν ἄρρωστον συμπεριφορὰν κανονικοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγωνίαν του καὶ γίνεται ἀπαιτητικὸς. Πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς βαθεῖαν κατανόησιν τῆς καταστάσεως αὐτῆς καὶ νὰ φέρεται ἀναλόγως εἰς κάθε περίστασιν.

Ἀντιθέτως μὲ ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ νοσοκομείου, τῆς ὁποίας τὰ ὄργανα ἀποτελοῦν ἓνα σύνολον εὐρισκόμενον μακρὰν τοῦ ἀρρώστου, τὰ λοιπὰ πρόσωπα τοῦ νοσοκομείου ἰατροί, ἀδελφαί, βοηθητικὸν προσωπικόν, εἶναι ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποία σχετίζεται ὁ ἄρρωστος καὶ συνδέεται ἀτομικῶς. Ἡ συμπεριφορὰ των καὶ αἱ συνέπειαι τῆς ἐπὶ τῶν νοσηλευομένων ἀ-

πετέλεσαν τὸ ἀντικείμενον πλήθους ἀνακοινώσεων, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον συνοψίζεται ὑπὸ τρεῖς τίτλους—α' Ἰατρικὸν προσωπικόν—β' Προσωπικὸν γενικῶς—γ' Μὴ ἰατρικὸν προσωπικόν.

α) Ἰατρικὸν προσωπικόν.
Ἐνα πρόβλημα ἰδιαιτέρως σημαντικὸν καὶ δύσκολον εἶναι τὸ πρόβλημα τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων τοῦ ἰατροῦ καὶ τοῦ ἀρρώστου. Γενικῶς δὲ κατὰ τὴν ὁμολογίαν ὅλων ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγνοίαν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου. Ἡ οὐσιώδης αἰτία εἶναι, ὡς φαίνεται, ἡ ἀπασχόλησις τοῦ ἰατροῦ μὲ πολλὰ ζητήματα καὶ ὁ ὀλίγος χρόνος ποὺ ἀφιερώνεται εἰς τὸν ἀνθρωπίνον-ἄρρωστον. Ἀκόμη διότι ὁ ἰατρός ἐκτὸς τῆς ἐργασίας του εἰς τὸ νοσοκομεῖον εἶναι ἀπασχολημένος μὲ τὴν ἰδιωτικὴν του πελατεῖαν καὶ μὲ ἄλλας ἀπασχολήσεις.

Ὁ G. Maueo ἀναφέρει ὡς παράδειγμα ἓνα διευθυντὴν κλινικῆς μὲ τὰς πολυπλατῆς ἀπασχολήσεις του. Πρόκειται περὶ ἐξέχοντος ἐπιστήμονος, ὁ ὁποῖος προσφέρει τὰς ὑπηρεσίας του εἰς πολλοὺς ὀργανισμούς, ἐνίοτε δὲ εἶναι καὶ καθηγητῆς ἢ ὑφηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐχει ὑποχρεώσεις εἰς τὰ διδάσχη τοὺς φοιτητάς, μετέχει εἰς διάφορα συμβούλια, ἐπὶ πλέον ἔχει καὶ τὴν ἰδιωτικὴν του πελατεῖαν. Εἶναι φανερόν ὅτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τοῦ εἶναι παντελῶς ἀδύνατον νὰ παράσχῃ εἰς τὴν κλινικὴν του τὴν βοήθειαν ποὺ θὰ ἐπεθύμει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἀρρώστους του. Βεβαίως ἔχει τοὺς βοηθούς του, ἀλλὰ πολὺν τρόπον ἴδιον εἰς μικροτέραν ἀναλογίαν συμβαίνει καὶ μὲ αὐτούς. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἐλλείψεως χρόνου παρ' ὅλην τὴν καλὴν τὸν θέλησιν προσκροῦν εἰς τὸ ὅτι στεροῦνται ψυχολογικῆς πείρας λόγῳ ἀτελοῦς ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ καθαρισμοῦ. Ἡ ἀβρότης τῶν τρόπων καὶ ἡ διαίσθησις δὲν ἀρκοῦν πάντοτε καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκτοῦν ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ χρόνια γνώσεις ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀρρώστων.

Αἱ συνέπειαι ὅμως τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ μὴ ὀλοκληρωτικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ πάσχοντος, ἰδίᾳ εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ἐνεξίας του εἶναι σοβαραί, ἔνεκα

τούτου δὲ ἀπεδόθη εἰς αὐτὰς ἰδιαίτερα σημασία καὶ ἀπετέλεσαν τὸ ἀντιζείμενον μαζῶν συζητήσεων. Τὰ οὐσιώδη συμπεράσματα περιλαμβάνουν τρία κυρίως σημεία: Τὴν σύγχρονον εἰδίδευσιν καὶ τὸν ἄρρωστον. Τὴν διάγνωσιν καὶ τὸν ἄρρωστον. Τὴν ἄσκησιν τῆς ἰατρικῆς παρὰ τὸ προσεφάλειον τοῦ ἄρρώστου.

Ἐπονόσθη ἰδιαίτερος εἰς τὸ συνέδριον τῆς Λουζέρνης ὅτι ἡ ψυχολογικὴ ἄποψις, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἰατρός θὰ ἐπιτύχῃ τὴν καλύτεραν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἀσφαλῶς ἡ σημασία πὺν ἀποδίδει κατὰ τὴν διάγνωσιν τῆς νόσου τοῦ ἄρρώστου, πρῶτον εἰς τὴν γενικὴν του κατάστασιν, εἰς τὴν προσωπικὴν του ὄντοτητα, εἰς τὸ παρελθόν του, εἰς τὴν οἰκογένειάν του, εἰς τοὺς οικονομικοὺς του πόρους, εἰς τὰ ἐνδιαφέροντά του καὶ ἀκόμη, ἔαν παρασχεθῇ εἰς τὸν ἰατρὸν ἡ εὐκαιρία, ἄνευ κινδύνου ἀδιακρισίας, εἰς τὰς πνευματικὰς του ἀπασχολήσεις. Ἐνας ἄρρωστος τότε μόνον εἶναι εὐτυχῆς, ὅταν ἐμφανίζεται εἰς τὸν ἰατρὸν του ὡς ἄνθρωπος καὶ ὄχι ὡς ἕνα σύμπλεγμα ὀργάνων καὶ συμπτωμάτων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ τοῦ καταρτισμοῦ του ὁ νέος ἰατρός ὀφείλει νὰ συνηθίσῃ τὸ βλέμμα του νὰ βλέπῃ τὸν ἄρρωστον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰατρικὴν διδασκαλίαν πὺν γίνεται ἀπὸ τὸν καθηγητὴν ἢ διευθυντὴν τῆς κλινικῆς πρὸς τοὺς βοηθοὺς καὶ φοιτητὰς του παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἄρρώστου, δὲν πρέπει νὰ ἀποκρύπτεται πόσῃ φρόνησιν ἐπιβάλλει διὰ νὰ εἶναι ταυτοχρόνως ἐπωφελῆς εἰς τοὺς φοιτητὰς καὶ χωρὶς ψυχικὴν καὶ ἠθικὴν ζημίαν διὰ τὸν ἄρρωστον. Ἐὰν δὲν διατηρῇ ὁ διδάσκων ἄπειρον σεβασμὸν διὰ τὸν ἄρρωστον, ἔαν δὲν ἐπιφυλάσῃ διὰ τὴν αἰθουσαν τῆς διδασκαλίας ἢ ἀπλῶς διὰ τὸν προθάλαμον ὅ,τι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς ἐπήκουον τοῦ ἄρρώστου, χάνει τὴν ὀφθαίαν ἐμπιστοσύνην τοῦ φοιτητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον. Εἶναι γνωστὰ αἱ φοβίαι τὰς ὁποίας μία λέξις τοῦ διδάσκοντος, παρανοηθεῖσα, προκαλεῖ καὶ διατηρεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἄρρώστων, οἱ ὁποῖοι βασανίζονται ἀπὸ αὐτὰς καὶ μετὰ τὴν ἵασίν των. Καὶ ὅταν ἀκόμη καταβάλλεται

προσπάθεια πρὸς καθυστάχασιν τοῦ ἄρρώστου ἢ διδασκαλίαν παρατείνεται, κορυφᾷ καὶ γεννᾷ κακὴν διάθεσιν.

Οἱ συνέδριοι ἐπέμειναν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης μιᾶς δεοντολογίας τοῦ διδάσκοντος καὶ τῶν φοιτητῶν. Ἀποτελεῖ ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περὶ τῆς ἰατρικῆς ἀγωγῆς τὸ νὰ ἀφίνη κανεὶς νὰ πιστευθῇ ἀπὸ τὰς ἐρχομένας γενεὰς τῶν νέων ἰατρῶν, ὅτι εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ ψαύουν, νὰ στριφογυρίζουν ἐπάνω εἰς τὴν κλίνην τὸ σῶμα ἐνὸς ἄρρώστου ἢ νὰ γίνεται τούτο μέσα εἰς ἕνα ὑπόγειον καὶ ἡμελημένον ἐξωτερικὸν ἰατρεῖον, παρουσία εἴκοσι σπουδαστῶν, ὡς ἔαν εὐρίσκετο ὁ ἰατρός μόνος εἰς τὸ διακριτικὸν περιβάλλον τοῦ ἰατρικοῦ γραφείου.

Εἶναι ἀτόλυτος ἀνάγκη οἱ ἀσθενεῖς, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀντιζείμενον διδασκαλίας, νὰ προετοιμάζονται ψυχολογικῶς. Εἰδικὸν πρόσωπον πρέπει νὰ ἀναλαμβάνῃ αὐτὴν τὴν φροντίδα, ἐνῶ ὁ καθηγητὴς ἢ οἱ ἐπιμεληταὶ του θὰ ἐπιφυλάσσουν εἰς ἑαυτοὺς ἰδιαίτεραν μετὰ τῶν φοιτητῶν ἐπαφὴν δι' εἰδικὰς περιπτώσεις. Ἡ διακριτικότης αὐτὴ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν μόρφωσιν τῶν φοιτητῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν μιᾶς φροντίδος, ἡ ὁποία θὰ συνδυάξῃ τὸν φυσικὸν καὶ τὸν ἠθικὸν παράγοντα.

Καὶ μία ἀκόμη λεπτομέρεια φαινομενικῶς ἀσήμαντος ἀλλὰ ἡ ὁποία καταπονεῖ τοὺς ἄρρώστους: Ἡ ἀναμονὴ εἰς τὰς αἰθούσας τῶν εἰδικῶν ἐξετάσεων. Δι' ὅλας τὰς ἐξετάσεις ὁ ἄρρωστος παραμένει ἐπὶ ὄρας ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας, συχνὰ εἰς τοὺς διαδρόμους τῶν νοσοκομείων, καὶ ἐνίοτε ὄρθιος, διότι δὲν ὑπάρχουν δι' αὐτὸν καθίσματα.

«Μίαν ἡμέραν, γράφει ὁ Μαυεο, μὲ ὠδήγησαν εἰς τὸ ἀκτινολογικὸν ἐργαστήριον καὶ κατόπιν μιᾶς ὄρας ἀναμονῆς, μοῦ εἶπαν νὰ βγάλω τὰ ἐνδύματά μου. Ἐπειτα, μὲ εἰσήγαγον εἰς τὴν αἰθουσαν τῶν ἀκτίνων ὅπου ὁ προεστάμενος ἰατρός καὶ οἱ βοηθοὶ του συνεζήτησαν. Ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὄρας ὀργῶν ἀπὸ τὸ κοῦρ, ἔπρεπε νὰ περιμένω διὰ νὰ τελειώσῃ ὁ διευθυντὴς τὴν συζήτησίν του διὰ τὰς δυσκολίας πὺν συναντοῦσε διὰ τὴν ἐνοικίασιν ἐνὸς διμερισμάτου. Ἦγνῶει πόσον πολὺ τὴν πα-

ρουσίαν μου, ὥστε κάποιος συνάδελφός του τὴν ὑπενθύμισε. Τίποτε τὸ σοβαρὸν θὰ πῆτε. Ἀλλὰ ἐσκέφθη κανεὶς ἀπὸ ποίαν δοκιμασίαν περνᾷ ὁ ἄρρωστος, γεμᾶτος ἀγωνίαν διὰ τὴν διάγνωσιν ποῦ τοῦ ἐπιφυλάσσεται καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ του; Αὐτὴ ἡ παρατεταμένη ἀναμονὴ μέσα εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῶν παρισταμένων δὲν θὰ εἶχε σημασίαν διὰ τὸν ἀσθενῆ, μόνον ἔαν δὲν τὸν κατέθλιβε καὶ δὲν τὸν ἐξενεῦριζε ἐπιτείνουσα τὴν ἀγωνίαν του».

β) Τὸ προσωπικὸν γενικῶς τοῦ νοσοκομείου. Πρὸ τῆς ἀπασχολήσεώς των μὲ τὸ μὴ ἱατρικὸν προσωπικὸν οἱ σύνεδροι ὑπενθύμισαν ὅτι ἱατροὶ καὶ μὴ ἱατροὶ τότε μόνον εἶναι ἀποδοτικοὶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ προσέχουν τὸ συμφέρον τοῦ ἀρρώστου παραλλήλως πρὸς τὴν φυσικὴν του κατάστασιν, ὅταν οἱ ἴδιοι εἶναι ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των θέσιν. Ἡ ἔλλειψις ἱκανοποίησεως τοῦ προσωπικοῦ—διευθυντῶν—διευθυντῶν ἱατρῶν—ἐσωτερικῶν, ἐξωτερικῶν, ἀδελφῶν καὶ τῶν ποικίλων ὑπαλλήλων—ἔχει ἄμεσον ἀντανάκλασιν ἐπὶ τῆς λειτουργίας τοῦ νοσοκομείου καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπὶ τοῦ ἀρρώστου. Θὰ ἦτο μάταιον, ἐλέγχθῃ, νὰ ἀναζητῆ κανεὶς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κομψότητα καὶ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς περιοχὰς τοῦ πρασίνου, τὴν διατήρησιν ἀνθισμένων κηπαρίων περίξ τῶν κτιρίων, ἔαν παραμελῆ, μέσα εἰς τὸ θαυμάσιον αὐτὸ πλαίσιον, τὴν ἀσφαλεστέραν τροφὴν τῆς ἡρεμίας, τοῦ μειδιάματος τοῦ προσωπικοῦ. Ὅσαοδήποτε ἀρετὰς καὶ ἂν ἔχη τὸ προσωπικὸν αὐτὸ δὲν θὰ διατηρήσῃ τὴν φιλοφροσύνην καὶ τὴν εὐγένειάν του, ἔαν τὰ δομάτιά του, αἱ αἴθουσαι ἀναπαύσεως, τὸ ἐστιατόριόν του, αἱ ἱματιοθήκαι του δὲν τοῦ παρέχουν τὸ αἶσθημα τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τοῦ σεβασμοῦ... Αἱ διεθυνόντις τῶν νοσοκομείων πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζον ὅλας του τὰς ἀνάγκας κατὰ τρόπον ἀνθρωπινὸν ὄχι μόνον ἀπὸ ἐπιβαλλόμενον δι' αὐτὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι βέβαιοι, ὅτι θὰ δημιουργήσουν τὴν κατάλληλον ἀτμόσφαιραν γύρω ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους.

γ) Μὴ ἱατρικὸν προσωπικόν. Μεγάλῃ προσοχῇ πρέπει νὰ ἀποδίδεται εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ τοῦ μὴ ἱατρικοῦ προ-

σωπικοῦ, ἀδελφῶν νοσοκόμων, βοηθῶν καὶ ὑπηρετικοῦ, ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας των, τῶν σχέσεών των καὶ τῆς ἀλληλεπιδράσεως μεταξὺ προσωπικοῦ καὶ πασχόντων. Τεχνικὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν ἐρχομένων μὲ τὸν ἄρρωστον ἀσκοῦν τερασίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀρρώστων. Κάθε πρόσωπον καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ἀδελφή, μὲ τὸν προσωπικὸν του ρόλον, ἔχει σημαντικὴν θέσιν εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ ἀρρώστου. Δυστυχῶς, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων, δὲν εἶναι προπαρασκευασμένοι διὰ τὴν ἐπαφὴν του μὲ αὐτόν. Αἱ ἀδελφαὶ ἰδίως ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ἐπιστημονικὰς, τεχνικὰς καὶ πρακτικὰς γνώσεις αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐργασίαν των, πρέπει νὰ εἶναι προπαρασκευασμέναι διὰ τὴν διαρκῆ ἐπαφὴν των μὲ αὐτόν, ἡ ὁποία ἐπαφὴ ἐπιβάλλει μίαν πολυπλευρον συνομιλίαν μαζὺ του. Εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ἡ ἀδελφὴ μνηθῆ εἰς τὴν ψυχολογίαν τῆς νόσου (ρῆξις τοῦ ἀρρώστου μὲ τὴν φυσιολογικὴν ζωὴν, δυσχέρειαι προσαρμογῆς του πρὸς τὴν κοινὴν αἴθουσαν, πρὸς τὸ περιβάλλον, πρὸς τοὺς συναρρώστους του—ἀπώλεια τῆς ἐλευθερίας, ἰσχυρὰ δοκιμασία, ἔλλειψις ἀσφαλείας καὶ ἀγωνία διὰ τὸ μέλλον, ἔμμονοι ἰδέαι, αἰσθήματα κατωτερότητος κλπ.).

Ἡ ἔναντι τοῦ ἀρρώστου στάσις ποικίλει ἀναλόγως τῆς νόσου. Ἀλλὰ ὑπάρχουν γενικοὶ κανόνες τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ γνωρίζον ὅλοι οἱ νοσοκομειακοὶ λειτουργοὶ καὶ νὰ τοὺς ἐφαρμόζον. Νὰ λαμβάνουν ὑπὸ σοβαρὰν ἐποψιν καὶ τὰς ἐλαχίστας ψυχικὰς καὶ ἠθικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀρρώστου, νὰ ἀντιμετωπίζον τὰς συνεπείας καὶ τῶν ἐλαχίστων συμβάντων, ἀκόμη καὶ τῶν φαινομενικῶς παιδαριωδῶν, καὶ νὰ δίδουν εἰς τὰς συνομιλίας των χαρακτῆρα ὅσον τὸ δυνατόν οἰκειόν, διακριτικὸν καὶ προσωπικόν.

Τὰ πάντα ἔχουν βαθεῖαν ἀπήχησιν ἐπὶ τοῦ ψυχισμοῦ τοῦ ἀρρώστου. Ἡ νόσος τοῦ καθενὸς ἔχει τὴν ἰδικὴν τῆς ἰδιοφροθυμίαν. Ἡ δίαιτα τοῦ καθενὸς εἶναι εἰδικὴ δι' αὐτόν. Ἀκόμη καὶ μέσα εἰς τὴν κοινὴν αἴθουσαν πρέπει νὰ διατηρῆται ἀποφασιστικῶς καὶ σταθερῶς ἡ αἰσθησις τῆς ἀτομικότητος ἐκάστου ἀρρώστου ἐναντίον τῆς

συλλογικής νοσοτροπίας που δημιουργείται γρήγορα και η οποία είναι πολύ ισχυρά.

Αυτό όμως που ετονίσθη διά τας αδελφάς, διά την περιποίησιν του αρρώστου με άνθρωπιαν και διά την συμβολήν του ψυχολογικού παράγοντος την οποίαν πρέπει να επιδιώκουν, ισχύει και διά το ύπολοιπον μη ιατρικόν προσωπικόν των νοσοκομείων. Αί διευθύνσεις των νοσοκομείων όφείλουν να εκλέγουν με μεγάλην προσοχήν τó προσωπικόν που θά σταλή εις τó προσκεφάλαιον του αρρώστου και να φροντίξουν να είναι προητοιμασμένον διά να βοηθήση πραγματικά τόν αρρώστον. Έκτός όμως του καταρτισμού, των ικανότητων προς εργασίαν, των άρμοδιοτήτων, της ψυχολογικής προπαρασκευής του προσωπικού διά να έλθη εις έπαφήν με τόν αρρώστον, αί διευθύνσεις των νοσοκομείων όφείλουν να τó βοηθήσουν να αναπτύξη την αγάπην προς μίαν συλλογικήν εργασίαν μέσα εις μίαν εθνικήν ατμόσφαιραν. Πράγμα τó όποιον προϋποθέτει ότι η νοσοκομειακή ιατρική κατ' ουσίαν δέον να είναι προσανατολισμένη κυρίως προς την ανακούφισιν και συγχρόνως προς την θεραπείαν και να μη θυσιάζη ποτέ τόν ουσιώδη αυτόν σκοπόν της. Γύρω από μίαν ούτω νοουμένην ιατρικήν έπιστήμην, τó νοσηλευτικόν και ύπαλληλικόν προσωπικόν προδιατίθεται να εργασθή κατά κύριον λόγον, όχι διά να κερδήση μόνον τά προς τó ζήν ή διά να προαχθή και να βελτιώση την θέσιν του, αλλά διά να ανακουφίξη τόν πόνον και να βοηθήση εις την άποκατάστασιν της ολοκληρωτικής υγείας των αρρώστων.

Αλλά και από την όρθήν τοποθέτησιν του προσωπικού τó όποιον θά εκλέγεται καταλλήλως εις κάθε τομέα και με τó πνεύμα της συνεργασίας, θά δημιουργηται η οικογενειακή συγχρότησις μιās ενότητος περιθάλψεως εις τó προσκεφάλαιον του αρρώστου, αποτελούσα την βάση ενός οικοδομήματος, του όποιου όλα τά πατώματα θά αποβλέπουν προς τόν διπλούν σκοπόν της δράσεώς των: να θεραπεύουν, να νοσηλεύουν και να ενισχύουν ψυχικώς και ήθικώς τούς ανθρώπους αρρώστους.

★

Τó συμπέρασμα είναι, ότι η μηχανιστική, ή υλιστική αντίληψις εις την ιατρικήν έπιστήμην έχει υπερνικηθή εις την σύγχρονον ιατρικήν σκέψιν. Η ιατρική όμως πράξις άκόμη δέν εύρίζεται έν συνεπεία προς την αντίληψιν αυτήν. Έξακολουθεϊ να κυβερνάται ύποσυνειδήτως από την μηχανιστικήν αντιμετώπισιν του αρρώστου. Τó φαινόμενον αυτό εκδηλοϋται κατ' έξοχην εις τó εύρύ πεδίον εφαρμογής της ιατρικής εις τó νοσοκομείον.

Καταβάλλεται σήμερα προσπάθεια τó σύγχρονον νοσηλευτικόν ίδρυμα να οργανοϋται και λειτουργή έπιστημονικώς και τεχνικώς με τόν πλέον συγχρονισμένον τρόπον. Αλλά η προσφορά του νοσοκομείου αυτού είναι ανεπαρκής διότι εξακολουθεϊ να κατευθύνεται προς ένα άσθενή άπρόσωπον, προς ένα αριθμόν, μίαν «περίπτωσην» της α ή β νόσου και όχι προς τόν ά ν θ ρ ω π ο ν αρρώστον, ό όποίος γνωρίζομεν πλέον ιατρικώς, ότι είναι ένιαϊον ψυχοσωματικόν σύνολον, ανθρώπινή προσωπικότης που ύποφέρει πρωτίστως ψυχικώς και ζητεί διά να θεραπευθή, εκτός της πλήρους έπιστημονικής βοηθείας, και την ατμόσφαιραν της ήρεμίας, της έμπιστοσύνης και της αγάπης.

Δι' αυτόν τόν λόγον τά τρία διεθνή ιατρικά συνέδρια που μās άπασχόλησαν είναι ύψιστης σπουδαιότητος, διά τόν σύγχρονον πάσχοντα άνθρωπον και διά την ιατρικήν καθόλου έπιστήμην. Διά δέ τά νοσοκομεία, τά πορίσματα των συνεδρίων αυτών, είναι ανάγκη να αποτελέσουν τόν καταστατικόν των χάρτην. Τότε η σύγχρονος θεωρητική στροφή της ιατρικής έπιστήμης θά γίνη ιατρική πράξις εις νοσοκομεία άξια της άποστολής διά την οποίαν προορίζονται.

Δ. Ε. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μ. Γερουλάνου: Η ιατρική από πνευματικής έπισκοπήσεως. Έκδόσεις η «Λαμασός», Αθήνα 1956.

Γ. Α. Βασιλείου: Από τά προβλήματα των ειδιευμένων ιατρών. «Ακτίνες», τεύχος Ιουλίου-Αύγούστου 1955.

Ζ. Ν. «Απόψεις», «Ακτίνες» τεύχη Φεβρου-

αρίου 1955 («Πρέπει νὰ σταματήσῃ»), Δεκεμβρίου 1956 («Τὰ νοσηλευτικά ἰδρύματα») καὶ Μαρτίου 1957 («Τὰ ὄπλα»).

P. Arousseau: La morale hospitalière. Médecine de France No 71, 1956.

E. Berthet: Tendances de l' action sanitaire et sociale contemporaine. «Pages documentaires» No 4, 1955. Congrès de la Federation internationale des hopitaux.

L. Peyssard. «Techniques Hospitalières» No 123, 1955 et in «Présences» Revue trimestrielle du monde des malades. No 52, 1955. Congrès international de Morale médicale. «Médecine de France» No 67, 1955.— «Présences» No 53, 1955.

Congrès international des techniciens de santé. «Techniques Hospitalières» No 127, 1956. «Présences» No 56, 1956.

Conditions d' exercice de la médecine hospitalière. «Présences» No 51, 1955.

R. Gamard: Il y a toujours quelque chose à faire. «Concours médical» No 18, 1956.

J. Hamburger: Trois points principaux soulevés au cours du congrès international de morale médicale. «Techniques Hospitalières» No 123, 1955.

Marcel Sendrail: Médecin qui est ton prochain? «Concours médical» No 21, Mai 1956.

G. Maucó: Deux mois à l' hôpital. «Psyché» No 98, 1954.

H. Pequignot: L' hôpital entre son passé et son avenir. «Études» No 10, 1955

H. Pequignot: A propos de Reforme. «Problèmes» No 29, 1955.

L. René: Collaborations nécessaires en milieu hospitalière. «Pages documentaires» No 4, 1955.

ΛΑΖΑΡΕ ΕΒΓΑ ΕΞΩ

Ἄμην ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ἄμην ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται.
(Ἰωάν. ε' 24, 25)

Σκαλί—σκαλί στὰ ἐρέβη... ὦ,
βαθὺς ὁ τάφος,
σκοτεινὸς ὁ τάφος.
Ἡ πέτρα του βαρειά.
—Κύριε ἤδη βρωμᾶ...

Πόθοι καὶ χίμαιρες,
καὶ πάθη, ρέπια,
σῆπονται τώρα νεκρωμένα,
στὰ ἐπιτάφια δεσμά, σφιχτά, δεμένα.

—Εἶναι
ἡ ὥρα
τῆς ψυχῆς.

Τάφος ἐκεῖ γεμᾶτος σάπια ψεύδη, ἀκα-
θαροσία...

Σκοτάδια ἐκεῖ,
φθορὰ ἐκεῖ...
Κι' ἐδῶ τὸ φῶς, ἐδῶ ἡ ἀρθροσία.
—Λάζαρε ἔβγα ἔξω!...

Κι' ὦ,
πάλλευκη λάμψη ἡ ὄψη του...
χουσίξει ἡ κόμη του, ἀπ' ἄστρον γῦρι:
μαρμαρυγὲς στὸ φῶς!...
Κι' ὡς στάθηκε,
κι' ὡς ἔφρευγεν ἀνάρια-ἀνάρια...
πλάϊ στὰ χᾶη τοῦ τάφου του ἀπόμειναν
τὰ νεκρικὰ σουδάρια.

ΑΠ' ΤΗ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΖΩΗ ΜΑΣ

Ο ΙΕΡΕΑΣ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ (FATHER CORRIDAN)

Γ'.

Ο Καρδινάλιος είναι άπασχολημένος με επ-
σώπους για ζητήματα σχετικά με την ιεραπο-
στολική εργασία της Έκκλησίας. Μόλις τελει-
ώνουν, ο Father Corridan καλείται γι' άπολογία.
Άκούει γαλήνιος τὰ δύο ἐγκλήματα γιὰ τὰ ὁ-
ποία κατηγορεῖται. Ἡ ἀπάντησή του εἶναι ἀ-
πλή-θως κ' ὅλα του: δύο ὄχι. Ὁ Father
Corridan δὲν δούλεψε σὰν ἡμενεργάτης. Δὲν
ὑποκίνησε τὴν ἀπεργία, ἔκανε τὸ πᾶν γιὰ νὰ
τὴν ἀποτρέψει.

Ὁ Καρδινάλιος ἠσυχάζει καὶ παρακαλεῖ τὸν
Father Corridan νὰ τὸν καταποίσει στὸ ζήτη-
μα. Ὅποτε ἀνατηδᾷ ἄλλη ἀπορία: Ἡ διαφω-
τιστικὴ ἐκστρατεία ποῦ συγχλόνηζε πολιτικούς
καὶ ρεπόρτερς, σεναριογράφους καὶ συγγραφεῖς,
προτεστάντες κ' ἀβάφτιστους, ἀπλοῦς καθολι-
κοὺς ἐργάτες μὰ κ' ἐπιστημονικὸς αὐθεντίας
τοῦ καθολικοῦ λαϊκάτου δὲν εἶχε μέχρι τότε
καταποίσει τὸν Καρδινάλιο; Ὅμως πρὶν λί-
γα λεπτά ἦταν ἀπασχολημένος μετὰ τὴν ιερα-
ποστολή της Έκκλησίας του. Τί πάει νὰ πεῖ
«Ἱεραποστολή»; Κι' ἡ Καθολικὴ Έκκλησία ἔ-
χει ἐπεξεργασμένο μετὰ βιβλιοθήζης δλόκληρης τὸ
θέμα «Έκκλησία καὶ κοινωνικὸ πρόβλημα».

Λέει καθαρά ὅτι «*ἕνας δὲν μπορεί νὰ εἶναι
ἅγιος καὶ νὰ ζῆ τὸ Ἐὐαγγέλιο ποῦ κηρῦσσο-
με, χωρὶς νὰ ἐκδραπᾷ τὸν ἑαυτὸ του γιὰ νὰ
ἐξασφαλίσει στὸν καθένα στέγαση, ἐργασία,
καταναλωτικὰ ἀγαθὰ, ἀναψυχή, ἐκπαίδευση
κλπ. χωρὶς τὰ ὁποία ἡ ζωὴ δὲν εἶναι πλέον
χρήσιμη*» (Cardinal Suhard).

Ὁ Καρδινάλιος εἶναι μία πνευματικὴ προσω-
πικότητα πρώτου μεγέθους. Ἀπ' τὰ ἀναστήμα-
τα τῆς Καθολικῆς Έκκλησίας ἐπιβάλλει τὸν
σεβασμὸ μετὰ τὴν ζωὴ, τὴν παράσταση καὶ τὴν
μόρφωσή του κ' ὡστόσο ἐξακολουθεῖ μετὰ τὴ
στάση του νὰ δημιουργεῖ ἀπορίες. Ἐτοιμάζεται ν'
ἀπευθύνει ἕνα μήνυμα τὸ ἄλλο πρῶτὸ στὸ
Congress of Industrial Organizations καὶ ζητᾷ νὰ
μάθει ἂν ὑπάρχει τρόπος νὰ σταματήσει ἡ ἀ-
περγία. Γιατί δείχνει εὐαισθησία μόνο ἀπέναντι
στὴν ἀπεργία κ' ἀγωνιᾷ γιὰ τὸ τέλος τῶν τα-
ραχῶν; Ἄν ἀγωνιοῦσε τόσο γιὰ τὴν δικαιο-
σύνη ὅσο τώρα γιὰ τὴν εἰρήνη, γιατί δὲν εἶχε
καλέσει χρόνια πρὶν σ' ἀπολογία τοὺς «εὐσε-

βεῖς» «Mr. Big καὶ Σία» καὶ τοὺς Μουσινιόγ
τους;

Ἄφου ἀναγνωρίζει ὅτι ὁ ἀγῶνας τοῦ Father
Corridan εἶναι καθῆκον ἑνὸς κληρικοῦ, γιατί δὲν
τὸν εἶχε κάνει ἀπὸ χρόνια καθῆκον καὶ προσω-
πικό του κ' δλόκληρης τῆς Έκκλησίας του καὶ
νὰ ἐξαλείψει ἔτσι ριζικὰ τὴν ἀφορμὴ τῶν τα-
ραχῶν;

*Ποιὸς εἶπε ὅμως ὅτι ἡ πνευματικὴ εἰ-
ναι ἀλάνθαστη; Καὶ ποιὸς δὲν τὸ βλέπει ὅτι
ἡ λανθασμένη ἀντίληψη τοῦ χρέους μας σὰν
Χριστιανῶν ὀδηγεῖ στὸ τέλος σὲ μίαν ἀκούσια
λιποταξία;*

*

Μὲ τὴν ἐπίσημη ἀνάκριση ποῦ ἔχει διατα-
χθεῖ ἀπ' τὸν κυβερνήτη Dewey ξεσκεπάζονται
ὅλα μέσ' ἀπὸ σωρὸ καταθέσεις κ' ἀποδείξεις.

Ἐνοχοὶ ξεσκεπάζονται ὀνομαστικά, κλοπὲς
τεράστιες μ' αὐθεντικὰ στοιχεῖα ποῦ στέλλουν
ἀρκετοὺς στὸ δικαστήριο. Ἡ Δημοκρατία ξε-
σηκῶνεται. Μπορεῖ «λαθραῖα» νὰ γίνετα ὅτι
γίνετα τόσο χρόνια, μπορεῖ ἀσυνείδητοι πολι-
τικάντηδες νὰ τὴν κατατροδίδουν καὶ νὰ ἐκμε-
ταλλεύονται τὴν ἐλευθερία της. Ἄλλ' ὅταν ξε-
σκεπαστοῦν;

Ἡ κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν ἄμεση ἐπο-
πτεία τοῦ κυβερνήτου Dewey ἀποφασίζει νὰ
διαλύσει αὐτὴ τὴν κατάσταση. Καὶ τότε ἔρχε-
ται ἡ ἀπόλυτη ἀναγνώριση τοῦ ἀγῶνα τοῦ
Father Corridan. Γιατί εἶναι αὐτὸς καὶ κανένας
ἄλλος ποῦ καλεῖται νὰ ὑποβάλει ἕνα σχέδιο
γιὰ τὴν ἀναμόρφωση τοῦ Waterfront. Τὸ σχέ-
διό του, ἀπὸ ὀχτὼ σημεία μελετημένο ἐξαντλη-
τικὰ χρόνια τώρα, ὑποβάλλεται ἄμεσα.

Ταυτόχρονα ἡ American Federation of Labor
(Ἀμερικανικὴ Συνομοσπονδία Ἐργατῶν) βρι-
σκετα σ' ἀναθρασμὸ μετὰ τὴς ἀποκαλύψεις. Κι'
ὁ ἀναθρασμὸς αὐτὸς κορυφῶνεται σὲ μίαν πρά-
ξη ποῦ ἀποτελεῖ «κόροσμο στὴν ἱστορία της».
Διατάζει τὴν ILA «νὰ καθαρίσει τὸ σπίτι της»
μέσα σὲ ταχτὴ προθεσμία. Ἄλλως θ' ἀποβλη-
θῇ ἀπ' τὴν Συνομοσπονδία. Καὶ στοὺς δημο-
σιογράφους τὰ μέλη τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτρο-
πῆς της δηλώνουν πὸς μίαν καὶ δὲν ἐλπίζουν
ἕνα πραγματικὸ ξεκαθάρισμα μέσ' τὴν ILA ἔ-
τοιμάζονται γιὰ ἕνα νέο σωματεῖο ἀντίπαλο.

Ὁ Father Corridan ἐξαπολύει ἀνοιχτὴ ἐπι-

στολή στους λιμενεργάτες παρορμώντας τους να σταθούν στο πλευρό τῆς Ἀμερικανικῆς Συνομοσπονδίας Ἐργατῶν σὲ περίπτωση πάλης μὲ τὸν Ryan.

Ὁ Ryan ἐνάγεται σὲ μεγάλες δίκες γιὰ κλοπὲς χρημάτων τῆς ILA, γιὰ φορολογικὲς «ἀταξίες» καὶ «ἄλλα ζητήματα».

Στις 20 Μαΐου τοῦ 1953 δημοσιεύεται ἡ ἀναφορά τοῦ Crime Commission ποὺ συνιστᾷ πλήρη καὶ γενικὴ ἀποδοχὴ τοῦ σχεδίου Corridan.

Τὸν Ἰούνιο οἱ κυβερνήτες Dewey (New York State) καὶ Driscoll (New Jersey State) δημοσιοποιῦν μία «διπολιτειακὴ ὑπηρεσία» ποὺ θὰ κυβερνήσει ὅλο τὸ Waterfront καὶ τὰ Docks τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τὰ Docks τοῦ New Jersey σὰν ἓνα σύνολο. Καὶ τὴν ἔξουσιοδοτοῦν ἐφ' ὅσον μετὰ εἰδικὰ νομοθετήματα.

Αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία πετάει μέσα σ' ἓνα χρόνον ἀπ' τὰ διάφορα «πόστα» τῶν docks, 255 gangsters καὶ περίπου 20.000 ἀνθρώπους ξένους γιὰ τὰ Docks ποὺ εἶτε μὲ ἐπέμβαση «πολιτικάντηδων» γιὰ ψηφοθηρία εἴτε γιὰ λογαριασμό τῶν gangsters δούλευαν παρασιτικά στὰ docks καὶ δημιουργοῦσαν τὸ «λενδοσμία» χειρῶν.

Τὸν Σεπτέμβριο σκάει ἡ βόμβα. Ἡ Ἀμερικανικὴ Ὁμοσπονδία Ἐργατῶν ἀποβάλλει τὴν ILA ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν μελῶν τῆς Ὁμοσπονδίων. *Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τῶν συνδικαλιστικῶν κινήσεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ποὺ ἡ Α. Ο. Ε. ἀπέβαλλε μέλος τῆς.* Καὶ ταυτόχρονα κινεῖται δραστήρια γιὰ μιὰ νέα τίμια ὁμοσπονδία λιμενεργατῶν ποὺ νὰ ἀνῆκει πραγματικά στους λιμενεργάτες.

Ὁ Father Corridan ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἀγῶνος βλέπει τὸ ζήτημα νὰ ἀνεβαίνει ἕνα-ἕνα τὰ σκαλοπάτια γιὰ τὴ λύση του. Οἱ ἐλπίδες του ὅλες τώρα στηρίζονται *στους ἴδιους τοὺς λιμενεργάτες.*

Ἡ κυβέρνηση ἀγρυπνᾷ. Ἡ Ἀμερικανικὴ Ὁμοσπονδία Ἐργατῶν κατεβαίνει μὲ πρωτοφανῆ μέτρα νὰ τοὺς βοηθήσει, ἀλλὰ *ὅλοι σέβονται τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης τους.* Δὲν θέλουν νὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν νὰ μποῦν σὲ μιὰ νέα ὁμοσπονδία. Πρέπει νὰ κινήθουν μονάχοι. Σ' αὐτὴ τὴν ἀχίλλειο πτέρνα ὅμως βρίζουν νὰ τοὺς χτυπήσουν οἱ «Mr. Big καὶ Σια». Καταφέρνουν νὰ διχάσουν τοὺς λιμενεργάτες (ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἄλλωστε εἶχαν τοὺς «δικούς τους»). Μὲ μιὰ σειρά ἀπεργίες καὶ ταραχὲς κλείνουν τὰ Docks.

Ὁ κυβερνήτης Dewey κατεβάξει ὅλη τὴν κυβερνητικὴ δύναμη καὶ βοηθεῖ μὲ ἀστυνομικὴ προστασία τοὺς ἀντάρτες τῆς ILA νὰ σπάσουν τὴν ἀπεργία. Αὐτόματα ὅλοι οἱ λιμενεργάτες εἶναι διχασμένοι σὲ δύο μερίδες. Καὶ μιὰ ποὺ δὲν χωροῦν κι' οἱ δύο στὰ Docks ἡ μία πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ δώσει καὶ σ' ὅσα μέλη τῆς ἄλλης χωροῦν ὅση δουλειὰ περισσεύει. Τὴν κατάσταση τὴν περιπλέκει κι' ὁ ἀνταγωνισμὸς ἄλλων ὁμοσπονδιῶν (Ναυτεργατῶν, Ὀδηγῶν trucks κλπ.) ποὺ ἡ κάθε μιὰ γυροεῖ νὰ προσθήσει τὰ συμφέροντα τῶν μελῶν τῆς μέσ' τῆ

ρευστὴ κατάσταση τοῦ Waterfront.

Στις 22-23 Δεκεμβρίου οἱ λιμενεργάτες καλοῦνται νὰ ψηφίσουν τὴν προτιμῶν τὴν ILA ἢ τὸ νέο σωματεῖο ποὺ ὀρίζει ἡ Ἀμερικανικὴ Ὁμοσπονδία Ἐργατῶν καὶ ποὺ ἡγέτης του καὶ ψυχὴ του εἶναι ὁ Johnny Dwyer, ὁ πρῶτος «ἀντάρτης» τοῦ Local 895, ὁ στενὸς συνεργάτης τοῦ Father Corridan. Μὲ πρωτοφανεῖς ἐκβιασμοὺς ἡ παλὰ ILA κερδίζει μὲ διαφορά 1492 ψήφων!

Ὁ Κυβερνήτης διατάζει ἀνακρίσεις. Τὸ πόρισμα τοὺς ἐπαβάλλει ἀκώροση τῶν ἐκλογῶν. Οἱ λιμενεργάτες ὅμως, ἀπλὴ κι' ἄβουλη μάζα, γίνονται εὐχολὴ λεία. Διαχωρίζονται ἀκόμη πιὸ βαθειὰ μὲ μιὰ σειρά νέες ταραχὲς ποὺ οργανώνουν σατανικά οἱ ἄνθρωποι τῆς ILA! «Διάφει καὶ βασίλευε». Ἐπὶ 29 μέρες γάνουν 3.000.000 δολάρια ἡμερομίσθια στὸ βομὸ ἄνομον συμφερόντων.

Ἡ Κυβέρνηση ὅμως εἶναι ἀποφασισμένη νὰ προχωρήσῃ ἀδίστακτα. Εἰδοποιεῖ τὴν ILA πὸς ἂν δὲν σταματήσει ἀμέσως τὲς ἀπεργίες καὶ τὲς ταραχὲς, θὰ τὴν ἀποκλείσει ἀπὸ νέες ἐκλογές, ὅποτε αὐτόματα τὸ νέο σωματεῖο θὰ ἐπιζωγήσῃ σὰν ἐπίσημο. Ἡ ILA ἱταξοῦει ἀμέσως. Νέες ἐκλογές ὀρίζονται τὸν Μάιο τοῦ 1954.

Ὁ Father Corridan ἀναπτύσσει πνευτώδη ζήνηση καὶ βρίζεται πάλι κάτω μαζὴ μὲ τοὺς λιμενεργάτες. Μὲ τὴν ἀδιάκοπη δουλειὰ του τοὺς ἔχει ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνοιχτὴ καὶ σταθερὴ ὑποστήριξη τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως, τῶν Κυβερνήσεων τῶν States, τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας Ἐργατῶν καὶ σύσσωμον τοῦ τύπου τῆς Νέας Ὑόρκης. Οἱ Times καὶ τὸ Daily News μὲ τὴν κῆρυκα ἀθροογραφία τους προσκαλοῦν τοὺς λιμενεργάτες νὰ ψηφίσουν τὸ νέο σωματεῖο. Βλέπει ὅμως πὸς τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ κείνους. Καὶ τοὺς βλέπει διχασμένους νὰ σπρώχνονται ἕνω μὲ ὅμο «σὰν τὰ σκυλιὰ γύρω ἀπὸνα κόκκαλο». Δὲν εἶναι καθόλου εὐχολο νὰ καταλάβουν πὸς πέφτουν θύματα σποτεινῶν συμφερόντων.

2500 ἀστυνομικοὶ κινητοποιοῦνται γιὰ νὰ ματαιώσουν κάθε ἐκβιασμό στὲς νέες ἐκλογές. Ὁλοι θεωροῦν τὴν νίκη τοῦ νέου σωματείου βέβαια. Κι' ὅλοι τὴν εὐχονται. Ἡ Κυβέρνηση, ὁ τίμιος συνδικαλιστικὸς κόσμος, τὸ ξυπηγμένο δημοκρατικώτατο κοινὸ τῆς Ἀμερικῆς ἀγανακτισμένο ἀπὸ τὸ ὄργιο τοῦ Waterfront.

Τὸ μεγάλο ὄργιο τῆς Δημοκρατίας, ἡ Ἐλευθερία, εὐνοεῖ ὅστοςο καὶ τὰ τίμια χέρια ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὰ βρώμικα χέρια τῶν ἄνομων συμφερόντων. *Ὅλοι βλέπουν τὰ νέα δίχτυα ποὺ περιβροχίζονται καὶ παραπλανοῦν χιλιάδες λιμενεργάτες.* Πιστεύουν ὅμως πὸς ὁ ἐξαθλιωμένος λιμενεργάτης εἶναι ἥσυχος καὶ ἀντικειμενικὸς μελετητῆς γιὰ νὰ καταλήξῃ στὰ σωστά συμπεράσματα. *Δὲν ξέρονται ὅτι μέσ' τὴν ἀπελευσία του δὲν βλέπει, δὲν μπορεῖ νὰ δῇ πιὸ μακριὰ ἀπ' τὸ μεροκάματο τὸ σημερινό.* Κι' ὅποιος τοῦ τὸ δίνει *σήμερα*, τὸν ἀκολουθεῖ χωρὶς νὰ μπορεῖ

μέσ' τὸ κεφάλι του πού τὸ σφυροκοπᾷ ἢ ἀπόγνωση νᾶχει τὴν πολυτέλεια νὰ σκεφτεῖ γιὰ τὸ αἰῶνα. Ὁ Father Corrigan ὅμως τὸ ξέρει. *Γιατί ξέρει τί χρειάστηκε νὰ κάνει γιὰ νὰ «ἐνπνήσει» καὶ νὰ «ξεσηκώσει» ὄσους ἐπαναστάτησαν. Ξέρει τί μόχθος χρειάστηκε γιὰ νὰ γίνῃ τὸ κάθε «ρομπὸν» Ἄνθρωπος με συνάσθηση τῆς Ἀξιοπρέπειάς του, τῆς Ἀξίας του, τῶν Δικαιωμάτων του, καὶ τῶν Καθηκόντων του!*

Κατεβαίνει στὶς συγκεντρώσεις τους, μιλάει ἀνοιχτά, συμβουλεύει, διαφωνεῖ, διαφωτίζει, τὶς τελευταίες μέρες κυκλοφορεῖ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη σὸ λιμάνι μία ἀκόμη ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ πού τοὺς προσκαλεῖ νὰ ψηφίσουν τὸ καινούργιο σωματεῖο πού ὑποστηρίζει ἢ Ἀμερικανικὴ Ὁμοσπονδία Ἑργατῶν.

Λίγο ἀκόμα κι' ὀχτὼ χρόνια ἀγῶνες του θὰ τελειωνῶν μὲ μιὰ ἄμεση νίκη. Κι' οἱ ἄνθρωποι ὅμως τῆς I.L.A. παίζουν τὸ τελευταῖο τους χαρτί. Ἐμμεταλλεύονται τὰ «ἐσωτερικὰ πολιτικὰ ζητήματα» τῶν συνδικαλιστικῶν ὁμοσπονδιῶν καὶ μὲ... 319 ψήφους καταφέρνουν ν' ἀποφύγουν τὴν ἦττα. Μὲ τὶς ἐκλογὲς κανεὶς δὲν κέρδισε (γιατί ἢ διαφορά ψήφους ἦταν ἀσημαντὴ). Σήμαναν μόνο μιὰ προσωρινὴ παύση πύργου.

Βετεράνοι detectives λένε στὸν Father Corrigan ὅτι σύντομα θὰ ὑπάρξει μιὰ «νέα Κορέα» καὶ σχεδιάζουν ν' ἀποσυρθοῦν μᾶλλον, παρὰ νὰ περάσουν μέσ' ἀπ' αὐτή. Ὁ ἴδιος ὅμως ἀκούραστος, φλεγόμενος ἀπὸ ἐνεργητικότητα, στέκεται ἀλύγιστος. Ἐχασε μιὰ φάση τῆς μάχης· αὐτὸ εἶναι ὄλο. Ὁ πόλεμος συνεχίζεται. Γι' αὐτὸ εἶναι ἔτοιμος γιὰ καινούργιες προσπάθειες. Ἐχει κερδίσει πάρα πολλά. *Τὰ δυσκολότερα καὶ τὰ κρισιμότερα εἶναι κερδισμένα. Ὁ δρόμος ἀνοιχτός. Ἡ τυραννία ξεσκεπασμένη κι' ἀποδοκιμασμένη ἀπὸ παντοῦ.* Ἡ Κυβέρνηση μὲ τὴν «Διπολιτειακὴ ὑπηρεσία τῆς» ὅσο κι' ἂν δὲν μπορεῖ νὰ ἐπέμβει στὰ ἐσωτερικὰ τῶν λιμενεργατῶν, ὡστόσο ἐλέγχει τὸς Docks. Οἱ λιμενεργάτες ἀναπνέουν πῶ ἐλεύθερα. Κι' ἡ μιὰ φουῦχα «ἀντάρτες» τοῦ Johnny Dwyer εἶναι πιά μιὰ ἴση ἀριθμητικὰ «Ἀδελφότητα Λιμενεργατῶν». Μὲ τὴν ὑποστήριξη ὅμως τῶν παραγόντων καὶ τῆς κοινῆς γνώμης εἶναι ζήτημα χρόνου μονάχα ἢ ὀλοκληρωτικὴ ἀπελευθέρωση τοῦ Waterfront.

Ὁ Father Corrigan ὅταν πρωτοῆρθε βρῆκε λίγους Ἀνθρώπους καὶ χιλιάδες ἐξαθλιωμένα κορμιά πού μὲ τὸ καθημερινὸ τοσαυτάτημα καὶ τὴν ἀνελέτη τυραννίαν ἔχαν κατατήσει ἄβουλα ρομπότ, ἔτοιμα γιὰ ἓνα ποτήρι οἶσινα νὰ ὑποκύβουν τυφλά. Μέσ' τὰ βαθεῖα νερά αὐτῆς τῆς μάζας, μᾶς λέει ὁ ἴδιος, πὼς ἦρθε νὰ ριξε τὰ δίχτυα του. «Αὐτὸ εἶναι μέρος ἀπ' τὴ δουλειά ἐνὸς ἱερέα. Νὰ ψάχνει γι' ἄνθρωπους πού θέλουν ἀληθινὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὸ Θεό»(1).

«Βρῆκα μερικούς. Βρῆκα ἀνθρώπους πού θέλουν νὰ ὀρθωθοῦν καὶ ν' ἀντιταθοῦν σὸ κακό. Ἐγὼ βρεῖ ἀνθρώπους πού διακινδυνεύουν τὴ ζωὴ τους, πολεμῶντας ἐναντία στὴν τυραννία. Βρῆκα ἀνθρώπους πού μποροῦν πραγματικὰ νὰ πᾶν σὸν σπῆτι κάθε βράδυ καὶ νὰ κοιμηθοῦν μὲ μιὰν ἥσυχη συνείδηση. *Ψάχνω γιὰ περισσότερους!*»(2).

Ἐπάρχουν πράγματα πού τὰ νοιώθω πολὺ σκληρά... Ἐρῶ πὼς ἄνθρωποι πού πολέμησαν γιὰ τὸ δίκιο ὅπως τὸ εἶδαν, ἔχασαν συχνὰ τὴ δουλειά τους. Ἐρῶ πὼς μερικοὶ δολοφονήθηκαν. Ἄλλ' ὅταν σκέφτομαι αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχει πάντα ἓνα πράγμα πού μπορῶ νὰ λέω: Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνθρώπων στοὺς καιροὺς πού θ' ἄρθουν θὰ ζήσουν καλύτερα γιατί αὐτοὶ ἐδῶ ἔζησαν κι' ἔδωσαν τὴ μάχη τους. «Ἄλλος ἐστὶν ὁ πείριον καὶ ἄλλος ὁ θερίζων»(3).

★

Πάνω στὴν ἀνεμοδαμμένη κορφὴ τοῦ Empire State Building στέκεται ἓνας ἄνδρας καὶ κυττάζει τὴν τεράστια ἔκταση τοῦ Waterfront. Τὸν καίει κρυφὴ μὴ ἀνήμερη φωτιά. Μέσα σ' ἓναν αἰῶνα πού γνώρισε κάθε λογῆς ἐπαναστάτες ἐνσαρκῶναι μιὰ *γνήσια μορφή Ἐπαναστάτη.* «Ἄν δὲν μπορέσω νὰ φέρωμε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέσ' τὴν καθημερινὴν οἰκονομικὴ, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ μας ζωὴ δὲν θὰ μπορέσωμε νὰ εὐτυχίσωμε! Ἐχορῶ μιὰ μάχη ἐδῶ πού εἶναι *μεγαλύτερη καὶ σκληρότερη ἀπ' τὴ μάχη ἐναντία στὸν Κομμουνισμό. Ὁ Κομμουνισμὸς εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνο ἡ Ρωσικὴ ἔκδοση τοῦ ὀλισμοῦ. Στὸ Waterfront ἔχομε πιάσει τὴν Ἀμερικανικὴ ἔκδοση*»(4).

Αὐτὸ εἶναι τὸ θεωρητικὸ πιστεύω του γιὰ τὴ μάχη πού ἀνέλαβε. Μὰ πάνω ἀπὸ κηρύγματα καὶ διακηρύξεις φέρνει τὸ Πνεῦμα τοῦ ἀναστημένου Ἰησοῦ μέσα στὴν πράξη, μέσ' τὰ πυρωμένα, βρώμικα καὶ ματωμένα πεδία τῆς καθημερινῆς πάλης, *μὲ τὴν ἀνταπάρηση καὶ μὲ τὸ ἀδίτακτο θάρρος πού τὸν εἶδαμε νὰ τὸ φέρνει.*

Ὁ συγκλονιστικὸς ἀγῶνας τοῦ Father Corrigan εἶναι ἓνα Γεγονὸς τοῦ Αἰῶνα μας κι' ἓνα ἀχάτηνο μέτρο πού κρίνει ἀμείλικτα τὸν «Χριστιανισμὸ μας».

Δύο χιλιάδες χρόνια μελέτες τῶν Γραφῶν δὲν ἔφρασαν γιὰ νὰ βγάλωμε τὶς συνέπειες πού ἔπρεπε!

Γιὰ δεκαετίες τώρα μιὰ ἀπ' τὶς Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες—ἢ Καθολικὴ—μὲ τὸ στόμα τῶν τριῶν τελευταίων Παπῶν τῆς κήρυξε—ζατοῖν ὀρορτῆς; ἀλλὰ τέλος πάντων κήρυξε—τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀνοιχτοῦ ἀγῶνα κάθε χριστιανοῦ γιὰ κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Κι' ἐνῶ οἱ ἐγκύκλιοι τοῦ Βατικανοῦ ἔγιναν ἀφορμὴ γιὰ μελέτες—βιβλιοθήκης ὀλόκληρες πάνω σὸ κοινωνικὸ πρόβλη-

(2) Ἐνθ' ἄνωτ.

(3) Ἐνθ' ἄνωτ.

(4) Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 261.

(1) Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 259.

μα—γιὰ εἰδικὰ Πανεπιστημιακὰ κέντρα ἐργαζομένων καὶ βιομηχανικῶν ζητημάτων, γιὰ *φλογερά κηρύγματα*, πόσοι Χριστιανοὶ ὠρθώσαν τὸ ἀνάστημά τους στὸ πεδίο τῶν ἀνοιχτῶν ἀγώνων;

Ἡ μήπως τὸ καθῆκον καθενὸς ἐξαντλεῖται μὲ τὸ νὰ πῆ ἀφηρημένα τὸ «δέον» χωρὶς νὰ ζητᾷ ἐπιγνώμην τοῦ νὰ δῆ σὲ ποιά συγκεκριμένη μάχη μπορεῖ νὰ συμβάλῃ;

Τώρα ἀρὰ γε καταλαβαίνομε πόσο μακριὰ βρεθήκαμε, οἱ χριστιανοὶ ὅλου τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ ρόλο ποὺ εἴμαστε ἐπιφορτισμένοι «ὡς ἐκ κλήσεως» νὰ διαδραματίσωμε; Τόσο μακριὰ ποὺ ἀκόμα καὶ μέσ' ἀπ' τὴ δικτατορευομένη Ἰσπανία ὁ Καθολικὸς ἐπίσκοπος τῆς Malaga, Angel Herrera ξεσπάει καὶ δημοσιεύει τὴ δομύττη ἐπισκοπικὴ του ἐγκύκλιον στὸ «ΥΑ» τῆς Μαδρίτης⁽⁵⁾ μὲ μιά διαπίστωση ποὺ καταντὰ παγζόσμια:

«Δημιουργήσαμε ἕναν τύπο Χριστιανισμοῦ φτωχὸ σὲ κοινωνικὰ ἀρετέες. Ἡ ἔλλειψη δικαιοσύνης καὶ σὲ μεγάλη ἔκταση τῆς ἀγάπης, συντηρεῖ ἕνα σύστημα κατανόμης τοῦ ἔθνικου πλοῦτος ποὺ δίνει σὲ μιά μειονότητα τὸ μεγάλο ὄγκο τοῦ εἰσοδήματός μας καὶ διατηρεῖ τὸ πλεθθὸς σὲ φτώχεια».

Ὁ Charles Peguy εἶναι ποὺ ρωτᾷει σ' ἕναν στίχο γιὰμὰτο σπαραγμὸ: «Τόσοι καλοὶ χριστιανοὶ γιατί νὰ μὴν κάνουν μιά καλὴ Χριστιανοσύνη;»

Καὶ νῆτος ὁ Αἰῶνας μας ποὺ ξεσκεπάζει τὸ σκάνδαλο: οἱ «καλοὶ χριστιανοὶ» ἔκαναν αὐτοσκόπο μιά περιεργὴ μυστικιστικὴ καὶ μυστηριώζη ζωὴ, ποὺ ἂν νοιάζεται γιὰ «ἔργα ἀγάπης» κάποτε, ὡστόσο ἀδιαφορεῖ οὐσιαστικά γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀδικία ποὺ βοᾷ γύρω της.

Αἰσθάνονται μαζάρια εὐδαμονία «ἔχοντας τὸν Χριστὸ μέσα τους» καὶ ὡστόσο οὔτε ποὺ σκέφτονται πὸς εἶναι αὐτοὶ ποὺ πρέπει—ἀφοῦ ὑποστηρίζουν πὸς τὸν ἔχουν—νὰ σταθοῦν φορεῖς Του, φορεῖς τῆς Δικαιοσύνης Του, φορεῖς τῆς πνευματικῆς Του Ἐπιναστάσεως γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Ἀνθρώπου στὴν Ἀξία του. Κι' ἡ Ἀξία «Ἀνθρώπος» ἐξευτελίζεται καὶ κατακουρελιάζεται μέσ' τὴς σύγχρονες κοινωνίες ἀπ' τὴν ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπ' ἄνθρωπο. Ἀνθρώποι πλυντίζονται καὶ ὀργιάζουν μαζεύοντας χρυσάφι ἀπ' τὸ αἷμα καὶ τὸν ἰδρώτα συνανθρώπων τους.

Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση οἱ Χριστιανοὶ τοῦ 20οῦ Αἰῶνα τί κάνουν;

Οἱ ἅγιοι ἀπὸ μᾶς ἀδιαφόρησαν καὶ ἀδιαφοροῦν! *Μέσ' τοὺς ἀντικειμενικοὺς τοὺς σκοποὺς δὲν περιλαμβάνεται καμμιά μάχη γιὰ κοινωνικὴ δικαιοσύνη.* Ἡ κάνουν κάτι πολὺ χειρότερο. Ἐνῶ δὲν ἐνοχλοῦνται ἀπ' τὴν ἀόρατη τυραννία, θορυβοῦνται ἀπ' τὴς ἐξεγέρσεις τῶν ἀπελπισμένων. Ἐνῶ πρόδωσαν τὴν Κλήσιν τους καὶ δὲν ἔγιναν οἱ πρωταγωνιστὰί τῆς

σωτηρίας ἀπ' τὴν ἐκμετάλλευση, τοὺς κατηγοροῦν καισιζώτατα γιατί παρασύρθηκαν στὸν ἐπαναστατικὸ μηδενισμὸ καὶ ἔγιναν «ἠθικά τέρατα». Ποῖος «πνευματέμφορος» ὅμως ἔσπασε τὸν ἐλεφάντινον πύργο τῆς ἀγιοτήτας του νὰ τοὺς γίνεῖ καθοδηγητὴς καὶ ἡγέτης σὲ μιά μάχη Ἀνθρωπιᾶς, σὲ μιά Χριστιανικὴ Ἐπιανάσταση ποὺ θὰ μπορούσε χωρὶς καμμιά, κανενὸς εἶδους βιαιότητα ἢ αἱματοχυσία νᾶχει φτιάξει δικαιοτέρα κοινωνικὰ μορφώματα αἰῶνες πρὶν τὴν Γαλλικὴ Ἐπιανάσταση; Κι' ἐνῶ δὲν ἔκαναν καὶ δὲν κάνουν καὶ σήμερα οὐσιαστικὰ τίποτα γιὰ νὰ σπᾷση ἡ ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο (τὸ κατὸ δὲν τσακίζεται μόνο μὲ ἐγκυκλίους καὶ κηρύγματα ἀλλὰ καὶ μὲ ἀγῶνες σὰν τοῦ Corridan) ὡστόσο κάνουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ μὴ γίνονται «ταραχές».

Εἶναι οἱ ἅγιοι ποὺ ἀκούσια κατανοοῦν τὸν Χριστιανισμὸ ὅποιο τὸν λαὸν!

Οἱ Φαρισαῖοι ἀπὸ μᾶς εἶτε ἐμποροῦνται τὸν Χριστιανισμὸ, εἶτε σταυροῦνται ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας Τριᾶδος καὶ τῆς «Χριστιανικῆς Ἀληθείας» τὸ Χριστό. (Ὁ Μοναχὸς τῆς Νέας Ἰερουσαλὴμ ἔχει πολλὰ ἀντίγραφα. Τὴ Ἰεροσολιμίτικὴ θὰ ἦταν ἀλήθεια ἀν ἔλθοσε ἐκεῖνα τὰ «ἄξεραστα» χρόνια! Μὲ πόση προθυμία «ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» θὰ ἔκαυγε ζωντανὸ τὸν Father Corridan!) Κι' ἂν βρεθῆ κανεὶς καὶ ἀνακαλύψῃ πέντε ἅγιους ποὺ ἔκαναν ὀλοκλήρω τὸ καθῆκον τους, τότε εἶναι ποὺ θὰ μείνωμε *δλότελα* ἀναπολόγητοι. Γιατί παρὰ τὰ ζωντανὰ τους παραδείγματα εμεῖς, τὸ σύνολο, Διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄσκημο λαϊκοὶ, λιποτακτήσαμε! *Αὐτὴ εἶναι ἡ χρεωκοπία μας.* Καὶ στὸν αἰῶνα μας χοιλάει ἠφαίστειο παγκόσμιο ἢ κοινωνικὴ πᾶλη. Ἄς σταματήσωμε τουλάχιστο νὰ κατηγοροῦμε ἄλλους. Εἶναι καιρὸς νὰ μαζευτοῦμε οἱ Χριστιανοὶ ὅλου τοῦ κόσμου καὶ νὰ σὺνψωμε συντημιμένοι κάτο ἀπ' τὸ βάρος τῆς ἐγκληματικῆς μας λιποταξίας. *Καὶ νὰ κάνομε τὸ μόνο τίμιο ποὺ μᾶς μένει: νὰ ὁμολογήσωμε τὴν ἐνοχὴ μας. Εἴμαστε οἱ πρῶτοι καὶ οἱ κύριοι ἔνοχοι!*

Κι' ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα μᾶς περιμένει ὁ Ἀγώνας ποὺ αἰῶνες τώρα ἐγκαταλείψαμε. Ἀν χρεωκοπήσωμε μεῖς, ὁ Ἰησοῦς τῆς Ναζαρέτ εἶναι ἀναστημένος καὶ ἀγωνίζεται μέσα ἀπὸ ὅποια καρδιά καὶ ἀπ' ὅποιο ζευγάρι χέρια βρῆ. Ἡ φωτιὰ ποὺ ἔβαλε δὲν σβῆνει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν σβῆσει φυσικὰ μήτε καὶ ἡ χρεωκοπία τοῦ Χριστιανισμοῦ μας.

Ὁ 20ὸς Αἰῶνας ξεσκέπασε τὸ σκάνδαλο, μᾶς ἔδειξε τὴ λιποταξία μας. Καὶ μᾶς θέτει ὡμὰ καὶ ἀδυσλόπητα μπροστὰ μας τὸ δίλημμα:

Ἡ οἱ «Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας», οἱ Χριστιανοὶ ὅλου τοῦ κόσμου, θὰ ὀλοκληρώσουν τὸ Χριστιανισμὸ τους—καὶ θεοσητικὰ καὶ ἔμπρακτα—ἐξαναρῖσκοντας τὸ Χριστό ποὺ ἔχασαν, μέσ' τὸ δρόμο τῶν Corridan, ἢ θὰ χάσουν καὶ τὴν τελευταία τους σχέση μὲ τὸν ἀγωνιζόμενον Ἀνθρώπο καὶ τὸν ζωντανὸ τοῦ Θεοῦ!

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΥΡΡΑΣ

(5) Βλέπε Time, Ἰανουᾶριος 1956, σελ. 25.

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

...Και τίς ἐστί μου πλησίον;

Ὁ χειμῶνας ὄημος, μὲ νεροποντὲς καὶ καταιγίδες, δὲν ἔλεγε νὰ ξεθιμάνει. Καὶ τὸ φεγγάρι ποῦ φέρονε τὴ μεγαλοδομάδα καὶ τὴν ποθομένη Πασχαλιά, γέμισε, ἔγινε ἀκριβῶς ὀλοστροφῆλο κοντὰ σὲ κάτι τσουνχερὰ κρῖνα, τὰ ξεθιμάσματα.

Τὴ μεγάλη Παρασκευὴ τὴ μισὴ μέρα, ἔβορχε. Μεγάλο Σάββατο ξεμέρομα ὡς τὸ μεσημέρι, ἦταν δλόγλικος καὶ λαμπερὸς ἥλιος. Ὅμως κοντὰ μεσάνυχτα καθὼς ἄρχισαν νὰ χιτυοῦν οἱ χαμπάνες γιὰ τὴν Ἀνάσταση ὁ καιρὸς γρύοσε στὸ βορρᾶ. Τσουνχερὸ ἀγέρι ἀπλώθηκε σὲ βουνά, σὲ θάλασσες, σὲ κάμπους. Μερικοὶ ποῦ εἶχαν κούφει τὰ πανοφόρια τους, τὰ ξανάβγαλαν.

Ἡ κόνα Περωαχοῦλα, ἡ μάνα τῆς Μυροῦς, τῆς γυναίκας τοῦ Γρηγόρη τοῦ κτίστη μὲ τὰ ἑπτὰ παιδιά, ἐδόμηνητάξι χρονῶν πιά γερόντισα, μὲ ρευματισμοὺς καὶ ἄλλες λαβωματιές ποῦ χαρίζει ὁ καιρὸς, δὲν τῷβαζε κάτω.

Μὲ τίποτα δὲν ἔστεργε ν' ἀκούσει τὴν κόρη τῆς, τὴν βασιανομένη παιδομάνα καὶ νὰ καθῆσαι μὲ τὰ πὶό μικρὰ, τὰ τελευταῖα, γιὰ νὰ πεταγοῦταν ἐκεῖνη μὲ τὰ δυὸ προῦτα στὸν Πανομοίτη, στὸ μικρὸ ἰδιωτικὸ ἐκκλησάκι ποῦ ἦταν χαμηλά, στὰ κάτω περιβόλια, εἰκοσι λεπτὰ γοργὸ βῆμα ἀπὸ τὴν αὐλὴ τους. Ὅσο δὲ γιὰ τὸν ἄνδρα τῆς, οὔτε κουβέντα. Αὐτὸς, τέτοια μέρα, νορῖς-νορῖς τῶρχιχε στὰ ξεπορτίσματα. Ἐμπλεχε μὲ ἄλλους τῆς συντεχνίας καὶ δὲν λογάριάζε τίποτα.

—Μὴν ἐτοιμάζεσαι δὲ μάνα, τῆς ἔλεγε κάθε τόσο, καθὼς καμάφονε τίς λαμπροζουλοῦρες καὶ μάλωνε τὰ μικρὰ ποῦ τοιμποῦσαν, ποῦ ἄσπαζαν κομματάκια. Ὁ καιρὸς χαλάει. Πῶς θὰ πᾶς μονάχη σου τόσο δρόμο; Μπορεῖ καὶ νὰ μπλέξεις στὸ ἀπάνω ρέμα, νὰ παραστρατίσεις.

Ἄλλὰ τίποτα, τοῦ κάκουν. Ἡ κόνα Περωαχοῦλα, δὲν ἦθελε ν' ἀκούσει.

—Πᾶψε, θυγατέρα, ποῦ ξέρεις ἂν τοῦ χρόνον θὰ βοίσκομα δῶ-κάτω... σιγομουνομοῦριζε. Καὶ μονομιάς ἄλλαξε συζήτηση. Τὸ πείσμα τῆς, ἦταν ν' ἀπορῖε.

Νᾶσον τὴν λοιπὸν ἔντεκα ἡ ὥρα ντυμένη-χορδομένη, μὲ τίς καινούργιες τῆς παντόφλες καὶ τὸ δλόλενο κερᾶκι τῆς.

Μῆτε καιηνύχτα δὲν ἔξοτόμισε. Διπλοτυλίχθηκε στὸν χορδελιασμένο τῆς μοξᾶ-τριάντα χρονῶν μάλλινο σέπασμα—καὶ βοῆθηκε στίς πλάκες τῆς αὐλῆς, βοῆθηκε στὸν δρόμο.

Καὶ ὅπως κάθε χρόνο ἔτσι καὶ φέτος βῆμα-βῆμα ξεπέρασε τίς δυὸ ἀμυγδαλιές, τὸ χαμηλοτάβανο κονάκι, τὸ σπίτι τῆς Μαρουσῶς τῆς ἀναφάντρας ποῦχε παλληκάρια στὰ καράβια, τὸ διόροφο μὲ τίς μαδιές πέτρες τῆς κυρᾶ-Βαγγέλιανας τῆς δασκάλας, τὸ πάρα κάτω τοῦ ἔμπορα μὲ τίς ἔξι φουστικιές καί, λακκίζοντας στοὺς ἐρημότοπους, στὰ ξέφραγα χοροφᾶια, ἔφτασε τουρτουρίζοντας σκυφτὴ στὸν Πανομοίτη.

Ἄχ μάτια μου τί ὥραῖα!

Νά, ὅπως κάθε χρόνο χαροῦμένα, γιορτερά. Ἐδῶσε καὶ πῆρε εὐχές μὲ κάμπουσους ποῦ ἔφταναν κουδεντιάζοντας μὲ τίς λαμπάδες τους, πλοῦσιους, ξεπεσεμένους, φτωχοῦς, γέροντες καὶ μεσοκαιριέτες. Ἐσιμῖσε μὲ καινα-δυὸ ὁμοιές τῆς ποῦ ζούτσαναν καὶ βογοῦσαν, μάλωσε μερικὰ τορῆλλὰ παιδοπόλια ποῦ χιτυοῦσαν ἔξω στίς μαλτεζόπλακες «τρακατροῦγκες» καὶ σιγά-σιγά σποῦξε-σποῦξε, βοῆθηκε μέσα κοντὰ στὸ τέμπλο. Ἄχ μάτια μου, τί ὥραῖα!

Ἀναγάλλισε καὶ πάλι ἡ τυραννισμένη τῆς ψυχῆ ἀζούγοντας γιὰ μιὰ στιγμή τὸν παπὰ Στέφανο νὰ φέλνει τὸ «δεῦτε λάβετε φῶς», ἀναγάλλισε γιὰ καλὰ νὰ τὸν ἀκούει πὶό ἔπειτα ἐκεῖ ψηλά στὸν γέριχο πλάτανο, στὴν ἐξέδρα, νὰ λέει γιὰ τὴν ταφόπετρα, γιὰ τίς γυναῖκες ποῦ ἀπόμειναν μὲ τίς μυροσιδῆς στὰ χέρια, μαμοραομένες μπρὸς στὸ θαῦμα.

Ἄλλὰ νά, φέτος δὲν μποροῦσε ὅπως κάθε χρόνο νὰ πιάσει τὴ γωνίτσα τῆς ἐκεῖ πίσω, ἐκεῖ κοντὰ στὸ παγαζῖο γιὰ ν' ἀκούσει καὶ τὴ λειτουργία. Τὸ ξεροθόρι ἔξω δυνάμωνε. Κούωνε. Ὅσο νὰ πᾶς, τὰ χρόνια τὴν εἶχαν πολυβαρύνει καὶ ἡ νηστεία μὲ τίς ἀλαδιές γιὰ πρώτη φορὰ φέτος τῆς εἶχε φέρει τέτοιες ἀπανοτῆς ζᾶλες.

—Τί φεύγεις, κιάλας κυρᾶ-Περωαχοῦλα, βιάζεσαι γιὰ τὴ μαγερίτσα; τῆς εἶχε ρωτήσει ὁ ψηλοῤέλεκας, ὁ κῆρ Λυμπέρης, ὁ ἰδιοκτήτης.

—Δὲν θὰ κάτσω γιέ μου στὴ λειτουργία, ὄχι δὲν θὰ κάτσω. Δὲν μπορῶ. Χριστὸς ἀνέστη, νὰ χαίρεσαι τίς κοπελλοῦδες σου, μοιρομούοσε.

Καὶ ξανατυλίχθηκε στὸν μοξᾶ τῆς καὶ βοῆθηκε πάλι στὸν δρόμο.

Μῖοια δυὸ ἀστέρια κατλάντιζαν τὸν οὐρανὸ τορμποάζοντας. Καὶ χαμηλά ὁ ἀγέρας καθὼς ἔπιασε νὰ τῆς περυναίξει τὰ κόκκαλα, εἰθὺς ἀμέσως δειχόνοντας τὴ δυνάμη του τῆς ἔσθουσε τὸ κερῖ.

Βῆμα μὲ βῆμα ὄλο καὶ ἄφινε πίσω τὸν αὐλόγηρο μὲ τὰ φῶτα. Οἱ ἐρημότοποι κάθε τόσο ξεδίπλωναν καὶ ξεδίπλωναν ἀγκαλιές.

Μπᾶ, ἀπὸ δῶ δὲν εἶχε καὶ πρωτότερα περάσει; Περίεργο, τόσο λοιπὸν οικοβάδιζε, τόσο τῆς εἶχαν βαρύνει τὰ πόδια!

Γιὰ μιὰ στιγμή ἄρχισε νὰ συλλογιέται τὰ περασμένα. Ἄπο πού νὰ πρωταρχίσει, πού τάχα νὰ σταθεῖ; Στὰ πολὺ παλιά, στὰ χρόνια τῆς χαρᾶς μὲ τὰ ὄργανα καὶ τὰ τραγούδια, ἢ στὰ ἄλλα τῆς καταχνιάς μὲ τὶς λαχτάρες καὶ τὶς σκιές; Ἔ, ὁ κόμος εἶναι ἄλυσσιδα... ἀλλὰ ἡ καρδιά ὅ,τι καὶ νὰ πεῖς, μένει πάντα νέα. Μένει ὅπως πρωταντίκρονσε τὸν ἥλιο. Ἔτσι μένει, νὰ, ἔτσι.

Καὶ ἄχ καθὼς γιὰ λίγο παραπάτησε, ἔνοιωσε νὰ τὴν κυκλῶνει σκοτάδι. Πικρὸ, ἀπέραντο... Ποῦ βρισκόταν;

Στάθηκε γιὰ λίγο, στάθηκε καμπουριάζοντας, γύρισε νὰ δεῖ ξοπίσω τῆς. Μπᾶ, πῶς εἶχαν ἔτσι ξαφνικὰ χαθεῖ ἐκεῖ κάτω τὰ φῶτα, πού εἶχε πάει ἄραγε ὀλάκερη ἡ ἐκκλησιά, ὁ Πανομήτης; Καὶ τὸ μονοπάτι καταμεσίς στοὺς ἐρημιότοπους; Τί εἶχε γίνει δὴ τὸ μονοπάτι; Ἄρχισε νὰ τὰ μερδεύει. Ἦταν λοιπὸν στὰ λογικά τῆς; Ψηλὰ ὁ οὐρανὸς μὲ μύρια-δύο ἀστέρια καὶ χαμηλὰ ἡ γῆ. Ἀνάμεσόν τους σκοτάδι. Πικρὸ καὶ ἀπέραντο. Πουθενὰ ψυχὴ. Ἄρχισε νὰ τὰ μερδεύει, ἄρχισε νὰ φοβάται. Γιὰ σκέψου, καλὰ τῆς ἔλεγε ἡ θυγατέρα τῆς νὰ μὴ... Μὰ πάλι ἔτσι στὰ καλά καθούμενα, χάνεται κανεὶς; Χάνεται σὲ μιὰ τέτοια πολιτεία; Κάνονται μιὰ βιαστικὴ κίνηση καὶ μουρμουρίζοντας τρεῖς φορές τὸ «περοπατῶ κἀνω τὸν σταυρὸ μου, ἀγγελο ἔχω στὸ πλεονὸ μου» ἄρχισε πάλι νὰ βαδίζει, ξαναπῆρε θάρρος.

—Γιὰ δὲς, γιὰ δὲς... σιγομυθούσε.

Μὲ τὰ θολὰ τῆς κουρασμένα μάτια, πού κάθε λίγο καὶ λιγάκι τὰ τυραννοῦσε ἡ παγωνιά, ξεδιάκρινε πέρα καὶ ψηλά, κάτω κόνκινα φῶτα.

—Δόξα σοι ὁ Θεός, ξαναμυθούσε.

Ἦταν τὰ φῶτα πού εἶχαν γιὰ σημάδι τ' ἀεροπλάνα. Ἔ, λίγο πὶρ ἐδῶ, δυτικά, δὲν ἦταν τὸ σπῆτι τους, σειρά-σειρά οἱ γλάστρες, ἡ ἀλίτσα; Δόξα σοι ὁ Θεός.

Ἔ τώρα, ὅσο νᾶναι πᾶ ἤξισαρε. Θάπαιρνε γραμμὴ τὸ ἀνηφορικὸ τοῦτο μονοπάτι καὶ σὲ ζαμιὰ χιλιάδα βήματα, ἂν λάχανε καὶ ὡς ἐκεῖ δὲ συναπαντοῦσε κανένα, θὰ κοντοστεκόταν. Θὰ κοντοστεκόταν καὶ θὰ φώναζε. Θὰ φώναζε ν' ἀκούσουν οἱ γείτονες, οἱ γνωστοὶ τριγύρω, ὁ κῆρ Θάμιος ὁ μπαζάλης ἢ ὁ ἔμπορας.

Μὰ τὰ πόδια τῆς τόσο πολὺ—τόσο πολὺ βαροῖναν, ἢ τὴν ξεγελοῦσε καὶ πάλι ὁ δρόμος; Τί ἀνήφορος, τί στρυφνὸς ἀνήφορος! Πότε ἄραγε τὸν εἶχε ξαναπεράσει; Χτές, προχτές ἢ ἐδῶ καὶ κάμποσους μῆνες; Τί γούδες, τί λιθάγια... Κανένας τρανὸς δὲν συλλογιόταν τοὺς ἐρημούςς τοῦτους δρόμους...

Τὰ κόνκινα φῶτα ἦταν ἀδιάκοπα κροφωμένα στὴ θέση τους. Γιατί λοιπὸν αὐτὸς ὁ κατορθάλος τόπος; Μήπως δὲν βιάδιζε κανονικά; Οὔ, πᾶνε, καταξεσχίστηκαν οἱ δόλιες οἱ παντοφλίτσες τῆς. Ὀλάκερες ὀκτὼ μέρους τὶς ἔκρουβε, τὶς ξεσόνιζε, τὶς καμάρωνε.

Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή καθὼς ἄρχισε λαχανιάζοντας νὰ ξεχωρίζει κάπου ἐκεῖ ἀπέναντι κάτω ἄλλα φῶτα, νὰ ξεχωρίζει μιὰ γυαλιστερὴ λωρίδα, μιὰ λωρίδα ἀπὸ στρωμένη λεωφόρος, ἄχ μὴ κακὸ τῆς, ἄφισε ν' ἀντηχήσει στὴν ἐρημιά κάποια κροαγγὴ καὶ σοφιάστηκε.

Στὸ ἄψε-σβῆσε ἦρθε ἀνάποδα, κυλίστηκε, μπερδεψε ὁ μποξᾶς τῆς, ξέφυγε τὸ στυτὸ κερὰκι ἀπὸ τὰ χέρια τῆς, βρέθηκε σὲ μιὰ κρούα καὶ ὄγρη λακκοῦθα. Σὲ μιὰ λακκοῦθα γιομάτη ἀγκάθια καὶ στουραρόπτερες.

—Ὦ, εἶχε λοιπὸν πέσει, εἶχε σκοτωθεῖ... Τί πόνος, τί πόνος! Ἄχ, ποῖς ξέρει καὶ πόσο αἶμα θὰ ἔτοχε... Τὰ μάτια τῆς γέμισαν κρούες ἀρμυρὲς σταγόνες. Ἐκανε μιὰ προσπάθεια νὰ σηκωθεῖ, νὰ ξαλαφρύνει τὸ κορμὶ τῆς, τίποτα, τοῦ κάκου.

—Βοήθεια, βοήθεια, ἄρχισε νὰ ξεφωνίζει. Καὶ τὸ ξεροβόρι τῆς ἀναδιπλώνε, τῆς ἔπινγε τὴ φωνή.

Τί ἦταν ψυχὴ μου, αὐτὸ ἀπόψε, τί ἦταν; Τέτοια δὴ βραδιά πού εἶχε ἀναστηθεῖ ὁ Χριστός... Ποιὸν εἶχε ἡ ἄμοιρη βιάσει; Μὴ δὲν εἶχε ὅλο τὸ σαραντάμερο νηστέψει, μὴ δὲν εἶχε πρὶ ἕνα-ἕνα στὸν παπὰ Χριστόδουλο, τὸν ἐξομολόγο, τὰ κριμάτα τῆς;

—Αυτήσμουε Παρθένα μου! μοιρολογοῦσε.

Καὶ μὲ τὸ δεξιὸ χέρι πού ἦταν ἐλεύθερο καὶ ξεμουδιαστο σήκωνε κάθε τόσο τὸ μπαστοῦνι τῆς. Τὸ σήκωνε, τὸ ξανασῆκωνε μὴ τυχὸν καὶ τὴν ἔπαιρνε εἰδηση κανένας περαστικός, κανένας διαβάτης.

Λαφρὸν βουητὸ ἀνάδινε τριγύρω ἡ γῆ. Ἐκλαιγε ἄραγε ἡ γῆ, ἐκλαιγε, τὴ συμπονοῦσε; Καὶ οἱ ἄνθρωποι; Ποῦ ἦταν οἱ ἄνθρωποι τέτοια κρούα καὶ βαρῆνὰ ὥρα;

Οἱ πόνοι γινόντουσαν τανάλιες. Ξέσκιζαν τὸ εἶναι τῆς.

Σκοτάδι, μαυρίλα, αἶμα καὶ χάροντας.

Οἱ στιγμὲς ἔσμιγαν μὲ τὸ βουητὸ τῆς γῆς καὶ χανόντουσαν. Σίγουρα σὲ λίγο θὰ κέρωνε, δὲ θὰ μπορούσε πᾶ νὰ συλλογιέται. Κι' ἔπειτα; Ἐπειτα ποῖς ξέρει... Χάος.

Κάπου-κάπου σὰ νὰ κατακαλυόσαν αὐτοκίνητα. Ποῦ ἄραγε; Ὦ, ναί... Μὰ δὲν εἶχε ξεδιακρίνει ἐκεῖ-ἐκεῖ προτοῦ σκοτανίσει τὴ γυαλιστερὴ λωρίδα; Ἔ, σίγουρα θὰ ἦταν ἡ λωρίδα τοῦ μεγάλου δρόμου. Δὲν ἔπρεπε στιγμή νὰ ξεγινέται, στιγμή νὰ μὴ σκῶνει τὸ μπαστοῦνι. Ἐπιασε νὰ βογγάει.

—Μυρτώ, Μυρτώ, πού εἶσα Μυρτώ;

Ἦ ἀναπνοὴ κα' ὁ ἀγέρας σὰ νὰ γινόντουσαν τόσα μπαμπάκι, σὰ νὰ γινόντουσαν νιφάδες ἀπὸ χιόνι. Ποῖο τάχα δευτερολεπτο θὰ στεκόταν τὸ πὶρ ἄπονο, ποῖο θὰ παρουσίαζε τὸν μαῦρο καβάλωρη μὲ τὰ χίλια φαρμακερὰ σύνεργα;

*

Μόλις κατὰ τὶς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, καθὼς ὁ ἀγέρας εἶχε πέσει καὶ τ' ἀραιὰ ἐξείναι βογκητὰ εἶχαν πᾶ ἀδυνατίσει καὶ μόνο τὸ ξυλιασμένο χέρι κατάφερνε νὰ ὑψώνει μιὰ ἰδέα

τό σπαστοῦνι, σταμάτησε κάποιον γκρενά αὐτοζήντο.

Ήταν ἀπλόχοφο ταξί καὶ μέσα καθόταν ὁ γέροντας μητροπολίτης, ὁ Κυθηναῖος, ποῦ ἦταν φέτος καὶ συνοδικὸς καὶ εἶχε παραβρεθεῖ στὴ Λειτουργία τῆς καινοῦργιας βυζαντινῆς Ἐκκλησίας, ἠγλά στο ῥόφο τῆς δεξαμενῆς, μαζί με τὸν Ἀμφιλόχιο τὸ νεαρό διάκο, σπουδαστὴ στὸ Πανεπιστήμιο. Ἔμενε προσωρινὰ χαμηλὰ στὴν παραλία στὴν ἀδερφή του τὴν κυρία Δαρμεγά, ποῦ ἦταν σὲ ἔλους γνωστὴ σὰν ἀρχόντισσα, ποῦ εἶχε μιὰ εὐρύχωρη βίλλα με τετράγωνες κόκκινες πέτρες.

— Γιατί σταμάτησες; ρώτησε ἀταλά καὶ με γλυκιά φωνὴ τὸν σοφέο.

— Κάτι βλέπω ἐκεῖ δεσπότη μου... κάτι κουνιέται.

— Ποῦ;

— Νά, ἐκεῖ στὴ λαζουῦβα.

— Ἴσως νάνα κανένα ζῶο, εὐλογημένε.

— Κανένα σκυλί, συμπλήρωσε ὁ διάκος.

— Χμ, δὲν μοιάζει με ζῶο. Μιὰ στιγμή, ἔφτασα...

Κι' ὁ σοφέο κοντόχοντρος, μαυριδερός, με πέτσινο σακκάκι, ξεπετάχτηκε ὡς τὸν κατήφορο, ὡς τὸν γκρεμό. Στὸ ἄψε-σῆσε χαμήλωσε ἢ χορμοστασιά του, σχεδὸν χάθηκε.

Ὁ γέροντας ἀτενίζοντας τ' ἀστερία, πήρε βαθειὰ ἀναπνοή. Τί νὰ συλλογιόταν; Φτερονίστηξε, ξαναφτερονίστηξε, σὰ νάνοιωσε κοντάδες καὶ σήκωσε τὸ μαῦρο του σάλι ὡς τὸ λαμπό.

— Μὰ τί συμβαίνει, δὲν καταλαβαίνω, ἔκανε με κάποια δυσφορία γνωρίζοντας τὸ πρόσωπο στὸν Ἀμφιλόχιο.

Κι' ἐκείνος ποῦ συλλογιόταν τὶς ἐξετάσεις στὴ δογματικὴ, ξεπετάχτηκε, βοήθησε με νευρικότητα στο βολάν καὶ ἄρχισε νὰ κορνάει.

Καὶ νά, ὁ σοφέο γύρισε στυφτός, συλλογιμένος.

— Δὲν εἶνα ζῶο, εἶνα ἄνθρωπος, δήλωσε. Μιὰ γερόντισσα σκόνταψε καὶ βρίζεται κειδὰ σωρός κοντάοι... Δὲν ξέροι μήτε νὰ μιλήσει. Τῆς λέω ἀπὸ ποῦ ξεκίνησε, ποῦ κάθεται καὶ καταλαίνει τὴ γλώσσα της.

— Ἐχει χτυπήσει; ρώτησε ὁ Ἀμφιλόχιος.

— Χμ, με τέτοιο σοτάδι, τί θαρρεῖς... βλέπω; Σίγουρα, θάχει τὰ χάλια της.

— Γρήγορα, γρήγορα βάλτε μπρός. Κάνε στροφή ἀριστερὰ νὰ περάσουμε ἀπὸ τὴν ἀστυνομία... φουσιὰ ἀπὸ τὸ παραλιακό τμήμα, ἔκανε ὁ γέροντας. Σὲ πέντε-δέκα λεπτά θὰ τὴ βολέψουμε. Καί... καὶ νὰ τὴν ἐνισχύσουμε, βέβαια καὶ νὰ δώσουμε.

Μονομιᾶς ξαναφτερονίστηξε. Ἔστερα πάλι, ἔστερα πάλι.

— Καταποννιτάσαμε ἀπόψε, σιγομουμουρίσει.

Τὴν ἴδια στιγμή ποῦ κύλησε καὶ χάθηκε στὴν ἄσφαλο τὸ ταξί, γνωνοῦσε ἀπὸ τὴ Λειτουργία τῆς ἁγίας Μαργαρίτας, τῆς πέρα ξύλινης ἐκκλησίας ποῦ τὴ σκεπάζουν ὀλάκερη σχεδὸν τὰ πλατάνια, ὁ Νικόδημος Φλέγκας, πρῶτος γραμμα-

τικὸς στὴ νομαρχία, με τὴ γυναίκα του καὶ τὴ μικρὴ τους μοναχοκόρη τὴν Ἀνιέζα.

Κρατοῦσαν λαμπάδες καὶ φαναράκια καὶ βαδίζοντας βῆμα-βῆμα μὴ τυχὸν καὶ τοὺς σβήσουν, συλλογιόντουσαν τοὺς μεξέδες καὶ τὶς λιχουδιές ποῦ τοὺς περιμεναν.

— Τί Λειτουργία κι' αὐτὴ ἀπόψε, τί μεγαλειό! ψιθύρισε γιὰ μιὰ στιγμή ὁ ἄνδρας, ξεπερονώντας μιὰ γουῖβα με λασπόνερο. Ὁ παπᾶ-Νιήφωνας δὲν ἔχεις παράπονο, τὰ πήγε θαυμάσια καὶ ὁ κύρ-Βαγγέλης ὁ δεξιός, ἦταν ἀηδόνι, ἦταν χερουβείμ.

— Ἐ, προσοχή, θὰ σοῦ ξανασβήσει τὸ κερί! σιγοφώναξε ἡ γυναίκα.

— Ἄς εἶνα καλά τὸ φαναράκι... ἀποχοίθησε. Αὐτὸ μᾶς ἔλειψε... νὰ στερησομε τὸ σπῆτι ἀπὸ τὸ ἅγιο φῶς. Καὶ χτυπώντας τὰ δόντια, σήκωσε τὸ πέτο τῆς καθαρίνας του.

Ήταν ἄνθρωπος ποῦ τοῦ ἄρσε ἡ τάξη, ποῦ γιὰ ὅλα νοιάζονταν, ποῦ μπορούσε νὰ περπατήσει ὄρες καὶ ὄρες γιὰ μιὰ φροντισμένη ἱεροτελεστία. Καὶ πάντα λέει δίκαιος, πάντα φιλότιμος.

Ἄλλὰ ξαφνικὰ ἡ Ἀνιέζα μπήγοντας τὶς φωνές ἄφισε νὰ τῆς ξεφύγει τὸ πολυχρόμο φαναράκι, ν' ἀρπάξει φωτιά, νὰ καίει.

— Μαμά, γιὰ δές, γιὰ δές... Πᾶμε πίσω, πᾶμε πίσω...

Ἄντρας καὶ γυναίκα κοκκάλωσαν.

Ἔστρεψαν τὸ βλέμμα καὶ ξεδιάκριναν τὴν κίνηση τοῦ μαστουνοῦ. Γιὰ μιὰ στιγμή κράτησαν τὶς ἀναπνοές τους. Κύτταξε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ σόπαιναν.

— Φονικό! ψιθύρισε με δέος ὁ ἄντρας.

— Περιστέρα μου, τί ἔχεις, κιτρίνισες! Πᾶμε-πᾶμε κατὰ κεῖ, πᾶμε σὲ κείνο τὸ σπῆτι νὰ ζητήσομε λίγο νερό... ἔκανε λαχανιασμένη ἡ γυναίκα, χαϊδεύοντας τὰ ρουῖσα χουσαῖ μαλλιά τῆς Ἀνιέζας.

Στὸ μεταξὺ σὲ λαφρὸν παιχνιδισμα τοῦ ἀνέμου ἔσβυσε καὶ τὸ κερί τοῦ Νικόδημου.

— Νὰ πάρει ἡ εὐχή... μουμουρίσει. Προσοχή τώρα στο φαναράκι σου, εἶπε στὴ γυναίκα.

— Μήπως θὰ πρέπει Νικόδημε... ψιθύρισε γιὰ μιὰ στιγμή ἐκεῖνη.

— Χμ, καλὰ ξεμπερδέματα... Νὰ συνέλθει τουλάχιστον τὸ κορίτσι. Σὰ νὰ τὸ εἶχες μαντέψει καμμένη, ποῦ ἔλεγες νὰ πηγαίναμε ἀπὸ τὸν κάτω δρόμο.

— Δὲς νὰ τρυγνίζονταν κοντὰ μας τίποτα ὀπλισμένοι; ρώτησε ξεφυσώντας ἡ γυναίκα.

— Νὰ πάρει ἡ εὐχή... ἡ ἀστυνομία τέτοιες ὄρες χάνεται... κνηγᾶει τὶς «τρακατοῦρες», ἀποχοίθησε με ἀγανάκτηση. — Γιὰ νὰ ταχύνουμε λέω γὼ τὴν περπατήσᾶμας.

Ὅσοσο ἓνα τέταρτο νοοίτερα, τὸ τοελλόπαιδο ὁ Μαργαρίτης, ὁ Μαργαρίτης ὁ Γέρονας ὁ ψηλόσομος σοφέο ποῦ εἶχε δᾶ μαυρίσει τὸ μάτι του νὰ βρεῖ δουλειὰ καὶ τοῦχε πέσει λαχείο ποῦ τὸν πῆραν χωρὶς μπλιετᾶκια

χάση στο μπόι του στην Μαυριτανική Προεδρεία, είχε επιτέλους ξεμπερδέψει με τον γαλανομάτη προϊστάμενο. "Α τί παραξενιές, τί παραξενιές αυτός ό κορδωμένος άφεντικός με τίς γαλλικουφές.

"Επειτα από τή Λειτουργία τής Μητροπόλης, τόν είχε άφισει στο μέγαρό του, στην πλατειά λεωφόρο. Άπό τό πρού δίμος πές και πές είχε καταφέρει νά τόν κάνει γιά πρώτη φορά νά του δώσει τό ελεύθερο νά κρατήσει τήν ολοκαίνουργια «μερσεντές» ξ, καμιά όριστα πύ όπειτα από τήν τελετή.

"Θά πάω έξοχώτατε, ίσαμε τήν παραλία νά συναντήσω τίς ξαδέλφες μου, νά κάνουμε μαζί Λαμπρή», τού είχε πεί παρακλητικά και με χτυποκάοδι.

Και κείνος πού είχε μάθει πιά μιιά χαρά τή γλώσσα, γιά πρώτη φορά κίνησε πρός τά κάτω τό μουσάκι του και χαμογέλασε.

"Όσι σέ ντόμος με κόμα» είχε τονίσει αυστηρά. Και νά, ό Μαργαρίτης πού έδω και κάμποσους μήνες δέν είχε μήτε τοιγάρο ν' άγοράσει, σήμερα βιοκόταν γιομάτος «τάλληρα» και με άμάξι από τά λίγα. Χί, χί, θά ξεσήκωνε από τίς κάτω γειτονιές τόν φίλο του τόν Μπάφη τόν τελωνοφύλακα και χί, χί θά πήγαιναν γοαμψί στην άρσογαλιά. Γοαμψί στίς άδελφές Πατέλη, μακρινές συγγένισες πού ζούσαν μονάχες και ήταν μοδιότερες. "Υπολα καμώματα. "Ε, θά έβλεπαν αυτές οί πεντάμορφες, οί ακατάδεχτες, πώς δέν ήταν ξεπεσμένος, δέν ήταν άδιάκοπα με τή φτώχεια.

"Αλλά γιά σζένφου, καθώς ήθελαν μιιά τελευταία στροφή για νά βεθεούν στο ξάγναντο τής παραλίας, πήρε τό μάτι του τό ραβδάκι πού σιγοκινηόταν.

Μονομιάς φρενάρισε.

"Τί, μήπως τό καμπυρατέο; τόν ρώτησε με άπορία ό Μπάμης.

-Βλέπεις τίποτα;

-"Όχι.

-Χμ, κάποιος ζητάει βοήθεια.

-Σώπα...

Χούφτισε τό χερούλι τής πόρτας, άνοιξε, ξεπετάχτηκε, βρέθηκε στή λακκούβα με τ' άγκάθια και τίς στονοναρόπετες.

Γιά σζένφου, γιά σζένφου!

-Χαράλαμπε! έμπηξε μιιά φωνή. Τρέξε... έδω, έδω!

Και ξανασκόθοντας ρώτησε:

-Τώρα-τώρα έπρεσε γιαγιάκα;

"Η νυρά Πεομαχούλα είχε ξεπαγιάσει, βρισκόταν έαλισμένη.

-Βοήθεια... βοήθεια! σιγομουρούισε.

"Εσωνψε γιά καλά, τήν άπαλοσήκωσε, τήν πήρε στα μιλράκια του, βήμα-βήμα τήν έφερε στ' άμάξι.

-Πού σκοπεύεις νά τήν κουβαλήσεις; τού ψιθύρισε στραβομουτσουναίζοντας ό τελωνοφύλακας.

-Στάσου καμμένε. Δέν βλέπεις, έχει τρυ-

πήσει τό χέρι της στ' άγκάθια.-Πονάς γιαγιάκα;

"Η νυρά Πεομαχούλα φύσηξε-ξεφύσηξε, πήρε άναπνοή. Τά μάτια της ξεθόλωσαν, γιόμισαν άρμυρές σταγόνες. "Ενοιωσε όλόγυρά της μενζίνα, ξεστασία, είδε τό αυτοζήνητο. "Ό Χριστός λοιπόν δέν άφισε νά τή συνεπάει ό μαύρος καθαλάρης! Δέν άφισε νά ξεμυγίσει έκει-έκει στήν κακοτραχληή γούβα... "Ό, ποιά παλληκάρια ήταν έδω σιμά; Νάταν άγγελοι, νάταν οί άγιοι Θεόδωροι τάχα; Ναι, αυτοί ήταν. "Ό Τήφνας και ό Στρατηλάτης! «Πεοπατάω κάνω τόν σταυρό μου, άγγελο έχω στο πλευρό μου...».

-"Αχ γιέ μου, μουρούισε, τό χέρι... τό χέρι.

"Ό Μαργαρίτης σήκωσε τό μανίκα της, άνοιξε τό μπροστινό σφουρακι τής «μερσεντές» πήρε ίόδιο, λίγο μπαμπάκι, τής έδωσε με τό μοσχομάντηλό του τήν πληγή. Τήν ξεσκότισε από τά χρώματα, τήν κουκούλωσε με τόν μπλεξά της.

-Γρατζονίστηκες λιγάκι γιαγιά, λιγούλα, μη φοβάσαι, δέν έχεις τίποτα. Τό μεσημέρι στή δεύτερη Άνάσταση θάσαι περδίκι.

-"Εδω-έδω... τά γοφά μου, κλαψούρισε κείνη. Θάχω σπάσει τά γοφά μου.

-Γιά νά δώ... μη φοβάσαι, δέν έχεις τίποτα. Πού κάθεσαι;

-Τρελλάθηκες; τού ψιθύρισε στ' αυτί ό τελωνοφύλακας. "Η Κλάρα και ή Άντωνία θάχουν βγει τώρα στο πεζοδρόμιο.

-Σώπα δά καμμένε... Δέν βλέπεις; Γερόντισσα είναι, πές πώς είναι μάνα μας, άποκρίθηκε.

-Πού κάθεσαι λοιπόν γιαγιάκα, πού είναι οί δικοί σου;

-"Εκει-κά... μουρούισε τρεμουλιάζοντας ή νυρά Πεομαχούλα.

-Δηλαδή;

-"Εκει... στής Μυρτώς... στής γυναίκας τού Γρηγόρη τού κίστη, άχ...

-Πού βρίζεται ή Μυρτώ;

-Στά... στα οικόπεδα τής Δημαρχίας.

-Τώρα μάλιστα! ψιθύρισε ό Μαργαρίτης χαμογελώντας. "Αντε Χαράλαμπε, μεζέ μέσα νά πάμε τή γιαγιάκα στο σπίτι.

-Με τά σοστά σου τό λές; έκανε κείνος κατακίτριος. Θά φάμε όλη τή νύχτα. Κρίμα δά πού σέ άκουσα και ήρθα γιά...

-"Ε, ας κάνουμε καμιά βόλτα έδω τριγύρω καμμένε. Δέν χάθηκε ό κόσμος. "Αν ήταν ή μάνα σου, θά τή άφινε;

Και νά, τό ολοκαίνουργιο άμάξι τής προσβείας, άναψε τά μπροστινά φανάρια του, κορνάρισε, έκανε στροφή και βρέθηκε στο μονοπάτι πού τραβοεισε γιά τίς άνηφορές.

Γούβες, χαλίγια, λασπόνερα...

"Ότόσο κάπου έκει βάδιζαν γοργά-γοργά τρεζι άνθρωποι. Μιά γυναίκα, ένας άνδρας και ένα κορίτσι... ναι, ένα κορίτσι ως όπτό χρόνον.

-"Ε και νά μάντευε τώρα ό έξοχώτατος

πού βρισκόμαστε... ψιθύρισε ο τελωνοφύλακας.

-Γιατί τό λές;

-Θά σου στείλνε πασχαλιάτικα τὰ παπούτσια στο χέρι.

-Τόχει μαράζι ἅμα δεῖ καί σκονιστοῦνε τὰ λάστιχα.... Τί παρλεβουφρανοῖσαι! ἀποκρίθηκε ξεκαρδιωμένος ὁ Μαργαρίτης.

★

Ἡ κυρά Φλέγκα ἓνα κορμί σχεδόν μὲ τὴν μοσκοθυγατέρα της, σταμάτησε γιὰ μιά στιγμή διατάζοντας ἂν ἔπρεπε νὰ χτυπήσει τὴν ξένη πόρτα νὰ ζητήσει νερό. Κι' ἔνοιωσε σχεδόν σκοτοδίνη βλέποντας νὰ σταματάει ξωπίσω τους ἔτσι ἀπότομα ἡ «μερσοεντές».

-Μήπως ξέρετε ἐδῶ κοντὰ καμιά Μυρτώ, καμιά γυναίκα τοῦ Γρηγόρη τοῦ κτίστη; ἄκουσε νὰ ρωτᾷει ξεπροβάλλοντας ἀπὸ τὸ κρύσταλλο ἓνας ψηλώσωμος μὲ κασκέτο.

-Μυρτώ... Μυρτώ... ὄχι, ἀποκρίθηκε δυὸ βήματα πὸ κάτω ὁ Νικόδημος.

-Καὶ τὰ οἰκόπεδα τῆς δημοχίας καταποῦ πέφτουν;

-Οὐ πολὺ ψηλά... ἀριστερά, στὰ νταμάρια.

-Τὴν ἄρχει δρόμος;

-Τὴν ἄρχει... μὰ εἶναι σχεδόν χαλασμένος.

-Δὲν περνάτε μέσα νὰ μᾶς τὸν δείξετε... Βρήκαμε στὸ δρόμο μιά γερόντισσα ξεπαγιασμένη, μισολιπόθυμη. Μᾶς λέει πὼς κατὰ κεῖ κάθεται....

-Ποῦ τὴν βρήκατε; ρώτησε ἡ κυρία.

-Νὰ ἐκεῖ πίσω, σὲ μιά λακκούβα... μόλις πού κουνούσε τὸ μπισοτοῦνι της.

-Ἄντρας καὶ γυναίκα ξανακυτταχτήκανε. Ἐπιτέλους!

-Ὡ Ἀνέζα, γρηοῦλα ἦταν, ἀκούς; Γρηοῦλα, πουλί μου. Ἄδικα σοῦ κόπηκε ἡ ἀναπνοή... φώναζε τρυφερά ἡ γυναίκα χαϊδεύοντας τὸ κορμί.

-Ἐλάτε, ἐλάτε μέσα νὰ μᾶς βοηθήσετε.... ἔκανε βιαστικά ὁ Μαργαρίτης.

Ὁ Μπάμπης ὁ τελωνοφύλακας, στριμώχτηκε κοντὰ του. κι' ἄνοιξε ξεφυσώντας καὶ τὶς δυὸ πόρτες.

-Εἶναι τόσο ἀργά... παραπονέθηκε ἡ γυναίκα.

Κι' ἐμεῖς κυρία, ξένοι εἴμαστε... ψιθύρισε ὁ Μαργαρίτης.

-Πηγαίναμε νὰ βροῦμε τὶς ξαδέλφες μας νὰ κάνουμε Λαμπρὴ καὶ μᾶς ἔλαχε αὐτὸ τὸ φροῦτο... συμπλήρωσε ὁ ἄλλος ἀνάβοντας τοιγάρο.

Κάποιο ἀερόπλανο γιομάτο φῶτα περνοῦσε ψηλά τους κάνοντας τρομερὸ θόρυβο. Ἐκείνη τὴ στιγμή τὰ χεῖλι τους σάλειναν-σάλειναν σὰ νὰ μιλούσαν ὅλοι μαζί. Ἄλλὰ ὁ θόρυβος δὲν ἄφισε ν' ἀκουστοῦν αὐτὲς οἱ κουβέντες.

Ἐσκυψε πρώτη ἡ κυρία καὶ μίπηκε μὲ ἀξιοπρέπεια στὴν «μερσοεντές», ἔπειτα ὁ ἄνδρας της, τελευταία τὸ κορμί.

Μὰ καθὼς ξεκινούσαν κι' ἔσπρωξαν τὶς πόρτες μὲ τὰ κρύσταλλα νὰ κλείσουν, τσάφ, ἔ-

σθησε τὸ φανάρι τῆς κυρίας.

-Τί ἀτυχία! φώναξε ὁ ἄνδρας. Νὰ πάρει ἡ εὐχή. Ἔνα λάθος, μὰ ἀλλαγὴ τοῦ δρόμου καὶ γίνεσαι ἄνω-κάτω. Πάει, δὲν θὰ σκορπίσουμε στὸ σπίτι τὸ ἅγιο φῶς...

-Δὲν τὴ ἤθελα Νικόδημε... ἀπρόβλεπτα, τί νὰ πῶ...

-Ἐ, χέ! καὶ νὰ τὸ μάθει ὁ ἐξοχώτατος... ψιθύρισε μέσα ἀπὸ τὰ δόντια του πάλι ὁ τελωνοφύλακας καθὼς τραντάχτηκαν ξεπερνώντας μιά γούβα, καταγεμάτη λάσπες.

-Πρώτη φορὰ αὐτὸ τὸ ἄμαξι περνᾷτε τέτοιους ἐλλεινοὺς δρόμους, ἐξήγησε ὁ Μαργαρίτης.

-Ἡ Κλάρα καὶ ἡ Ἄντωνία, θάχουν ἀπελπιστεῖ, ξαναεῖτε χαμηλόφωνα ὁ ἄλλος.

-Δὲν βαρύνεσαι Μπάμπη, χρειάζεται καὶ λίγη περιπέτεια... Θὰ τὰ θυμόμαστε. Πῆς πὼς εἶναι ἡ ἴδια ἡ μάνα μας, ἡ μάνα πού κοιλοπώνεσε, πού κατάπτε φαρμάκια γιὰ τοῦ λόγου μας κύριε τάδε, ἔκανε ὁ Μαργαρίτης κι' ἐτοιμάστηκε νὰ γυρίσει τὸ κουμπὶ νὰ βάλει ράδιο.

-Παλληκάρια μου, ἄγιο Θεόδωρο, μὴ... μὴ μὲ πᾶτε στοὺς γιατροὺς... Θέλω... Θέλω τὴ Μυρτοῦλα, τὴν κόρη μου... νὰ τὴν ἰδῶ κι' ἄς πεθάνω, κλαυφούρισε γιὰ μιά στιγμή ἀπὸ τὴ θέση της ἡ κυρά-Περαχοῦλα.

-Στοὺς γιατροὺς! τί κάθεσαι καὶ μολογᾷς γιαγιάκα, τὴν καθησούχασε ὁ Μαργαρίτης. Πάμε μεῖς ποτὲ σὲ τέτοιους πού εἶπες;

-Νὰ σὲ χαρῶ Στρατηλάτη μου, θὰ σοῦ ἀνάψω δίφλογο κερί...

-Δὲν ἔρχεσαι καλὲ νὰ σὲ πάρουμε τούτη τὴ βραδιά σπίτι μας; ρώτησε γιὰ μιά στιγμή ξεφυσώντας ὁ Νικόδημος Φλέγκας, ὁ γραμματικός. Γυρνᾶμε-γυρνᾶμε ταρακουνιόμαστε καὶ δὲν κάνουμε τίποτα.

Ἡ κυρά-Περαχοῦλα γιὰ μιά στιγμή τὸν ἀντικύτταξε κι' ἄρχισε νὰ τρέμει. Τὸ κάτω χεῖλι της ἔμοιαζε μὲ «φθινοπώρου φύλλο», πού τὸ ταράζει ὁ ἄνεμος.

-Ὅχι-ὄχι... νὰ ξαναἰδῶ μὰ φοροῦλα τὴ Μυρτὴ γιέ μου... ψιθύρισε καὶ βάλθηκε νὰ βουβοκλαίει.

Ὁ Μαργαρίτης φρενάρισε, σταμάτησε.

-Σῶπα, σῶπα καλὲ γιαγιάκα, τῆς εἶπε. Μὴν ἀκούς κανένα. Γιὰ κτύταξε: Ἐγὼ δὲν κρατῶ τὸ τιμόνι; Ἐσὺ μόνο πρόσεχε ἀπὸ πού περνᾶμε μὴ τυχὸν καὶ ξεχωρίσεις τίποτα κατατόπια, κι' ἔννοια σου.

Ἄλλὰ φαίνεται ἦταν γραφτὸ νὰ στριφογυρνοῦν, νὰ περνοῦν ἀπὸ λογίς-λογίς παράγγες καὶ στενορύμια καὶ νὰ μὴ βρίσκουν τὸ κόνια τοῦ Γρηγόρη τοῦ κτίστη καὶ τῆς Μυρτῶς, μὲ τὰ ἑπτὰ παιδιά. (Ἡ κυρά-Περαχοῦλα τάχε μπαρδέψει καὶ τᾶλεγε ὀκτώ).

.....
Ὡστόσο ἔπειτα ἀπὸ καμμιὰ ὥρα, μόλις πού γλυκοχάραζε, ἡ ὀλοκαίνουργια «μερσοεντές» εἶχε ἐπιτέλους ξαναβρεθεῖ στὴν ἄσφαλτο, στὸν ἴσιο γυαλιστερὸ δρόμο. Εἶχε ξαναβρεθεῖ ἐκεῖ πού εἶχε λοξοδρομήσει. Ἄστραψαν γιὰ μιά

στιγμιούλα τὰ φανάρια τῆς καὶ χάθηκε.

Τώρα ὁ Νικόδημος Φλέγκας, πρῶτος γραμματικὸς τῆς νομορχίας, ἡ γυναίκα του καὶ ἡ μοναχοκόρη τους ἡ Ἀνιέζα, βρισκόντουσαν στὸ δρομάκι μὲ τὶς γαζίες καὶ τοὺς εὐκάλυπτους, κοντὰ στὸ σπλίτ τους.

—Τί πάθαμε, τί πάθαμε γιὰ νὰ λοξοδρομήσουμε φέτος, μουρμούρισε γιὰ μιὰ στιγμή ὁ ἄνδρας ψάχνοντας στὴν τσέπη του νὰ βρεῖ τὰ κλειδιά του.

—Παπάκη, δὲν θὰ φάω πιά τίποτα... νυστάζω, δῆλωσε τὸ κορίτσι στραβομουτσουιάζοντας ἀπὸ τὰ χασμουρητά.

—Οὔτε τσουρέκι, οὔτε γαλατομπούρικο; ἔκανε τρυφερά ἡ γυναίκα.

—Τίποτα-τίποτα... ἀποκρίθηκε τὸ κορίτσι.

Ἄκολούθησε γιὰ κανά-δύο βήματα σιγή.

—Τί σκηνὴ ἀλήθεια, Νικόδημε, τῆς μάνας καὶ τῆς κόρης!... Εἶδες-εἶδες πῶς εἶχαν ἀγκαλιαστή; ψιθύρισε ἡ γυναίκα.

—Μοῦ φαίνεται, ἀποκρίθηκε ὁ ἄνδρας, πῶς αὐτοὶ οἱ δυὸ μάγκες, προτοῦ συναπαντήσουν τὴ γερόντισσα, τραβοῦσαν γιὰ ὑποπτες δουλειές. Δὲν τὸ κατάλαβες;

—Ὅχι.

—Ἐμένα τὸ μάτι μου πέφτει βαθειά. Ὅλο

κυτταζόντουσαν καὶ μιλοῦσαν γιὰ Κλάρες καὶ γιὰ Ἄντωνίες.

—Κι' ὅμως Νικόδημε, ἔκανε ἡ γυναίκα συλλογισμένη. Ἐκεῖνος ἐκεῖ ὁ σωφὲρ μὲ τὸ κασκέτο, δὲν ἔδειχνε νὰ πολυλογαριάζει τὶς Κλάρες. Τί ὑπομονή, ἀλήθεια! Δὲν εἶδες πῶς ἔσχυβε καὶ μιλοῦσε κάθε τόσο τῆς γρηᾶς;... Νὰ πείς ὅτι τὴ γνώριζε.

—Ὁ ἄλλος ὅμως, ὁ σύντροφός του, κάθε τόσο τοῦ ψιλοκαμπάνιζε πῶς ἂν τὸ μάθαινε ὁ ἐξοχώτατος, θὰ τοῦδινε τὰ παπούτσια στὸ χέρι. Δὲν τὸ πρόσεξες; Τί γίνεται στὸν κόσμο! Ποιὸς ξέρει, θάχαν πάρει λαθραῖα τὸ αὐτοκίνητο γιὰ νὰ διασκεδάσουν.

—Ἐπομονὴ ὅμως! Μιὰ ὥρα καὶ περισσότερο πάνω στὰ χαλκία, στὶς λάσπες, στὶς ἀνηφοριές...

—Χμ, δὲν ἔχεις καὶ ἄδικο... Ἐκεῖνος ἐκεῖ βέβαια, παρόλη του τὴ μαγκιά, ξεχώριζε... Νὰ καὶ τὸ σπιτάκι μας! Σπολάτη! Θάνα τέσσερις ἡ ὥρα... Μπράβο περιπέτεια! Τί κρίμα νὰ μᾶς σβήσει τὸ φανάρι. Ξεχώριζε, ξεχώριζε ὁ ψηλός, συμφωνῶ.

—ὦ Νικόδημε, θαρρῶ, εἶχε πολὺ μεγάλη καρδιά.

ΣΩΤΟΣ ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Victor Hugo

Ο Σ Π Ο Ρ Η Α Σ

Ἡ μέρα τώρα σιγοσβύνει...
Γέρνω στὴ ρίζα μιᾶς ἑληᾶς
Μπροστὰ στὸ λίγο φῶς ποὺ ἀφίνει
Στὴν στερνήν ὥρα τῆς δουλειᾶς.

Καθὼς τ' ἀγέρι μύρα φέρνει
Πόσες φορὲς στὰ μακρυνὰ
Χωριάτη γέροντα ποὺ σπέρνει
Δὲν βλέπω νὰ συχνοπερνᾶ!

Μέσ' τὴ νυχτόλουστη γαλήνη,
Ἔρχεται· φεύγει καὶ γυρνᾶ
Ρίχνει τὸ σπῆρο του καὶ κλείνει
Τὴ φύχτα καὶ ξαναρχινᾶ.

Κι' ἐνῶ γλυκὰ σιγοβραδυάζει
Πέρα στῆς Δύσης τὴ μεριά
Στ' ἀστέρια νὰ φτασε πῶς μοιάζει
Τὸ χέρι τοῦ ἄγνωστου σπορηᾶ!

Μετάφραση Ἄλ. Κρέστοβιτς

Τό θέατρο τῆς ζωῆς

Μίνυμα

Ἐπάρχει μιὰ κοινωνία ἀνθρώπων μέσα στήν Ἀθήνα, κοινωνία πόνου. Μισή χιλιάδα ψυχές. Δέν εἶναι ἄρρωστοι. Οἱ ἄρρωστοι ἐλπίζουν στήν θεραπεία τους. Γι' αὐτούς ἐδῶ δέν ὑπάρχει θεραπεία. Δέν τούς ἀναπαύει οὔτε ὁ θάνατος. Τούς ἀποφεύγει δεκαετίες ὀλόκληρες. Δέν ἔχουν δικούς ἀνθρώπους, συγγενεῖς. Κι' ἂν ἔχουν, ἐκείνοι τούς ξέχασαν. Παράλυτοι εἶναι ἢ παραμορφωμένοι. Μερικοὶ ζωντανοὶ νεκροί, ἀκίνητα ἀκόμη καί τὰ μάτια τους. Ὅλοι σκλάβοι τοῦ πόνου. Τὸ ἄσυλο τῶν Ἀνιάτων!

★

Ἀνατρίχιασά. Τόση βαρειά δυστυχία συγκεντρωμένη! Ἐδῶ, τυφλὸς μαζῆ καὶ κωφάλαλος. Ἐκεῖνος ἐκεῖ τριάντα χρόνια ἀκίνητος στὸ κρεβάτι του. Στρεβλωμένες ἀλλοῦ ἀρθρώσεις. Ἡλίθιοι. Νευρόσπαστα μὲ ἀκυρίαρχητες κινήσεις. Ἄντρες καὶ γυναῖκες. Νὰ πάρης τὰ μάτια σου νὰ φύγης, νὰ μὴ βλέπης.

Ἐνας ἄγγελος στάθηκε πλάι μου. Φοράει πράσινο γυναικεῖο πανωφόρι, ματογυῖα καὶ ἔχει τὸ πρόσωπο μιᾶς γυναίκας ἀδύνατης, μιᾶς συνειθισμένης γυναίκας ποὺ θὰ τὴν δῆτε στὸ δρόμο, στὸ λεωφορεῖο, σ' ἓνα παράθυρο σπιτιοῦ.

Κρατᾷ μιὰ πάνινη μεγάλη τσάντα στὸ χέρι. Χαϊδεύει ἓναν παράλυτο, ἀγκαλιάζει ἓνα παιδί ποὺ τρέμει ὀλόκληρο, φιλεῖ μιὰ τυφλὴ πορτοκάλια. Τους ξέρει ὅλους μὲ τὸνομά τους. Ἀγγιξε καὶ μένα στὰ μά-

τια καὶ μοῦ τ' ἄνοιξε καὶ εἶδα καὶ γράφω.

★

Μοῦ ἔδειξε τώρα ἓνα ἠλίθιο κοντὸ ἀνθρωπάκι μὲ τὸν μογγολισμό ἐκδηλο στὸ πρόσωπο.

—Τὸν βλέπετε ποὺ σπρώχνει τὰ καροτσάκια, μὲ τούς παράλυτους, δῶθε κεῖθε; Ἀκούραστος, ὅλη μέρα τούς μεταφέρει στήν αὐλή, στοὺς θαλάμους. Κινητήρια μηχανὴ ἢ καρδιά του, ποὺ ἔμαθε ν' ἀγαπᾷ.

Ἦρθε κοντά μας σερνάμενος στὸ χῶμα —ἓνα κουβάρι τὰ πόδια του— ὁ κυρ-Γιάννης. Παντέρημος στὸν κόσμο. Πηδοῦσε κι' ἔτρεχε κάποτε μικρὸ ἀγόρι, στήν Κεφαλωνιά. Πᾶνε σαράντα χρόνια ποὺ τὸν χτύπησε τὸ κακὸ. Κουρελιάστηκε ὁ σκελετός του, δίπλασαν τὰ πόδια του, στρεβλώθηκαν. Τὰ χέρια του ὅμως εἶναι γερά. Μὲ γελαστὸ ἤρεμο πρόσωπο, δουλεύει τώρα ὀλημερῆς στὸ ἄσυλο: Ἐπισκευάζει, λαδώνει, καθαρίζει τὰ καροτσάκια τῶν ἀναπήρων.

Περάσαμε σὲ ἓνα θάλαμο γυναικεῖο.

—Τούτη ἡ γυναῖκα λέει «παιδί της» τὸ καθυστερημένο ἡμιπαράλυτο κορίτσι ποὺ κοιτάει στὸ πλάι της. Ἐκεῖνο τὴν λέει μάνα του. Ἐχει τὸ κορίτσι ἑκατονογδόντα γιὰ τὴν ὥρα δεκάρες σ' ἓνα ντενεκεδένιο κουτί καὶ τὶς μετράει ὅλη μέρα. Ἡ «μᾶνα» του τὸ παραστέκει, τὸ νταντεύει. Εἶναι κι' αὐτὴ ἀνάτηρη, παραμορφωμένη. Ἐχει ὅμως τὸ παιδί της. Κι' αὐτὸ τὴ μάνα του...

Εἶδαμε καὶ τὸν τυφλό-κωφάλαλο. Βλέπει, ἀκούει, μιλάει μὲ τὴν ἀφή. Ἔσυρε τὰ

δάκτυλά του ἀπὸ τὶς παλάμες μας ὡς τὸ πρόσωπο ὡς τὸ κεφάλι μας. Γνώρισε τοὺς φίλους, ὑποδέχτηκε τοὺς ξένους. Νοικοκυρεμένος, πεντακάθαρος. Μόνος του συγγυρίζεται καὶ βοηθάει καὶ τοὺς ἄλλους.

Ὁ τυφλὸς περνάει στὴν βελόνα τὴν κλωστή—μὲ τὸ πῶτο—καὶ ράβει, μπαλώνει τὸν ἱματισμὸ τῶν ἀρρώστων, ἀνοίγει κουμπότρυπες, στερεώνει ἀντίστοιχα, σωστά, τὰ κουμπιά. Καὶ χαίρεται νὰ βοηθήη.

★

Στὸν τελευταῖο τοῦτο θάλαμο πῆρα τὸ μεγάλο μάθημα. Ἐδῶ εἶναι βιβλία κι' ἐργαστήριο καὶ ἀτμόσφαιρα σπουδῆς. Δεκαεννῆά χρονῶν ἔπεσε τὸ παλληκάρι ἀπὸ ἓνα μπαλκόνι πού δούλευε. Τσάκισε τὸ ραχοκόκκαλο. Ἀχρηστεύτηκε τὸ μισό του κορμί. Πέρασαν ἀπὸ τότε εἰκοσιπέντε χρόνια. Εἰκοσιπέντε χρόνια φυλακὴ μὲ πόνοους καὶ πάθη. Πῆγε νὰ πεθάνη μιά μέρα τὸ παλληκάρι, στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ σακατεμοῦ. «Ἄσε με Θεέ μου νὰ ζήσω, νὰ βρῶ τὸν ἑαυτόν μου, νὰ σὲ γνωρίσω καλύτερα, νὰ Σὲ ἀκολουθήσω» ἰκέτευσε.

Τὸν ἄκουσε..

Ζῆ εἰκοσιπέντε χρόνια ἀπὸ τότε παράλυτος. Μπῆκε στὸ ἄσυλο. Μορφώθηκε μοναχὸς του. Ἔμαθε γλῶσσες. Διάβασε Ἑλληνικὴ φιλοσοφία.

Στὸ ἀπέναντι κρεββάτι ζῆ κοντά του ἕνας τυφλὸς καὶ ἀρρώστος. Ἐγώ, σκέπτεται ὁ παράλυτος, εἶμαι ἀκίνητος μὰ δὲν εἶμαι τυφλός. Καὶ πόνεσε βαθειὰ ὁ παράλυτος ἐκείνους πού δὲν ἔβλεπαν τὸ φῶς. Ζητάει νὰ μάθῃ ἀπ' τὸν γείτονά του τὸν ἀλφάβητο τῶν τυφλῶν. Κι' ἔπειτα ὁ παράλυτος βοηθάει τοὺς τυφλοὺς. Εἶναι χρόνια πού φαντάστηκε ἓνα μικρὸ τυπογραφεῖο χειροκίνητο γιὰ τὴν γραφὴ τοῦ Μπραίγ. Παρακάλεσε τὸν ἓνα, τὸν ἄλλο, τὸν βοήθησαν

καλοὶ ἄνθρωποι. Στὸ τέλος τὸ σκάρωσε.

Στηρίζει τώρα τὸ μηχανήμα πάνω στὸ παράλυτο σῶμα του. Στοιχειοθετεῖ, πιέζει μὲ τὴ βίδα. Στὰ φύλλα τοῦ λεπτοῦ χαρτονιοῦ προβάλλουν οἱ μικρὲς κονκίδες. Ἡ σελίδα εἶναι ἔτοιμη!

Πρῶτο κείμενο γιὰ νὰ φωτισθοῦν οἱ τυφλοὶ: Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὀμιλία... Κλείνει τὰ μάτια του ὁ παράλυτος φαντάζεται...

Οἱ τυφλοὶ ἀπλώνουν τὰ χέρια πάνω στὸ χαρτί. Τὰ εὐαίσθητα δάκτυλα ἀγγίζουν τὶς κονκίδες, τρέχουν ἀπάνω στὶς παραδόξες σειρὲς ψαύουν τὰ νοήματα, φωτίζονται τὰ πρόσωπά τους. Ἀκοῦνε τὴν φωνὴ τοῦ Διδασκάλου:

«Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται...».

Τυπώνει ἔπειτα ρητὰ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ σοφία. Ἡ χαρὰ λάμπει στὸ πρόσωπό του. Χαρά. Νὰ σκέπτεσαι τοὺς ἄλλους. Νὰ πιστεύεις. Νὰ ἀγαπᾷς.

★

Ὁ Στυλιανόπουλος τώρα θέλει χαρτί γιὰ νὰ τυπώη δωρεὰν τὰ δῶρα του γιὰ τοὺς τυφλοὺς. Θέλει καὶ τὴν βοήθεια ἑνὸς μικρομηχανουργοῦ γιὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὸ τυπογραφεῖο του. Θέλει....

Θέλει, νὰ στείλῃ μήνυμα στοὺς ἀνιάτους ἐγωῖστές, πού εἶμαστε ἔξω ἀπ' τὸ ἄσυλο καὶ πνιγόμεστε σὲ μιά γουλιὰ νερὸ ἢ κλεινόμαστε στὸν ἑαυτό μας. Νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὸ πῶς, κι' ἐκεῖ, στὸν τάφο τῶν ζωντανῶν νεκρῶν, ὑπάρχει φῶς, ὑπάρχει ἐλπίδα, ὑπάρχει εἰρήνη, χαρά. Ὅταν φτάνῃ στὶς ψυχές, ἀπὸ τὴν Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσία τὸ αἰώνιο μήνυμα. Καὶ οἱ ἀνιάτοι ξεχνοῦνε τ' ἀφόρητα δεινά τους γιὰ νὰ σκεφθοῦν τῶν ἄλλων τὶς ἀνάγκες!

ΟΥΤΙ Σ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗΣ

Θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἀπαντήσωμεν διὰ πολλῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ὀλίγων ἔσω ἄς ἀπαντήσωμεν εἰς τοὺς φίλους τοῦ μᾶς γράφουν κάθε τόσο διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀπορίαν, τὴν ἀνησυχίαν, δὸς δ' εἰπεῖν τὴν πικρίαν των, διὰ τὴν χριστιανικὴν αὐτοκριτικὴν ἢ ὅποια κατανατᾶ πλέον νὰ γίνῃ εἰδικότης τῶν « Ἀκτινῶν ». « Μὰ τί σᾶς φταῖνε αὐτοὶ οἱ χριστιανοί », μᾶς γράφουν, « καὶ τοὺς χτυπάτε κάθε τόσο ; Καὶ διατὶ δὲν χτυπάτε τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ὅλη σας ἡ κριτικὴ στρέφεται ἐναντίον τῶν χριστιανῶν, τῶν συνειδητῶν δηλαδὴ χριστιανῶν, τῶν « ἠθροσκευτικῶν ἀνθρώπων », ὅπως λέγονται ; Καὶ ἀκόμη, διατὶ τοὺς ἀντιπαραβάλλετε μὲ τὸν « μέσον » ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον τόσο κολακεύετε ; Τί τὸ καλύτερον ἔχει αὐτὸς ὁ μέσος ἄνθρωπος καὶ τὸν κάνετε ἴνδαλμα καὶ ὑπόδειγμα ; Διατὶ δηλαδὴ — κατὰ τὸ λέγειν σας — ὁ μέσος ἄνθρωπος ἔχει ὅλα τὰ καλὰ καὶ οἱ συνειδητοὶ, οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ ὅλα τὰ κακὰ ; »

Διότι... διότι οὐδέποτε ἡμεῖς εἴπαμε τέτοια πράγματα ! Ἀσχοῦμεν κριτικὴν τῶν χριστιανῶν, διότι ὁ συνειδητὸς χριστιανὸς καλεῖται (ἢ μήπως δὲν καλεῖται ;) νὰ εἶναι « φῶς τοῦ κόσμου », « ἄλας τῆς γῆς », δηλαδὴ καθοδηγητῆς, ἡγέτης. Καὶ κριτικὴν θὰ ὑποστῇ τὸ « φῶς », ὁ ἡγέτης, καὶ ὄχι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος περιμένει νὰ φωτισθῇ ἢ νὰ καθοδηγηθῇ. Κριτικὴν κάμνομεν εἰς τὸν ἰατρὸν κατὰ πόσον θεραπεύει καλά, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἄρρωστον τοῦ περιμένει θεραπείαν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ συνειδητὸς χριστιανὸς ξεφεύγῃ ἀπὸ τὴν αὐτοκριτικὴν, πάει νὰ πῇ ὅτι παραιτεῖται τῆς ἡγετικῆς του ἀποστολῆς. Εἶναι ὅμως δυνατὴ τοιαύτη παραίτησις ;

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα εἰς τὸν « μέσον ἄνθρωπον » κανεὶς δὲν τὸν ἔκαμεν ἴνδαλμα. Πολὺ ὀλιγώτερον ἰσχυρίζεται περὶ ἑαυτοῦ

τίποτε τέτοιο ὁ ἴδιος. Τὸν μέσον ἄνθρωπον τὸν ἐδείξαμεν πάντοτε ὅπως εἶναι : ἀπογοητευμένος, διψασμένος, σκοτισμένος τοῦ περιμένει μίαν καθοδήγησιν. Καθοδήγησιν ὅμως ὄχι μὲ βιβλία μόνον, ἀλλὰ πρὸ παντὸς μὲ συνανθρώπους του, οἱ ὅποιοι νὰ ἔχουν τὴν ζωντανὴν συνεπῆ ἐμφάνισιν τοῦ ἀρτίου ἀνθρώπου. Οἱ συνάνθρωποι του αὐτοὶ τοῦ θὰ ἐφανισθοῦν ὡς χριστιανοί, δὲν θὰ εἶναι, βέβαια, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας, ἀλλὰ πάντως θὰ στέκουν εἰς ἐπίπεδον αἰσθητῶς ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον εἰς τὸ ὅποιον ὁ μέσος ἄνθρωπος εὐρίσκεται. Κανεὶς δὲν εἶπεν ὅτι ὁ μέσος ἄνθρωπος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἐλαττωμάτων, κακιῶν, σκοτισμοῦ, ἀσθενείας. Ἄλλ' αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ νοσῶν μέσος ἄνθρωπος πρέπει νὰ τύχῃ θεραπείας. Καὶ ἐκεῖνος τοῦ θὰ τὸν θεραπεύσῃ πρέπει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι ἄξιος νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Καὶ τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν, ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐμφανίζονται εἰς τὴν γενεάν μας ὡς συνειδητοὶ χριστιανοὶ, ἀποδεικνύονται διὰ τοῦ βίου των καὶ τῆς ἐν γένει κοινωνικῆς ἀναστροφῆς των ἄξιοι ἢ ὄχι διὰ τοιαύτην ἀποστολῆν.

ΤΑ ΠΑΡΑΠΟΝΑ

Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν συνειρμὸν παρουσιάζομεν τὰ παράπονα τοῦ μέσου ἀνθρώπου, τὰ ὅποια τὸν ἐμποδίζουν νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν χριστιανικὴν καθοδήγησιν. Εἶναι ὅλα τὰ παράπονα τοῦ βάσιμα ; Βεβαίως δὲν εἶναι. Εἶναι ὅλα ἀβάσιμα ; Βεβαίως δὲν εἶναι. Λοιπὸν, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶναι καὶ ἀληθές καὶ σύμφωνον καὶ μὲ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ μὲ τῆς Ἐκκλησίας μας τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ συμφέρον ἐπὶ τέλος τῆς προσπάθειάς διὰ τὴν ολοκλήρωσιν τῆς χριστιανικῆς ἐπιστροφῆς τῆς γενεᾶς μας εἶναι, ὁ χριστιανὸς νὰ φροντίξῃ μὲ μίαν ἀπηνῆ αὐτοκριτικὴν νὰ βελτιώσῃ συνεχῶς τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ εἰς τὸ πλαίσιον τοιαύτης

αυτοκριτικής δὲν διατάζομεν (διότι δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ διατάσωμεν) νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι, ὄντως, ἀπὸ μερικῶν ἀπόψεων ὁ ἄνθρωπος ποὺ παρουσιάζει εἰδικὰ θρησκευτικὰ ἐνδιαφέροντα ἐμφανίζεται εἰς τὴν κοινωνίαν ὑστερῶν καὶ τοῦ μέσου ἀνθρώπου ἀκόμη. Διότι, ὅπως ἔχομεν τονίσει, ὁ ἄνθρωπος αὐτός ὁ « θρησκευτικὸς », ἀπερροφημένος ἀπὸ τὰ οὐράνια λησμονεῖ ἐνίοτε τὰ στοιχειώδη καὶ τὰ ἀπλᾶ καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸ παράδειγμα ποὺ ἐφέραμεν, μὲ τὸ νὰ καταπιάνεται μὲ τὸν Ὅμηρον παραμελεῖ τὴν στοιχειώδη ὀρθογραφίαν. Λέγομεν λοιπὸν ὅτι καλὸς καὶ ὁ Ὅμηρος ἀλλ' ἄς προσέχωμεν καὶ τὴν στοιχειώδη ὀρθογραφίαν. Καὶ καλὸς καὶ ὁ διαφορικὸς λογισμὸς ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσθεσις καὶ ἡ ἀφαίρεσις εἶναι ἀπαραίτητοι. Καλὴ λοιπὸν καὶ ἡ στροφή πρὸς τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἀνώτερα, ἀλλὰ προϋποθέτει τὴν στοιχειώδη ἀρετὴν καὶ τὴν ἀρτίαν ἐμφάνισιν μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν.

Αὐτὰ ἐτονίσσαμεν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ἄς τὸ εἴπωμεν ἔτσι, μίαν αυτοκριτικὴν ἢ ὁποῖα γίνεται μέσα εἰς τοὺς κόλπους τοῦ περιοδικοῦ τούτου. Τώρα, ἐάν ὑπάρχουν χριστιανοί, οἱ ὅποιοι αἰσθάνονται τὸν ἑαυτὸν τοὺς ἀπληλαγμένον ἀπὸ τὰς ἀδυναμίας αὐτάς, ἄς μᾶς συγχωρήσουν. Ὅσα ἐγράψαμεν δὲν τὰ ἐγράψαμεν δι' αὐτούς. Ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, ὅμως, οἱ ὅποιοι αἰσθανόμεθα τὸν ἑαυτὸν μας γεμᾶτον ἀπὸ ἀδυναμίας, ποὺ ἀποτελοῦν ἐμπόδιον διὰ νὰ ἔχη τὸ Εὐαγγέλιον τὴν ἐπίδρασιν ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχη σήμερα μὲ τὴν μεγάλην στροφὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἡμεῖς θὰ συνεχίσωμεν τὴν αυτοκριτικὴν αὐτὴν διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ προσφορά μας εἰς τὸν πολιτισμὸν, διὰ νὰ εὕρη ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τὸ δρόμον του.

ΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΝ

Ἄλλο ἢ αυτοκριτικὴ αὐτὴ ὅμως καὶ ἄλλο ἢ πολεμικὴ, ἢ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς προσπάθειας ποὺ διεξάγεται εἰς τὸν τόπον μας, ὅπως ἡ ἐπίκρισις ποὺ ἐξεδηλώθη τελευταίως ἐναντίον τοῦ κατηχητικοῦ σχολείου. Καὶ φαίνεται ὅτι,

ὑστερα ἀπὸ τὴν πολλαχῶς ἐκδηλωθεῖσαν πανελληνίον ἀναγνώρισιν τοῦ ἔργου τῶν κατηχητικῶν μας σχολείων ἦλθε καὶ ἡ σειρά τῆς ἐπικρίσεως νὰ εἰπῇ καὶ αὐτὴ τὸ λογάκι τῆς.

Μόνον ὅτι δυστυχῶς ἡ ἐπίκρισις εἶναι ἀμελέτητος, φοβερὰ ἀμελέτητος. Τὰ στοιχεῖα ποὺ προσάγει εἶναι ἀπιστεύτως πενιχρά. Μία κυρία, λέγει, φοβᾶται πὼς ἡ κόρη τῆς θὰ γίνῃ καλογρηά, ἄλλος εἶπε πὼς τὰ κατηχητόπουλα δὲν παντρεύονται, ἓνας ἄλλος ἰσχυρίζεται ὅτι εἰς τὸ κατηχητικὸν ὑπάρχει καταπίεσις καὶ κατὰθλιψις. Αὐτὰ εἶναι τὰ ντοκουμέντα! Ἀφίνομεν τώρα τὴν κατηγορίαν ὅτι τὰ παιδιὰ τοῦ κατηχητικοῦ (horresco referens!) ὀδηγοῦνται εἰς τὴν... ἐξομολόγησιν!

Καὶ ὅμως, ὁ θεσμὸς τοῦ κατηχητικοῦ σχολείου (καὶ ἀναφερόμεθα, βέβαια, εἰς τὰ ὑπευθύνως καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Ἐκκλησίας ἐργαζόμενα κατηχητικά), ἔχει ἤδη νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν τόπον μας μίαν ἱστορίαν ἢ ὁποῖα μᾶς δείχνει τί ἐπέτελεσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τί προορίζεται νὰ ἐπιτελέσῃ. Εἰς τὸ τέλος, τὸ κατηχητικὸν σχολεῖον διαφέρει ἀπὸ τὸ δημόσιον κατὰ τοῦτο: ὅτι λείπει ὁ ἐξαναγκασμὸς. Τὰ παιδιὰ πηγαίνουν εἰς τὰ μαθήματα διότι θέλουν καὶ ἐφ' ὅσον θέλουν. Καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκων ἀκόμη εἶναι ἓνα παιδί, ἓνας νέος, μορφωμένος βέβαια καὶ ἐξωπλισμένος μὲ ἀρτίαν καὶ εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν διὰ τὸ ἔργον του, νέος ὅμως, τοῦ ὁποῦ ἢ ἡλικία, προκειμένου μάλιστα περὶ τῶν ἀνωτέρων κατηχητικῶν δὲν διαφέρει καὶ τόσον ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῶν μαθητῶν του. Ἀκόμη, δὲν εἶναι ἐπαγγελματίας κατηχητής. Δὲν μισθοδοτεῖται, δὲν ἔχει καμμίαν ἀμοιβὴν καὶ διδάσκει μόνον καὶ μόνον διότι νοιώθει μέσα του τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ κατηχητικοῦ, ἐνθουσιασμὸν ποὺ τοῦ ἐνεπνεύσθη, ὅταν παρηκολούθη τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς μαθητής. Ἡ συνεργασία μεταξύ διδασκάλων καὶ μαθητῶν στηρίζεται ἀπολύτως εἰς τὴν ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ ψυχικῆν αὐτὴν ἐπαφήν, εἰς τὴν ἀγάπην, εἰς τὸν σεβασμὸν, εἰς τὸν κοινὸν ἐνθουσιασμὸν.

ΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΟΥΝ ΠΡΩΤΑ...

Τί ἀκριβῶς ὅμως γίνεται εἰς τὰ κατηχητικά σχολεῖα ; Ποία διδασκαλία προσφέρεται ; Τὸ ἐρώτημα εἶναι φυσικὸν καὶ εὐλογον. Διὰ τὰ δὸθῆ ἢ ἀπάντησις ὑπάρχουν δύο τρόποι. Ὁ ἓνας θὰ ἦτο ἡ ἄμεσος παρακολούθησις τῶν μαθημάτων τῶν κατηχητικῶν σχολείων, πρᾶγμα πού εἶναι εὐκολώτατον. Ὄντως καὶ τὰ κατηχητικὸν σχολεῖον δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ ἐκεῖνο πού ἔλεγεν ὁ Κύριος : « Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν ». Τὰ μαθήματα γίνονται εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ ἀκροαταὶ ὑπάρχουν πάντοτε καὶ εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτοι. Ὁπωσδήποτε, ἐπειδὴ αὐτὸ ἀπαιτεῖ κάποιον κόπον καὶ χρόνον, ὑπάρχει καὶ ἓνας ἄλλος τρόπος εὐκολώτερος. Ἡ διδασκαλία εἰς τὰ κατηχητικά σχολεῖα γίνεται ἐπὶ τῆ βάσει ἐντύπων ὁδηγιῶν καὶ βιβλίων, ὁδηγιῶν πού τηροῦνται μὲ πᾶσαν σχολαστικότητα. Καὶ εἶναι τὸ εὐκολώτερον τῶν πραγμάτων νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς αὐτὰ τὰ ἐντυπα καὶ νὰ τὰ διαβάσῃ.

Ὅποιοι ὅμως οὔτε τὸν ἓνα κόπον εὐκαιρεῖ νὰ καταβάλλῃ, οὔτε τὸν δεύτερον, αὐτός, . . . μὰ τὸ ὀλιγώτερον πού θὰ τοῦ ζητήσῃ κανεὶς εἶναι νὰ δηλώσῃ, ὅτι δὲν ἔχει γνώμην ἐπὶ τῶν κατηχητικῶν σχολείων ἀφοῦ ἓνα τέτοιον θεσμὸν δὲν ἠμπόρесе νὰ τὸν παρακολουθήσῃ. Τὴν στιγμὴν δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν ἑκατοντάδες χιλιάδες ἑλληνόπουλα (καὶ βέβαια ὄχι τὰ πιδά . . . σιάρτα, ὅπως τὸ ἀπέδειξαν καὶ εἰς τὴν κατοχὴν καὶ εἰς κάθε δύσκολον περιστάσιν τοῦ Ἑθνικοῦ τὸν τελευταῖον καιρὸν, καὶ εἰς τὸν κυπριακὸν ἀ γ ῶ ν α) παρακολούθουν τὰ κατηχητικά σχολεῖα, πάντοτε ἀπὸ ἰδικὴν των πρωτοβουλίαν καὶ εὐχαρίστησιν, ὅταν μυριάδες εἶναι πλέον οἱ οἰκογενειάρχαι πού ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ κατηχητικόν, διατύπωσις κρίσεων ἐπὶ τοῦ ἔργου τῶν σχολείων αὐτῶν δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ προχειρολογίας.

εἰς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν περίπτωσιν ; Δὲν ἀποκλείεται καθόλου ! Καὶ ἡ πενικιλίην εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις βλάπτει καὶ τὰ ἄλλα φάρμακα βλάπτουν καὶ τὸ φαγητὸν βλάπτει καὶ ὁ ἄρτος ἡμῶν ὁ ἐπιούσιος » βλάπτει καὶ τὸ νεράκι τοῦ Θεοῦ βλάπτει. Ὅλα βλάπτουν, ὅταν εἴτε ὁ ὀργανισμὸς πάσχη ἀπὸ κάτι πού τὸν ἐμποδίζει νὰ ἀφομοιώσῃ τὸ προσφερόμενον εἴτε ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν προσφορὰν γίνεται τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἀνθρωπίνως ἀναπόφευκτον λάθος.

Τοῦτο ἰσχύει βεβαίως καὶ διὰ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἔχουν ἐπωμισθῆ τὰ κατηχητικά. Ἡ προσφορὰ τῆς ἀξίας πού λέγεται ἅγιον εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἑνὸς ἀνθρώπου μέσα εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν ἀποτελεῖ ἓνα ἐγχεῖρημα ἐκ τῶν λεπτοτάτων καὶ ἐξόχως δυσχερῶν — δὲν γνωρίζομεν ποῖον ἄλλο ἔργον ἀπαντᾷ τοιαύτας δυσχερείας. Ἡ δυνατότης νὰ γίνῃ εἴτε ἀπὸ ἓνα παιδί κακὴ ἀφομοίωσις, εἴτε ἐπὶ τέλος καὶ ἀπὸ ἓνα κατηχητὴν κάποιον σφάλμα, ἢ δυνατότης αὐτὴ ὑφίσταται πάντοτε. Ἄλλὰ τοῦτο τί σημαίνει ; Καὶ τί νόημα ἔχει νὰ καθίσῃ ἓνας καὶ εὐρῆ πόσα λάθη γίνονται εἰς τὰς κλινικὰς κατὰ τὴν θεραπείαν ἀσθενῶν καὶ πόσα λάθη γίνονται εἰς κάθε ἐπιτελούμενον ἔργον πολιτισμοῦ ; Ἐνας τρόπος ὑπάρχει διὰ νὰ μὴ γίνωνται λάθη : ἡ ἀδράνεια, ἡ ἔλλειψις ζωῆς, ἡ νέκρα. Αὐτὴν ζητοῦν οἱ ἐπικρίνοντες ; Ὅχι, βέβαια ! Τότε λοιπὸν καὶ ἡ κριτικὴ των πρέπει καὶ αὐτὴ νὰ εἶναι δημιουργία. Καὶ πρέπει νὰ γίνεται μετ' ἀγάπης καὶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ μετὰ γνώσεως τοῦ τί γίνεται εἰς τὸ κατηχητικόν, γνώσεως ἢ ὁποία στηρίζεται εἰς μέγαν ἀριθμὸν παρακολούθησεων καὶ ὄχι εἰς τὴν μεμονωμένην καὶ ἀνεξέλεγκτον « προσκομιδὴν μέρους », ὅταν μάλιστα τοιαύτη προσκομιδὴ τοῦ μέρους γίνεται ἀπὸ πηγὰς, τὸ ἀδιάβλητον τῶν ὁποίων, τοῦλάχιστον, δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητον .

ΤΟΤΕ, ΜΑΛΙΣΤΑ !

ΔΙΑ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Ἀποκλείεται, λοιπὸν, ἐκ προτέρου νὰ βλάπτουν καὶ τὰ κατηχητικά σχολεῖα

Καὶ διὰ νὰ τελειώσωμεν : Τὸ θέμα τῶν κατηχητικῶν σχολείων συνδέεται ἀμέσως μὲ τὸ θέμα τῆς αὐριανῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ὅσοι ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῶν χρέος ἔχομεν, πρὶν κρίνωμεν, νὰ βοηθήσωμεν. Νὰ βοηθήσωμεν καὶ ἡμεῖς αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, ἣ ὁποία ἔχει ἀνοικτὰς τὰς πύλας τῆς διὰ πάντα καλόπιστον συνεργάτην, νὰ συνεργασθοῦμε ἐκεῖ μὲ τὴν καρδιά μας καὶ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν εἰς τὸ κατηχητικόν. Καὶ τότε ὄχι δικαίωμα, ὑποχρέωσιν θὰ ἔχωμεν, νὰ εἰπώμεν καὶ ἡμεῖς τὸν λόγον μας διὰ τὰ σφάλματα τὰ ὁποῖα τυγχόν ἀντελήφθημεν. Ἀπὸ χριστιανικὴν αὐτοκριτικὴν δά... μὰ ἅς ὑπεθυμίσωμεν ὅσα λέγομεν εἰς τὸ πρῶτον σημείωμα τῆς παρουσίας στήλης!

Διάφορος ὅμως τρόπος ἀσκήσεως κριτικῆς δὲν εἶναι δημιουργία, εἶναι ἔργον καταστροφῆς καὶ εἶναι συνέργεια, ἄδολος ἴσως, ἀλλὰ καταστρεπτικὴ, συνέργεια εἰς προσπάθειαν πού ἐμπνέονται ἀπὸ ἐμπάθειαν, ἀπὸ ἰδιοτέλειαν, ἀπὸ κακὴν θέλησιν, κακὴν θέλησιν ἣ ὁποία βάλλει ὄχι μόνον κατὰ τοῦ κατηχητικοῦ σχολείου (αὐτὸ εἶναι τὸ μικρότερον!) ἀλλὰ κυρίως κατὰ τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἔθνους, κατὰ τῆς αὐριανῆς Ἑλλάδος!

Εἰς τὸ Φυσικὸν τῶν Κλίμα

Ἔχομεν ἐνώπιόν μας δύο βελγικὰ περιοδικὰ τοῦ Ἰανουαρίου 1957: « Réponse » καὶ « Universitas ». Καὶ τὰ δύο εἶναι ὄργανα τῶν καθολικῶν διανοουμένων τοῦ Βελγίου, τὸ δεύτερον μάλιστα τῶν πανεπιστημιακῶν, μὲ γενικὸν θέμα: Ὁ λαϊκὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Μαζὶ μὲ τὰ περιοδικὰ αὐτὰ ἐλάβομεν καὶ μερικὰ ἐντυπα ἀπὸ τὸ Συνέδριον Ἱεραποστολῆς τῶν λαϊκῶν πού συνῆλθεν εἰς Λουβαίν τὰς τρεῖς τελευταίας ἡμέρας τοῦ παρελθόντος ἔτους. Τόσον εἰς τὰ περιοδικὰ ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄλλα φυλλάδια διαπιστῶναι κανεὶς μὲ χαρὰν μίαν πρόοδον. Τὴν πρόοδον τῆς εὐλακρινείας καὶ τῆς ἀντικειμενικότητος, τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐρεύνης, πού παρατηρεῖται εἰς τοὺς ξένους χριστιανούς διανοουμένους. Ἀναφέρομεν ὡς ἐν παραδείγματι τὸ «ἐρωτηματολόγιον διὰ καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου», εἰς

τὸ ὁποῖον παρακαλοῦνται οὗτοι νὰ ἀναφέρουν λεπτομερῶς κάθε πρόβλημα ἣ δυσκολίαν πού συναντοῦν εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῆς χριστιανικῆς ἀποστολῆς τῶν μέσων εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Πανεπιστημιακοῦ λειτουργήματος, προκειμένου τὸ ὕλικόν αὐτὸ νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὸ συνέδριον. Προσθέσατε τώρα καὶ τὰς διονυχιστικὰς μελέτας πού ὑπάρχουν εἰς τὰ δύο περιοδικὰ καὶ θὰ ἔχετε μίαν ἰδέαν τῆς συστηματικῆς ἐργασίας πού γίνεται διὰ τὴν ἐμπεριστατωμένην μελέτην τῶν προβλημάτων τοῦ σημερινοῦ χριστιανοῦ. Ὅλα αὐτὰ μὲ ρεαλισμὸν καὶ συγχρονισμὸν, ἀλλὰ καὶ μὲ προσευχὴν καὶ φόβον Θεοῦ. Χωρὶς καμμίαν... «πολτοποίησιν». Πόσον περισσότερο θὰ ἠδδοκίμουν αὐτὰ, καλλιεργούμενα εἰς τὸ φυσικὸν τῶν κλίμα, τὴν Ὀρθοδοξίαν!

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΗ

Δὲν δύναται νὰ κατηγορηθῇ ἡ παροῦσα στήλη ἐπὶ φανατισμῷ. Ἀλλὰ δὲν ἤμπορεῖ νὰ μὴ διαμαρτυρηθῇ διὰ τὸ φαινόμενον, νὰ ἐκδίδωνται εἰς τὸν τόπον μας περιοδικὰ τὰ ὁποῖα εἶναι γεμᾶτα καθαριδίνη, γεμᾶτα δηλητήριον ἐξόχως βλαπτικὸν διὰ πάντα Ἕλληνα, ἀλλ' ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς νέους μᾶς καὶ τὰ παιδιὰ μᾶς. Ἐνα μάλιστα περιοδικὸν ἐκδίδεται κάμποσον καιρὸν τώρα καὶ εἶναι ἡ καθαριδίνη συμπυκνωμένη, εἰς δόσιν ἱκανὴν νὰ τσακίσῃ ἠθικῶς πάντα ψυχικὸν ὄργανισμὸν, ἰδιαιτέρως ὅμως τοὺς νέους καὶ τοὺς ἐφήβους μᾶς. Καὶ αὐτὸ τὸ περιοδικὸν κυκλοφορεῖ ἐλευθέρως καί, ὕπερ χειρὸν, κατὰ τὸν προκλητικώτερον τρόπον. Κυκλοφορεῖ μέσα εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς, μπαίνει εἰς τὰ σπῖτια μᾶς, τορπιλλίξει κάθε καλὴν προσπάθειαν, διότι, οἰαδήποτε καλὴ προσπάθεια προϋποθέτει ἀνθρώπους ἐλευθέρους, τέτοια δὲ ἀναγνώσματα ἀπεργάζονται δούλους. Οἱ ἀναγνώσται παρομοίων ἐντύπων, ἰδιαιτέρως τὰ παιδιὰ μᾶς, παύουν πλέον νὰ κυριαρχοῦν τοῦ ἑαυτοῦ των. Δὲν λειτουργεῖ πλέον μέσα τους, οὔτε κἂν τὸ βιολογικὸν ἐνστικτὸν ἀλλὰ μίαν δύναμιν ἣ ὁποία ἐξογκώνεται κατὰ τρόπον πού δὲν εἶναι

φυσιολογικός. Ἀπὸ ἐνστίκτου δημιουργοῦ, μεταβάλλεται ἡ δύναμις αὐτὴ εἰς μίαν δίνην ἢ ὅποια παρασύρει τὸ πᾶν εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἀφίεται ἔγνος πλέον ἐλευθερίας. Καὶ ἄς ἐνθυμηθῶμεν, ὄχι τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ τὸν Πλάτωνα ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι κἄτι τέτοια « προσπερονῶσι » τὸν ἄνθρωπον, τὸν καρφῶνον καὶ τὸν κάνουν πλέον δούλον καὶ δεσμώτην.

Εἶναι περίεργον, ὅτι ἡ ἐμπορικὴ κερδοσκοπία, ὅταν διαπιστώνῃ (ὀρθῶς, δυστυχῶς) ὅτι τὸ ἐμπόριον καθαριδίνης εἶναι μία ἀποδοτικωτάτη ἐμπορικὴ ἐπιχειρήσις, εἶναι ἀσύδοτος διὰ νὰ τινάξῃ εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὰ εὐγενέστερα σχέδια διὰ τὴν πνευματικὴν ἄνωσιν τῆς φυλῆς μας. Καὶ ὅμως, ἐνῶ ὅλοι ξεύρομε τί κακὸν γίνεται ἀπὸ τὰ ἔντυπα αὐτά, οἱ δὲ γονεῖς καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ μας συνεχῶς διαμαρτύρονται, ὅταν βλέπομεν τὴν θραῦσιν ποῦ γίνεται, ἐν τούτοις δὲν παρατηρήθη καμμία σοβαρὰ ἀντίδρασις. Μετεβλήθημεν ὅλοι εἰς Πιλάτους (ὅσοι δὲν ἐπισημαίνομεν ὡς κίνδυνον τὸ... κατηχητικόν), νίπτομεν τὰς χεῖρας καὶ ἀφίνομεν νὰ γίνεται τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον δὲν ξεύρομεν ποῦ θὰ ἀπολήξῃ, ἐὰν συνεχισθῇ.

Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνεχισθῇ. Καὶ ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ μένῃ μόνῃ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Πρέπει ἐπὶ τέλους καὶ ἡ ἐπίσημος πρωτοβουλία νὰ κινηθῇ. Ἡ ἐπίσημος ἐκκλησιαστικὴ πρωτοβουλία ἢ ὅποια ἐζήτησε νὰ παρέμβῃ εἰς τὰ δικαστικὰ πράγματα, εἰς μίαν ὑπόθεσιν τὴν ὁποίαν καλύτερα νὰ μὴν ὑπενθυμίσωμεν, ἡ ἐπίσημος αὐτὴ πρωτοβουλία πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ κινηθῇ καὶ αὕτη τὴν φορὰν καὶ νὰ τὴν κάμῃ χρέος τῆς. Εἶναι χρέος ἱερὸν δι' αὐτὴν νὰ παύσουν ἐκδιδόμενα τοιαῦτα περιοδικά!

ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΝΑ ΜΗ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου, θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ὑπομνήσωμεν ἓνα θέμα ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία πολλὰ ἤμπορεῖ νὰ ἐπιτελέσῃ. Προβάλλεται ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι τέτοια περιοδικὰ ἐκδίδον-

ται καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐκδίδονται καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν! Ὁμολογουμένως! Ξέρετε ὅμως ὅτι οὔτε εἰς τὴν Γαλλίαν, οὔτε εἰς κανέν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου πλὴν τῆς Ἑλλάδος δὲν κυκλοφοροῦν τέτοια περιοδικὰ κατὰ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον κυκλοφοροῦν ἐδῶ; Διότι αὐτὸ ποῦ γίνεται ἐδῶ εἶναι ἐξοργιστικῶς πρωτάκουστον. Σημαιοστολίζονται μὲ τοιαῦτα ἔντυπα ὠρισμένα περίπτερα, μερικοὶ ἐφημεριδοπῶλαι φωνάζουν πρῶτα αὐτὰ τὰ « περιοδικὰ » καὶ ἔπειτα τὰς ἐφημερίδας. Κἄτι τραπεζάκια τὰ ὁποῖα ἤρχισαν τώρα νὰ καθιεροῦνται ὡς στέκι ἐφημεριδοπωλῶν εἰς τοὺς δρόμους πλημμυρίζουν ἀπὸ δαῦτα.

Αὐτὸς ὅμως ὁ προκλητικὸς τρόπος κυκλοφορίας ἔχει τὸ ἐξῆς φοβερὸν. Ὅτι πλέον προκαλεῖ καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἄλλως δὲν θὰ εἶχαν καμμίαν ἀπολύτως διάθεσιν νὰ πέσουν καμμοῦ ἐπιπέδου εἰς τὸ ὁποῖον τὰ ἔντυπα αὐτὰ εὐρίσκονται. Τί γίνεται λοιπὸν ἀλλοῦ; Ἀπλούστατα, ἐπὶ τῇ βάσει μᾶς διεθνoῦς συμβάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ ἡ Ἑλλάς προσχωρήσει, τοιαῦτα περιοδικὰ καὶ ὅταν εἶναι ἀνεκτά, τοῦλάχιστον δὲν κυκλοφοροῦν φανερά καὶ δὲν προβάλλονται εἰς τὸ ἀνύποπτον κοινὸν καταμεσῆς τοῦ δρόμου. Εἶναι κρυμμένα εἰς τὰ διάφορα περίπτερα καὶ προσφέρονται εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος πάει καὶ τὰ ζητεῖ εἰδικῶς. Καὶ εἰς τὸ Παρίσι μπορεῖ νὰ ἐκδίδωνται τοῦ κόσμου τὰ ρυπαρογραφήματα. Δὲν θὰ τὰ ἰδῆτε ὅμως νὰ προβάλλωνται εἰς τὰ κιάσια. Θὰ πᾶτε, ἂν θέλετε νὰ πάρετε κανένα τέτοιο ἔντυπον καὶ θὰ τὸ ζητήσετε, ὅποτε ὁ περιπτειοῦχος ἢ ὁ βιβλιοπώλης θὰ τὸ ἀνασύρῃ ἀπὸ κάπου ποῦ τὸ ἔχει καταχωριασμένο διὰ νὰ σᾶς τὸ δώσῃ.

Θὰ ἦταν πολὺ, λοιπὸν, νὰ ζητήσωμεν ὥστε καὶ εἰς τὸν τόπον μας παρόμοια ἔντυπα ξένα ἢ Ἑλληνικά, τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἀνεμίζουν δίχην σημαίων εἰς τὰ περίπτερα καὶ τὰ βιβλιοπωλεῖα, ἀλλὰ νὰ εἶναι κάπου κρυμμένα καὶ νὰ δίδωνται μόνον εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ τὰ ζητῇ; Αὐτὸ εἶναι κἄτι ποῦ δὲν βλέπομεν διατὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ, ἀφοῦ εἶναι σύμφωνον

πρὸς διεθνεῖς ἀνειλημμένες υποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τὸ πανταχοῦ συμβαῖνον. Θὰ εἶναι δὲ ἓνα βῆμα σπουδαῖον καὶ πρέπει νὰ τὸ ἐπιδιώξωμεν χωρὶς καμμίαν ἀναβολήν.

ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐπανερχόμεθα καὶ εἰς κᾶτι ἄλλο τὸ ὁποῖον εἶχαμεν ὑποδείξει καὶ τὸ ὁποῖον ὅμως ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἰδίως οἱ γονεῖς, πού πρέπει νὰ τὰ προσέχουν αὐτά, δὲν τὸ ἐπρόσεξαν. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ θέμα τῆς ὀπτικῆς μας ἐλευθερίας ἐναντι τῶν ἀσέμνων εἰκόνων τοῦ κινηματογράφου. Πολὺ βλαπτικώτεροι ἀπὸ τὰ φιλμς πού προβάλλονται εἶναι αἱ εἰκόνες πού ἀναρτῶνται, παμμεγέθεις ὄντως, ἔξω ἀπὸ τοὺς κινηματογράφους εἰς τὸν δρόμον. Αἱ «τολμηραὶ» εἰκόνες αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ φιλμ προβάλλονται δι' ὀλίγα δευτερόλεπτα, γίνονται ρεκλάμα τῶν κινηματογράφων, ρεκλάμα πού καταλαμβάνει μέτρα ὀλόκληρα εἰς τὴν δημοσίαν πρόσοψιν καὶ θὲς δὲν θὲς τὰ βλέπεις, διότι ἐπὶ τέλους δὲν ἤμπορεῖς νὰ περιπατῆς εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου καὶ Πανεπιστημίου συνεχῶς ἀσχολούμενος μὲ τὰ χάλια τῶν πλακῶν τῶν πεζοδρομίων.

Μόνον αὐτό; Εἶναι καὶ ἓνα ἄλλο. Σκηναὶ τὰς ὁποίας ἡ λογοκρισία περιόπτει μένον ὅμως εἰς τὰ «παννῶ» ἢ εἰς τὰς εἰκόνας πού προβάλλονται ὡς βιτρίνα εἰς τοὺς διαβάτας τῶν δρόμων, τῶν κεντρικωτέρων μας δρόμων. Ὅποτε, τί τὸ ὄφελος ἀπὸ τὴν λογοκρισίαν; Εἶναι περισσότερο ἐπιζήμιοι αἱ εἰκόνες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προβαλλόμεναι, παρὰ ἂν ἔμεναν εἰς τὴν ταινίαν ὁραταὶ ἀπὸ ἐκείνους ἐπὶ τέλους πού πληρώνουν διὰ νὰ τὰς ἴδουν. Ἄς σημειωθῇ τώρα ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀστυνομικὴ διάταξις πού ἀπαγορεύει αὐτὰ τὰ πράγματα.

Δὲν θὰ ἤμποροῦσε, λοιπόν, ἡ ἐνέργεια ἢ καλὴ τῶν καλῶν σωματείων καὶ ὀργανώσεων νὰ στραφῇ πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀστυνομικῆς αὐτῆς διατάξεως, νὰ καθάρισουν ἂν ὄχι αἱ αἰθουσαι τῶν κινηματογράφων ἀλλὰ τουλάχιστον οἱ ἀθηναῖκοι

δρόμοι ἀπὸ τὶς βρωμιές πού προβάλλονται εἰς πάντα διαβάτην θέλει καὶ δὲν θέλει; Εἰς τὸ κάτω-κάτω μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν δὲν περιλαμβάνεται καὶ τὸ νὰ μὴ βλέπωμεν πράγματα πού δὲν θέλομεν νὰ βλέπωμεν; Καὶ ποῖος θὰ τολμήσῃ ν' ἀντίπῃ εἰς ἓνα τέτοιο αἴτημα, ὅταν προβάλλεται μὲ λογικὴν, μὲ πειστικότητα καὶ μὲ γνώσιν τῶν πραγμάτων;

Τὸ θέτομεν λοιπὸν αὐτὸ καὶ πάλιν ὑπ' ὄψιν ὅλων τῶν ἀρμοδίων, ἐνθαρρυνόμενοι καὶ ἀπὸ τὴν λαμπρὰν ἐπιτυχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον παρόμοιαι ἐνέργειαι χριστιανικῶν ὀργανώσεων εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ἐκεῖ ἡ ἐπιτυχία ἦτο λίαν ἐνθαρρυντικὴ. Διατί ὄχι καὶ ἐδῶ;

ΕΥΓΕ!

Καὶ ἐπειδὴ περὶ σημασιοτολισμοῦ τῶν δρόμων μας μὲ βυραρογραφήματα ἄς ἐξάρωμεν τοῦτο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξαρθῇ: Ὑπάρχουν περιπτεροῦχοι ὅπως καὶ ἐφημεριδοπῶλαι, οἱ ὁποῖοι δὲν τὰ δέχονται διὰ νὰ τὰ πωλοῦν. Οἱ περιπτεροῦχοι καὶ οἱ ἐφημεριδοπῶλαι αὐτοὶ εἶναι βιοπαλαισταί, παλαίου κυριολεκτικῶς διὰ τὸν ἐπιούσιον. Ἡ πώλησις αὐτῶν τῶν ἐντύπων θὰ τοὺς προσεπύριζε κάμποσο ψωμί. Καὶ πετοῦν τὸ ψωμί αὐτὸ ἀπὸ τὸ στόμα τους καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τῶν παιδιῶν τους διὰ νὰ μὴ παραβιάσουν τὴν συνείδησίν των. Διότι ἡ συνείδησις τοὺς τοὺς ἀπαγορεύει νὰ πωλοῦν αὐτὰ τὰ ἐντυπα. Ἄς λεχθῇ τουλάχιστον ἓνα «εὔγε» διὰ τοὺς βιοπαλαιστάς αὐτοὺς καὶ ἄς εὐχρηθῶμεν αὐτὸ τὸ παράδειγμα νὰ μᾶς συγκινήσῃ ὅλους!

ΔΙΑ ΝΑ ΕΧΩΜΕΝ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ

Διαβάζομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι, ἐπειδὴ περιοχαὶ ὀλόκληροι, ἰδίως εἰς τὰ σύνορα, ἐρημοῦνται ἀπὸ ἱερεῖς καὶ ὑπάρχουν καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν λειτουργοῦνται καὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι σχεδὸν εἰπεῖν οὔτε νὰ βαπτίσουν τὰ παιδιά των δὲν μποροῦν, διὰ ταῦτα θὰ . . . μειωθοῦν τὰ γραμματικὰ προσόντα τῶν ἱερέων διὰ νὰ διευκολυνθῇ καὶ τῶν ὀλιγώτερον ἐγγραμμά-

των ἢ προσέλευσις εἰς τὸν κλῆρον.

Αὐτὸ ὅμως ἀράγε εἶναι τὸ ἐμπόδιον, τὸ ὅτι ζητεῖται ἀπὸ τοὺς μέλλοντας ἱερεῖς νὰ ξεύρουν μερικὰ γράμματα ; Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ ἐντελῶς ἀναφαβήτους ἂν δεχθοῦν εἰς τὸν κλῆρον, δὲν πρόκειται νὰ βελτιωθῆ ἡ κατάσταση. Διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι τότε μόνον θὰ ἀποκτήσωμεν κλῆρον, ὅταν θὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐπὶ τέλους ὅτι οἱ κληρικοί καὶ οἱ λεγόμενοι κατώτεροι, ἔχουν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα ἱεράν, ἀπαραβίαστον, σεβαστὴν ἀπὸ ὅλους, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους των. Τὴν σήμερον ὁ κληρικὸς ζῆ ὑπὸ τοιούτους περιορισμούς καὶ μὲ τοιαύτην ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους του ἐξάρτησιν, τῆς ὁποίας ὁμοίαν δὲν θὰ εὑρετε πουθενᾶ ἄλλου. Οὐδεμία σύγκρισις ἤμπορεῖ, φέρ' εἰπεῖν, νὰ γίνῃ μεταξὺ τῆς ἐξαρτήσεως τὴν ὁποίαν ἔχει ἓνας ἀνθυπολοχαγὸς ἀπὸ τὸν στρατηγόν του ! Ὁ ἀξιωματικὸς ἔχει τὴν ὑπερησῖαν του ἀλλὰ ἔχει καὶ τὴν ἐλευθερίαν του. Καὶ ὁ στρατηγὸς ἔχει τὸν ἔλεγχον του καὶ αὐτὸς. Ὑπάρχουν εἰς τὸ τέλος καὶ τὰ δικαστήρια τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἀπονεύμουν δικαιοσύνην. Ἀλλὰ, ἐδῶ εἶναι τὸ ζήτημα, ὁ κληρικὸς ὄχι μόνον εἶναι ἐντελῶς ἀπροστάτευτος ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν προϊσταμένων του (ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν μὲ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα) ἀλλὰ καὶ κατὰ μίαν νομοθετικὴν διάταξιν, σφόδρα ἀμφιβόλου συνταγματικότητος, δὲν δύναται οὔτε κἂν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῆς Πατρίδος του νὰ προσφύγῃ εἰς οἰανδήποτε ὑπόθεσιν του, χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ ἐπισκόπου.

Τὰ εἶπαμεν αὐτὰ καὶ ἄλλοτε. Δὲν ἔγινεν ἀπολύτως τίποτε πρὸς βελτίωσιν. Ναι, ἀλλὰ αὐξάνει ἡ ἀπογοήτευσις. Δὲν ἤμποροῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν κληρικούς ἐὰν δὲν τοὺς δώσωμεν μίαν εὐπρεπῆ θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν. Διότι ἄλλως δὲν ἔχομεν πλέον τὸ δικαίωμα νὰ ζητοῦμεν ἀπὸ προσοντούχους νέους νὰ προσέλθουν εἰς τὸν κλῆρον. Ἀπὸ τὸν κληρικὸν θὰ ζητήσωμεν πολλὰς θυσίας. Διὰ πολλὰς θυσίας θὰ εἶναι ἔτοιμος ἐκεῖνος πού θὰ βάλῃ τὸ ράσο. Ἀλλ' αἱ θυσίαι αὗται εἶναι ἱεραὶ καὶ ἐπιβαλλόμεναι. Ἐπὶ πλέον ὅμως τώρα τοῦ ζητοῦμεν καὶ θυσίας αἰ ὁποῖαι

πᾶν ἄλλο παρὰ δικαιολογημένα εἶναι. Ἄλλ' αὐτὰ ἔχουν καὶ τὰ ὄρια των !

Ὅχι λοιπὸν μὲ τὴν μείωσιν τῶν προσόντων ἀλλὰ μὲ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ κληρικοῦ, συνδυαζόμενον βεβαίωτα καὶ μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν κυρίως διὰ τοὺς ἐγγάμους ἱερεῖς, μόνον μὲ αὐτὸν τὸν σεβασμὸν τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιδεικνύῃ πρῶτα-πρῶτα ὁ προϊστάμενος τοῦ κληρικοῦ Ἀρχιερεὺς, θὰ ἔχωμεν τὴν λύσιν τοῦ θέματος τοῦ κληρου. Μόνον ὅταν ἡ εἰς κληρικὸν χειροτονία παύσῃ νὰ ἀποτελῆ μείωσιν τῆς προσωπικότητος θὰ ἡσυχασοῦμεν ἀπὸ τὸ ἐπικείμενον φάσμα, τῶν ναῶν πού θὰ ἐρημώσονται διότι δὲν ὑπάρχουν ἱερεῖς καὶ τῶν πιστῶν πού θὰ ἀνατρέφονται χωρὶς δυνατότητα ἐπαφῆς μὲ τὴν Ἐκκλησίαν.

Z. N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ

Κύριε Διευθυντά,

Ἐν σχέσει μὲ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον « Παιδεία » ἄρθρον, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸ ἔγκριτον ὑμῶν περιοδικόν, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ θέσωμεν ὑπ' ὄψιν σας τὰ κάτωθι πραγματικὰ δεδομένα :

Ἡ ἴδρυσις νέων Σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὑπεργουρῆθη ἀπὸ δύο λόγους. 1ον. Ἐπεδιδώθη ὁ μετριασμὸς τῆς συσσωρεύσεως μεγάλου πλήθους μαθητῶν εἰς ὠρισμένα Γυμνάσια ἀστικῶν περιοχῶν. Σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐκ τῶν μαθητῶν τούτων διωχετεύθη εἰς τὰ νεοἰδρυθέντα σχολεῖα. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἔσχεν ἐπωφελεῖ ἀποτελέσματα ἀπὸ διοικητικῆς καὶ διδακτικῆς ἀπόψεως, ἐβελτίωσε δὲ καὶ τὰς συνθήκας στεγάσεως. Εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις ἰδρύσεως νέων σχολείων αἱ ἀρχαὶ τῆς τοπικῆς αυτοδιοικήσεως ἀνάλαβον τὴν ἔξυρῆσιν οἰκημάτων καὶ τὴν καταβολὴν τῶν μισθωμάτων.

2ον. Ἐπεδιδώθη διὰ τῆς ἰδρύσεως ἰδίᾳ τῶν παραρτημάτων ἢ οἰκονομικῆ ἀνακούφισις οἰκογενειῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν τῶν ὁποίων τὰ παιδιὰ ἠναγκάζοντο νὰ φοιτοῦν εἰς σχολεῖα ἀστικῶν κέντρων, ἔθνα ἡ διαβίωσις εἶναι δαπανηροτέρα. Ὑποθέτομεν ὅτι καὶ ὑμεῖς εἴσθε τῆς γνώμης ὅτι καὶ εἰς τὰ παιδιὰ τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν πρέπει νὰ παρέχωνται εὐκαιρίαι ἐκπαιδεύσεως ἴσαι πρὸς ἐκεῖνας αἰτινες παρέχονται εἰς τὰ παιδιὰ τῶν πόλεων.

Ἴσως ἔχετε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι μὲ τὴν ἴδρυσιν νέων σχολείων ἠξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν

τῶν Γυμνασίων. Τοῦτο δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν Γυμνασίων ἀπὸ τοῦ 1952 μέχρι σήμερον παραμένει σταθερὸς ἄνευ αὐξήσεως. Κατὰ τὸ 1952-53 ἐνεγράφησαν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως 192816 μαθηταί, κατὰ δὲ τὸ 1955-56 193816. Ὁμοίως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ Γυμνασιακὰ παραρτήματα παραμένει σταθερὸς ἐπὶ πενταετίαν μὴ ὑπερβάς τὰς 18 χιλιάδας μαθητῶν. Ὡς πρὸς τὸ διδάσκον προσωπικὸν ἐπῆλθε σημαντικὴ αὐξήσις διότι ἐνθ' ἑαυτῶν κατὰ τὸ 1952 ὑπῆρξον 4529 καθηγηταί κατὰ τὸν Αὐγούστου 1956 ὑπῆρξον 5457, ἦτοι, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ αὐξήσις εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ἠδὲ καὶ τὸ προσωπικὸν κατὰ 928 λειτουργούς.

Ἐπάρχουν βεβαίως μεγάλοι ἐλλείψεις εἰς διδακτήρια καὶ διδακτικὸν ὕλικόν. Ἄς μὴ λησμονώμεν ὅμως, τὸ τεράστιον μέγεθος τῶν κατατροφῶν τὰς ὁποίας ἐπροξένησεν ὁ δαυλὸς τῆς κατοχῆς καὶ τὸν συμφορῶν. Πάντως δυνάμεθα νὰ ἀνακοινώσωμεν εἰς ὑμᾶς ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος καταρτισθέντος ἀπὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐκάστην ἡμέραν ἀποπερατοῦται καὶ ἡ οἰκοδόμησις μιᾶς σχολικῆς αἰθούσας.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας
Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

ΑΣ ΒΟΗΘΗΣΩΜΕΝ

Ἀγαπηταί «Ἀκτίνες»,

Αἰσθάνομαι ὑποχρέωσίν μου νὰ μεταφέρω ἐδῶ μιὰ κραυγὴ ἀγωνίας πού δὲν πρέπει νὰ ἀφήσῃ κανένα ἀδιάφορον. Στὸ Ἄσυλον τῶν Ἀνιάτων, τὸ μοναδικὸ στῆν Ἑλλάδα ἴδρυμα τῆς κατηγορίας του, περιθάλπονται πεντακόσια περίπου πρόσωπα. Ἐξω ὅμως ἀπὸ τὸ ἄσυλον, σ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἄλλοι τόσοι βασιανισμένοι ἄνθρωποι περιμένουν γιὰ νὰ βροῦν σ' αὐτὸ μιὰ θέσι πού θὰ ἀνακουφίσῃ τὴ βαρεὴν δοκιμασίαν τους. Καὶ αὐτὸ εἶναι πρὸς τὸ παρὸν ἀδύνατον. Κἄτι ἄλλο ἀκόμα. Οἱ τρόφιμοι τοῦ Ἄσφουλο ποθοῦν νὰ ἀποκτήσουν δική τους ἐκκλησίαν μέσα στὸ ἴδρυμα. Ὅσοι εἶδαν τὴν τεραστία σημασίας τῆς συντροφιάς τῆς Πίστewος στοὺς σύγχρονους αὐτοὺς Ἰῶβ μποροῦν νὰ τοὺς καταλάβωσιν.

Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι — δὲν ἔχω προσωπικὰ τὴν τιμὴ νὰ τοὺς γνωρίζω — πού δουλεύουν γιὰ νὰ λειτουργῇ τὸ ἴδρυμα αὐτὸ ἔκρουσα ὅτι ἀγωνίζονται γιὰ νὰ αὐξήσουν οἱ δυνατότητες τοῦ Ἄσφουλου. Δυὸ μεγάλες ἀνάγκες: Ἐπίκαισις καὶ ἐκκλησιά. Ποιά νὰ πρωτοκαλύψῃ ἡ διοίκησις; Ἐντὶ ὅμως νὰ τὴν ἀφύμωμεν στὸ δύσκολο δίλημμα, ἄς κἀνῃ ὁ καθένας μας ὅ,τι μπορεῖ, ἄς βοηθήσῃ γιὰ νὰ γίνουν καὶ τὰ δύο.

Με ἀγάπην
ΟΥΤΙΣ

Σ. Α. Δυποῦμεθα, διότι ἐλλείψει χώρου ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀναβάλωμεν τὴν δημοσίευσιν πλειοψηφῶς ἄλλων ἐπιστολῶν.

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς συνανθρώπους μου ὅπουδήποτε εὐρίσκονται καὶ εἰς ὅ,τιδήποτε πιστεύουν.

Φίλοι μου,

Ἄφ' ὄτου ἔγραψα τὴν πρώτην μου ἐπιστολήν, πληροφοροῖαι ἐκ τελείως διαφόρων πηγῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ διαφόρων ἡπειρῶν μαρτυροῦν ὅτι ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κερδίζει γρήγορα ἔδαφος « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμέν » (Ἰω. 10, 30).

Ἐξ ἄλλου, λαμβάνω πολλὰς αἰτήσεις πρὸς ἀποστολήν ὀλονέν καὶ περισσοτέρων ἀντιγράφων τῆς ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν ἔγραψα τὸν Μάϊον τοῦ παρελθόντος ἔτους *

Ὅταν ἔγραφα τὸ παρὸν εἶδα ὅτι πρέπει νὰ τονίσω τώρα κάτι πού ἀποτελεῖ θεμελιώδη νόμον τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀπλούστατα ἀδύνατον νὰ σκεφθῶμεν τὸν Χριστὸν χωρὶς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ζωντανοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν ὁποίαν Ἐκεῖνος ἐφήρμοσε καὶ τὴν ὁποίαν καλούμεθα νὰ ἐφαρμοσώμεν καὶ ἡμεῖς. Ἐξ ἄλλου ὁ περιορισμένος χώρος μιᾶς ἐπιστολῆς μὲ ὑποχρεώνει νὰ εἶμαι σύντομος. Ἔτσι αἰσθάνομαι ὅτι θὰ εἶμαι πλέον σαφὴς εἰς τὸ ζήτημα τοῦ πῶς νὰ γίνῃ ὁ Χριστιανισμὸς ζωντανὴ πραγματικότης εἰς ὅλας τὰς πράξεις τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.

Ἐχω τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ προσπάθεια νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ὅπως πραγματικῶς εἶμεθα καὶ ὄχι ὅπως φαινόμεθα ὅτι εἶμεθα, ἀποτελεῖ τὴν ἀρετηρίαν τῆς διδασκαλίας Του.

Ἐν τούτοις δὲν ἔχει ὁ καθένας τὸ θάρρος νὰ κρημνίσῃ τὴν ψευδῆ πρόσοψιν πού ἔχει ἐνσυνειδήτως ἢ ἀσυνειδήτως ἀνεγείρῃ, καὶ πού κρύπτει ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ παρατηρητοῦ τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν περὶ τῆς ὑπάρξεώς μας, διὰ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἐσωτάτον τοῦ ἑαυτοῦ του, θὰ ἔλεγα δέ, καὶ νὰ κάμῃ ὀριστικὴν διάκρισιν μεταξὺ ἀληθείας καὶ πλάνης εἰς τὴν ζωὴν του.

Αἰσθάνομεθα κάποιαν ἀπροθυμίαν διὰ ν' ἀρχίσωμεν τὸ ἔργον αὐτό. Ἀλλὰ ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν τὴν θέλησιν νὰ κάμωμεν τὸ πρῶτον βῆμα, δὲν θὰ ἠμπορέωμεν ποτέ ν' ἀνέλθωμεν ὑψηλότερα ἀπὸ τὸν ἀναληθῆ αὐτὸν κόσμον εἰς τὸν ὁποῖον ζῶμεν.

Εὐτυχῶς ἡ ἀντίληψις πού διασπᾷ τὴν ἐνότητα τοῦ ἀθρώπου ἔχασε τὴν αἴγλην τῆς καὶ ἀρχίζομεν νὰ ἐννοοῦμεν ὅτι τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι μία ἐνότης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν προσωπικότητα. Καὶ τὰ δύο

* Βλ. «Ἀκτίνες» 1956, σ. 331, 332.

δοῦ ἐκφράζουν τὴν προσωπικότητα αὐτήν. Ὁ Χριστὸς εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἡ λυθία λίθος διὰ τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας μας καὶ διὰ τὴν ἐντιμότητά μας ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῶν συνανθρώπων μας καὶ τελευταῖον ἀλλὰ σπουδαιότερον ἀπέναντι Του.

Εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν ὁ Χριστὸς τονίζει τὴν ἀνάγκη νὰ κάμωμεν τὴν ὄψιν καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ζωῆς μας τοιοῦτον ὥστε νὰ εὐρίσκειται ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ μὲ τὴν ἀόρατον οὐρανίαν τάξιν Του καὶ ἡ ἁρμονία αὐτὴ εἶναι ἀπείρωσ σπουδαιότερα ἀπ' ὅ,τι φαίνεται. Τονίζει ὅτι αἱ ἐντολαὶ Του πρέπει νὰ ἐκτελοῦνται ἐν « πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ » καὶ ὄχι κατὰ τρόπον τυπικὸν ποῦ δὲν ἐγγίζει εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁδηγεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς ὑποκρισίαν καὶ φαρισαϊσμόν. Διότι τοῦτο σημαίνει θάνατον διὰ πάσαν ζωντανὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς.

« Ἐγὼ ἔμαυτὸν οὕτω λογιζομαι κατειληφέναι. Ἐν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ».

Μὲ τὸν ζῆλον τῶν ἀρχαίων δρομέων ὁ Παῦλος « διώκει ἐπὶ τὸ βραβεῖον », τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ μετὰ τοῦ Χριστοῦ « κοινωνία ».

Τὸ νὰ στρέψωμεν τὰ νῶτα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τῶν « ἀβαραίων » καὶ τῆς ἀπάτης καὶ νὰ παραδώσωμεν τὸ εἶναι μας εἰς τὴν καθαρότητα καὶ δόξαν τοῦ κόσμου τοῦ Χριστοῦ οὔτε εὐκόλον εἶναι οὔτε κατορθώνεται ἐντὸς ὀλίγου χρόνου. Χωρὶς νὰ δειλιώμεν ἐνώπιον τῶν ἐμποδίων ποῦ παρουσιάζονται καθημερινῶς εἰς τὸν δρόμον μας ἀλλὰ νὰ τὰ ἀντιμετωπιώμεν σύμφωνα μὲ τὸν νέον τρόπον ζωῆς. Ἄς ἐνθυμούμεθα ὅτι ἀκόμη καὶ μία μετρία καὶ ἀφανὴς βελτίωσις εἰς τὴν διαγωγὴν μας εἶναι μία πραγματικὴ συμβολὴ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐδῶ καὶ πάλιν ἔχομεν μεγάλην τάσιν δι' ἀπροθυμίαν !

Ἄς μὴ λησμονῶμεν οὔτε διὰ μίαν στιγμήν ΠΟΙΟΣ εἶναι Ἐκεῖνος ποῦ μᾶς ὁμιλεῖ ἐπὶ τοῦ ὄρους. Δὲν εἶναι βεβαίως ἡ παραμορφωμένη εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ποῦ ἐφάντασθη ὁ ἄνθρωπος, ἡ ὁποία γίνετο ἡ αἰτία νὰ παραμελήσῃ ὁ Χριστὸς ὁ μέγας Ἄγνωστος διὰ πολλούς. Ἄλλὰ εἶναι Αὐτὸς ὁ ἐνσαρκωθεὶς Θεὸς ὁ ὁποῖος ἤλθεν εἰς τὸν πλανήτην αὐτὸν χάριν τῆς ἀνθρωπότητος διὰ νὰ κλείσῃ τὴν μοιραίαν ἄβυσσον τὴν δημιουργηθεῖσαν διὰ τῆς ἁμαρτίας μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς παραγίτητος καὶ υπερτάτης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, θυσιάζων τὸν ἑαυτὸν Του ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐνώνων καὶ πάλιν τὰ κατὰ τὴν δημιουργίαν ἀχώριστα : τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, καθὼς καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν συνέπειαν

τῆς πίστεως ταύτης εἰς τὰς καθημερινὰς πράξεις του, καθιστῶν τοιοῦτοτρόπως τὸν ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἁγίαν καὶ αἰωνίαν του πατρίδα.

Ἀποτελεῖ ἔργον καὶ προνόμιον μας σημερον νὰ βέσωμεν εἰς ἐνέργειαν τὸ μέγιστον τῆς δυνάμεώς μας καὶ τῆς καλῆς μας προθέσεως καὶ θελήσεως πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τούτων εἰς ὅλας μας τὰς πράξεις, ἐμπιστευόμενοι τοιοῦτοτρόπως τὸν ἑαυτὸν μας πλήρως εἰς Ἐκεῖνον μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι τελικῶς τοῦτο δὲν εἶναι ἰδικὸν μας κατόρθωμα ἀλλὰ κατόρθωμα τῆς πίστεώς μας.

« Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή καὶ ὁ πατὴρ μου ὁ γεωργὸς ἐστίν. . . Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἄμπελος ὁμοίως τὰ κλήματα. Ὁ μὲνων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ οὗτος φέρει καρπὸν πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν (Ἰω. ιε').

Ὁ Χριστὸς δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ ψηλαφῶμεν εἰς τὸ σκοτάδι ἀλλὰ διὰ τοῦ προτύπου Του μᾶς δίδει τὸ μέσον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς νέας μας ζωῆς.

Καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι θὰ συμμετέχωμεν εἰς τὴν θείαν ζωὴν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία πάντοτε θὰ μᾶς ἐμπνέῃ καὶ θὰ μᾶς ἐνδυναμώσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν μας ζωὴν καὶ θὰ τῆς δίδῃ τὸ πῦρ ἐκεῖνο ποῦ θὰ φωτίσῃ ὅλον τὸν κόσμον.

« Ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν ».

Διότι ὁ κλάδος τοῦ ὁποίου ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν κορμὸν ἔχει σταματήσει, ἔχει χάσει τὴν ἐπαφὴν του μὲ τὴν θείαν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπομένως μαραίνεται καὶ ἀποθνήσκει.

Μὲ τὴν νέαν αὐτὴν γραμμὴν εἰς τὴν ζωὴν μας αἱ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ ἀποδεικνύονται τελικῶς ὄχι βάρος ἀλλὰ μία ἀέναος πηγὴ ἱκανοποιήσεως καὶ εὐτυχίας. « Ταῦτα λέλαληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ καὶ ἡ χαρὰ ἡμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ».

Τὸ παγκόσμιον μήνυμα τοῦ Χριστοῦ ὑπερβαίνει ὅλα τὰ ὅρια καὶ τὰ τεῖχη ποῦ ἠδυνήθη ποτὲ νὰ ἀνεγείρῃ ὁ ἄνθρωπος. Τὸ μήνυμα αὐτὸ περιέχει ἐνότητα καὶ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ ζωῆν, ἀγάπην καὶ ἀδελφωσύνην καὶ αἰχμαλωτίζει τὰς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἀνθρωπίνας καρδίας.

Ἡ ἐνότης αὕτη ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς εἰς Χριστὸν μαθητείας καὶ προερχεται ἀμέσως ἐκ τῆς θείας ζωῆς τῆς ἀμπελοῦ.

Ἡ δὲ ζωὴ αὕτη δημιουργεῖ καὶ πάλιν μίαν πηγὴν εἰς τὸν ἐρημωμένον κόσμον μας. Διότι « ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας ὅτι λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμόν ἤδη ».

Πόσον προνομοῦχος εἶναι ἡ νέα γενεὰ ποῦ βλέπει τὴν πηγὴν αὐτὴν ἀναβλύζουσαν.

Φοιτητική Στήλη

ΝΕΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Με ιδιαίτερη χαρά ή στήλη μας χαιρετίζει την έκλογή του κ. Γ. Κοντοπούλου ως τακτικού Καθηγητού στην έδρα της 'Αστρονομίας στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης.

Και ή χαρά μας, μαζί μ' ένα αίσθημα υπερφανείας, είναι απόλυτα δικαιολογημένη γιατί ο κ. Γ. Κοντόπουλος προέρχεται από τις τάξεις της « Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως ».

Υπήρξε ένα από τα ζωντανότερα μέλη της Ένώσεως μας και μεϊς οι νεώτεροι τον αισθανθήκαμε σαν τον άνθρωπο, που δούλεψε άκούραστος ανάμεσά μας.

Του εύχόμαστε κάθε πρόοδο στον επιστημονικό στίβο και ιδιαίτερα στη νέα του αυτή αποστολή.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ

Η προσπάθεια που από πολλές μεριές έγινε τον τελευταίο καιρό, για την προβολή της αληθινά μεγάλης μορφής του εθνικού μας ποιητού, του Διονυσίου Σολωμού, με την ευκαιρία των εκατό χρόνων από τον θάνατό του, πρέπει να σημειωθεί σαν γεγονός σημαντικό.

Ιδιαίτερα οι πανεπιστημιακές ευκαιρίες, άρκετά καλά ώργανωμένες, έφεραν όλους μας σε μια έπαφή με τον όμορφο κόσμο του ποιητού, τον ήθικό, τον άγγελικά πλασμένο. Άληθινή ανάστασι αυτή, πολύτιμη στους καιρούς και στη γενιά μας τη φοιτητική.

Δέν είναι μονάχα τεχνίτης ο Σολωμός, δέν είναι μονάχα ένα κομμάτι Έλλάδα ή καρδιά του, είναι στο σύνολό του μορφή που δείχνει δρόμο.

Δείκτης πορείας, προπάντων για τους νέους ανθρώπους, όσους λαχταρούν οι παλμοί τών ψυχών τους να δοθούν στο φτιάξιμο ενός έργου που άσάλευτο θά μείνει κι' όταν θά πέσουν αυτοί.

Άς θυμηθούμε τα λόγια που ο ίδιος έλεγε στους συμφοιτητάς του : Νέοι συμφοιτητάι, μάθετε την επιστήμη και την άρετη δίχως να υπερφανα-

νεύσετε, και δέν θά υπερφανευθήτε, άν αληθινά μάθετε την επιστήμη και την άρετή.

Είναι τό μυστικό για την γνήσια μεγαλουργία. Που έχει ξεπεράσει την άνωριμότητα τών έφηβικών όνειροπολήσεων και δένεται πάνω στην πραγματικότητα της ζωής, σαν σύνολο δυνάμεως και άρετης, πολύτιμο για τις άνάγκες τών ανθρώπων γύρω μας, άξιο για την ίκανοποίηση της καρδιάς που άπαιτεί δημιουργία ζωής αληθινά μεγάλη.

Όσοι δυνατοί, όσοι ύπάκοοι στις έπιταγές μεγάλων πόθων και όραματισμών, άς προχωρήσουν. Τό έργο του Σολωμού τούς φανερώνει τό μυστικό του μεγαλείου του.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Έχουμε μπροστά μας δυό αξιόλογα φοιτητικά έντυπα : τά « Νέα τής Α. Σ. Β. Σ. » που έκδίδει ή Βιομηχανική Σχολή Άθηνών και τά « Φοιτητικά Γράμματα » που έκδίδονται από την Έπιμορφωτική Φοιτητική Ένωσι του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Τό πρώτο, με πλούσια πάντοτε ύλη, προσεγμένα δημοσιεύματα, χωρίς να λείπουν και οι μελέτες πάνω σε επιστημονικά θέματα, συμβάλλει στην καθ' όλου προαγωγή τών φοιτητών, κατατόπισι των σε θέματα της Σχολής των και γενικότερα σε θέματα τών κλάδων έκείνων της επιστήμης με τους όποιους καταπιάνεται ένας σπουδαστής της Α. Σ. Β. Σ.

Όμως, εάν παρείχето ή δυνατότης και στους σπουδαστάς να έκφραστούν μέσω αυτού του έντύπου και τά « Νέα τής Α. Σ. Β. Σ. » έβλεπαν περισσότερο τά φοιτητικά προβλήματα με τό μάτι του σπουδαστού, θά βοηθούσαν άναμφισβήτητα στην προαγωγή και επίλυσι τών φοιτητικών θεμάτων που άποτελούν σοβαρώτατο πρόβλημα στη χώρα μας.

Η Βιομηχανική Σχολή στον άξίειπαινο κύκλο τών έκδόσεων της περιλαμβάνει και μία άλλη περιοδική έκδοσι με τίτλο « Σ π ο υ δ α ί ».

και που μεταβάλλει την μετά του Χριστού ένότητα εις μίαν σύγχρονον δύναμιν ενεργείας. Μίαν δύναμιν ή όποια με την άδιάσειστον βεβαιότητα της τελικής νίκης άντιμετωπίζει γενναίως όλον τό κακόν και όλας τάς δυνάμεις του σκότους, αι όποϊαι προσπαθούν να κυριαρχήσουν επί του κόσμου.

Πλήν τούτου, ή δύναμις αυτή, πλημμυ-

ρίζουσα την ανθρωπότητα με την ένότητα αυτήν και την θείαν ζωήν της άμπέλου, άνοίγει τον δρόμον διά την εις τό έγγύς μέλλον πραγματοποίησιν της μεγάλης βουλής του Χριστού να οδηγήση την ανθρωπότητα εις μίαν καλύτεραν εποχήν.

ΠΡΗΓΚΗΠΙΣΣΑ ΒΙΛΕΑΜΙΝΗ
ΤΗΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ

Τὸ περιοδικὸ αὐτό, καθαρὰ ἐπιστημονικόν, ἀσχολεῖται μὲ οἰκονομικά, κοινωνικά καὶ τεχνικά θέματα. Ὁ τόμος τοῦ περασμένου ἔτους εἶναι πλουσιώτατος σὲ τέτοιες μελέτες.

Τὰ « Φοιτητικὰ Γράμματα » τῆς Θεσσαλονίκης, καθαρὰ φοιτητικὸν περιοδικόν, γραμμένον ἀπὸ φοιτητῶν, εἶναι μιὰ ἀξιόλογη ἔκδοσι μὲ πλήρη ἐνημερότητα καὶ πραγματικὸν ἔνδιαφέρον στὰ προβλήματα τοῦ ἀπασχολοῦν τοὺς συναδέλφους τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἀπὸ τὸ τελευταῖον τεῦχος, ξεχωρίζουμε τὸ ἄρθρον « Μελέτη μετ' ἐμποδίων » στὸ ὁποῖον ὁ συντάκτης τοῦ ἀσχολεῖται μὲ τὰ φοιτητικὰ ἀναγνωστήρια, τὰ πανεπιστημιακὰ συγγράμματα καὶ τὰ σπουδαστήρια. Καθὼς βλέπουμε τὶς ἴδιες δυσκολίες ἀντιμετωπίζουσι καὶ οἱ συναδέλφου τῆς Θεσσαλονίκης μὲ μᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄς εὐχηθῶμε κάποτε νὰ λείψουν ὅλ' αὐτὰ τὰ ἐμπόδια. Σ' αὐτὸ ἀρκετὰ θὰ συμβάλῃ καὶ ὁ φοιτητικὸς τύπος. Γι' αὐτὸ ἡ ἀποστολὴ του δὲν εἶναι μικρῆ.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΕΝΑ ΙΔΡΥΜΑ

Καὶ μόνο τὸ ὄνομά του σκορπίζει στὴν καρδίαν τοῦ ταλαιπωρημένου σημερινοῦ φοιτητοῦ μιὰ αὔρα ἀγάπης, θαλπωρῆς, πού τόσο ἀλήθεια τὴν ποθεῖ καὶ τὴν ἔχει ἀνάγκη : « Παγκόσμιον Ἰδρυμα Ἐξυπηρετήσεως Φοιτητῶν ».

Ἄπλωμένο σ' ὅλες τὶς χώρες περίπου μὲ ἔδρα του τὴ Γενεὴν ἔχει σκοπὸ τὴν ἐξυπηρετήσιν τοῦ μελλοντικοῦ ἡγέτη.

Μὰ δὲν εἶναι μόνον τὸ ὄνομα. Τὸ Ἰδρυμα αὐτὸ ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἀθόρυβους καρπούς.

Παράρτημά του βρίσκεται καὶ στὴν Ἑλλάδα, πού ὅπως πληροφοροῦμεθα ἐργάζεται ἀποσκοπῶντας νὰ πραγματώσῃ τὸν σκοπὸ του. Δὲν ἔχουμε ἀκριβεῖς ἀπολογισμοὺς τῆς ὅλης του δράσεως. Σκόρπια πράγματα ἔχουμε πληροφορηθῆ. Στὴ χρονιά πού πέρασε ἀπερρόφησε ἀρκετὰ τὶς δυνάμεις του ἢ διενέργειαν ἐράνου γιὰ τὴν συμμετοχὴ καὶ τοῦ ἐδῶ παραρτήματος στὴν βοήθειαν πού προσέφερε τὸ Ἰδρυμα στοὺς πρόσφυγας Οὐγγρους φοιτητῶν.

Τώρα ἀσχολεῖται στὸν φοιτητικὸν τουρισμό : Ἐκπτώσεις στὰ εἰσιτήρια, ξενοδοχεῖα, ἀληθινὴ ἀδελφικὴ φοιτητικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ξένους φοιτητῶν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας.

Περιμένοντας τὴν ὅλην του κίνησιν εὐχόμεθα νὰ προοδεύσῃ πραγματώνοντας τὸ ἐπιδοφόρον του ὄνομα. Ἄλλωστε καὶ ὅπως πληροφοροῦμεθα ἀρκετοὶ Καθηγηταὶ ἀποτελοῦν τὸ Συμβούλιόν του.

ΕΥΘΥΝΕΣ ΠΟΥ ΣΥΓΚΛΟΝΙΖΟΥΝ

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ διαπιστώσωμε σήμερον μιὰ ἰδιαίτην κρίσιν, πού περνᾷ ἡ ἐποχὴ μας. Στὸν σπουδαστικόν κόσμον, καὶ γενικώτερα ἀνάμεσα στοὺς νέους ἀνθρώπους, εἶναι ἰδιαίτερα φανερῆ.

Θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ὀνομάσωμε κρίσιν σοβάροτητος.

Πρόκειται γι' αὐτὸ διάχυρον παντοῦ πνεῦμα τῆς πολλῆς ἐλαφρότητος, τῆς ἀδιαφορίας γιὰ κάθε τι πού ἀπαιτεῖ σκέψιν ἰδιαίτην καὶ προσοχὴν, τὸ πνεῦμα — γιὰ νὰ μᾶστε συγκεκριμένοι — τῆς πολλῆς σαχλαμάρας.

Δίνομε τὴν ἐντύπωσιν πὼς εἴμαστε ἀνίκανοι νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὰ μεγάλα προβλήματα τῶν καιρῶν μας, τῆς πατρίδος μας, μὰ καὶ τὰ δικά μας ἐντονώτατα προβλήματα. Παντοῦ καὶ πάντοτε, μὴ κάνοντας διάκρισιν χώρου καὶ χρόνου, τὸ φτηνὸ « πνεῦμα », στὶς πιὸ ἐκνευριστικὰς του ἐκδηλώσεις, ἔχει τὸ προβάδισμα. Γέλιο, ἀστεία, εὐθυμία καί... « ὄχ' ἀδερφέ »...

Δὲ ζητᾶμε συνοφροῦσιν καὶ κατεβασμένα πρόσωπα. Τὸ γέλιο καὶ ἡ χαρὰ εἶναι κάτι διαφορετικώτερον ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν γιὰ λίγη ἀξιοπρεπῆ σοβαρότητα. Ἐπι τέλους εἶναι μιὰ ζωὴ πού θὰ φτιάξωμε αὔριο, καὶ κάτι πρέπει ν' ἀρχίσωμε νὰ νοιώθωμε ἀπὸ τὴν προσωπικὴν εὐθύνην τῆς δημιουργίας τῆς. Κι' ἀκόμη, πέρα ἀπὸ τὶς προσωπικὰς μας ἐπιδιώξεις, εἶναι, στὸ κάτω - κάτω, ὁ κόσμος γύρω μας, ὁ χτυπημένος ἀπ' ὄλους τοὺς βοριᾶδες, πού ζητᾷ ἀπ' τὸν καθένα πού θὰ ἡγηθῆ αὔριο πνευματικὰ, μιὰ ἐγγύησιν γιὰ νὰ δῆ κι' αὐτὸς μιὰ ἀνακούφισιν τῆς πονεμένης ἀγωνίας του.

Εἶναι εὐθύνες αὐτές, πού συγκλονίζουν.

ΟΜΟΡΦΙΑ ΨΥΧΙΚΗ

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀδιαφορίας γιὰ θέματα καὶ προβλήματα σοβαρὰ, ἐβγαλε σὲ ἀχρηστία καὶ ὄλους ἐκείνους τοὺς λεπτομερειακοὺς ἴσως καὶ αὐτονοήτους, οὐσιαστικώτατους ὅμως κανόνες, πού ρυθμίζουν τὴν καθημερινὴν καὶ ἀναστροφήν.

Ἐν ὀνόματι μιᾶς αὐτονοήτου ἀπλότητος καὶ ἀφελείας παρουσιάζονται στὸν φοιτητικόν κόσμον οἱ πιὸ χοντροκομμένες ἀγένειες. Μιὰ συμπεριφορὰ πού ἔχει μέσα ἀρκετὴ ἀναίδεια, πολλὴ χοντροκοπιὰ, ἔλλειψιν σεβασμοῦ τῶν ἄλλων.

Λίγη ἀξιοπρέπεια χρειάζεται καὶ ἐδῶ, λίγη λεπτότης καὶ λίγο τάκτ. Νὰ κρατήσωμε μερικὰ προσχήματα, πού θὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν συναδέλφων μας καὶ νὰ μὴν ἀφήσωμε νὰ ἰσοπεδωθοῦν τὰ πάντα ἀπὸ τὴ νοῦτροπιὰ τῆς ἐποχῆς.

Μιὰ χαριτωμένη καὶ εὐγενικὴ ἀναστροφή, εἶναι ὁ ἀντικατοπτρισμὸς ὁμορφίας ψυχικῆς. Ἀπὸ κεῖ ξεπηδαῖ τὸ χαρούμενον γέλιο, τὸ ἐξυπνο ἀστεῖο, οἱ μετρημέναι κινήσεις, ὁ αὐθορμητισμὸς τοῦ σεβασμοῦ, ἡ ἀνάγκη γιὰ νὰ μεταφράζεται ἡ ἀγάπη σὲ κανόνες καλῆς συμπεριφορᾶς.

Ἀπὸ κεῖ ξεκινᾷ καὶ ὁ ἀληθινὸς σεβασμὸς καὶ ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς ἄλλους φοιτητῶν καὶ φοιτήτριες. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γύρω εἶναι προσωπικότητες, πού ἡ ἀξιοπρέπειά τους ἀξίζει ἐπιτέλους κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴ σύγχρονον ἐλαφρότητα.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Τώχουμε ξαναπή. "Όμως είναι κάτι πού δεν πρέπει τέτοιες μέρες νά ξεχνιέται.

Βαίνουμε γοργά πιά για τὸ τέλος τῆς πανεπιστημιακῆς χρονιάς. Ἐμεῖς οἱ φοιτηταὶ ἄς σταθοῦμε καταμέτωποι στὸ φοιτητικὸ μας τίτλο, στὶς προσδοκίαις πούχουν φτιάξει τόσο γύρω ἀπ' αὐτόν, πούχει φτιάξει ὁ ἑαυτός μας. Ἔστω καὶ τώρα ἄς σφίξουμε τὰ νεῦρα καὶ ἄς ποθῆσωμε νὰ πραγματοποιήσωμε μιὰ ἄρτια ἐπιστημονικὴ συγκρότησι με τὴν ἀπόδειξι τῆς στὶς ἐξετάσεις, ὅσο τοῦτο εἶναι μπορετό. Τοῦτο γιὰ μᾶς τοὺς φοιτητάς.

Ἔχουμε ὅμως νὰ ποῦμε καὶ τοῦτο : Πὼς ὅση καλὴ θέλησι κι' ἂν ὑπάρχη, ὅσο κι' ἂν ἀνοίγωμε με κέφι τὰ φτερά μας, συχνά αὐτὰ τὰ φτερά κόβονται ἀπὸ τὶς δυσκολίαις πού παρουσιάζουν οἱ τμηματικὲς ἐξετάσεις.

Ζοῦμε με τὴν συνεχῆ ἀγωνία τοῦ ἀγνώστου τῆς προσκλήσεως, τῶν συμπτώσεων δυὸ μαθημάτων, τῆς παρατάσεως ἐπ' ἀόριστον τῶν ἐξετάσεων. Πούδς μπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὸ τσάκισμα τὸ ψυχοσωματικὸ πού δημιουργεῖ ἡ ἀναμονὴ στὸν προθάλαμο ἀπ' τὶς πρωινὲς ὥρες γιὰ νὰ ἐξεταστῆς πολλὲς φορὲς τὸ μεσονύκτιο ;

Οἱ ἐξετάσεις δὲν θὰ πρέπη νὰ δημιουργοῦν ψυχικὰ ἄγχη, σωματικὸς κλονισμοῦς, με μιὰ λέξι ἀποτυχία.

Με λίγη καλὴ θέλησι, με μιὰ κατανόησι προπάντων τοῦ προβλήματος, πιστευόμε τὰ ὅσα εἴπαμε νὰ τύχουν κάποιας στοργικῆς προσοχῆς καὶ ἄρα λύσεως. Δὲν εἶναι δά μεγάλη ὑπόθεσις νὰ βγαίη τὸ πρόγραμμα μιὰ—δυὸ βδομάδες νωρίτερα, ἄλλωστε μερικὲς σχολὲς ἤδη τὸ ἔχουν ἐφαρμόσει.

ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΦΟΙΤΗΤΟΚΟΣΜΟ

Συχνὰ δεσμευόμε αὐτὴ τὴν φοιτητικὴ εἰκόνα. Ἐναν ἄνθρωπο με τὴν τσάντα ὑπὸ μάλῃς νὰ ξοδεύῃ σουλατσάροντας ὥρες, τόσο γι' αὐτόν πολυτίμες, κι' ὁ αἴτιος νάναυτο αὐτὸ τὸ ἀπρογραμμάτιστο πρόγραμμα τῆς σχολῆς του.

Μιὰ πανεπιστημιακὴ μέρα ἐκτείνεται πάνω κάτω ἔτσι : ὀκτώ με ἑννέα μάθημα, ὕστερα ἕως δύο καὶ τρεῖς ὥρες κενές, κι' ὕστερα πάλι μάθημα,

κι' αὐτὸ συνεχίζεται ὡς τὶς ἑπτὰ καὶ κάποτε καὶ ὀκτὼ τὸ βράδυ.

Καὶ τὶς ἐνδιάμεσες λοιπὸν ὥρες πού τις περνᾷ ὁ φοιτητής ; Μὰ στὰ πεζοδρόμια, στὶς αἰθούσες τὶς ἄδειες, ὅπου ἀλλοῦ θέλετε ἐκτός ἀπὸ τὸ νὰ διαβάξῃ. Γιατὶ καὶ τὸ σπουδατήριον δὲν μπορεῖ νὰ σὲ φιλοξενήσῃ. Τί νὰ σοῦ κάνει, ὅταν οἱ θέσεις πού διαθέτει, εἶναι σχεδόν, ὅσοι εἶναι οἱ μισοὶ φοιτηταὶ σ' ἓνα ἔτος ;

Καὶ δίπλα στὴ σωματικὴ κόπωση, πού δημιουργεῖ ἡ ταλαιπωρία αὐτὴ, εἶναι καὶ ἡ ψυχικὴ : Πὼς κυλοῦν τὰ χρόνια καὶ σὺ σχεδόν δὲν μαθαίνεις τίποτε ἀποξενώνοντας καὶ τὸ μεθῦσι πού δίνει ἡ κόπωση τοῦ διαβάσματος, τῆς δημιουργίας.

Με τὸ νὰ ὑπάρχουν δυσκολίαι στὴν ἐπίλυσι δὲν λύνεται τὸ πρόβλημα.

Τοῦ χρόνου πρέπει νὰ λείψῃ τουλάχιστον ὁ βραχνῆς τοῦ προγράμματος ἀπὸ τὴν πορεία τῶν ἄλλων, ἂν τὸν πονᾶμε στ' ἀλήθεια τὸν φοιτητῆ.

ΝΑ ΠΡΟΣΕΧΘΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ

Ὁ μήνας πού περνᾶμε εἶναι ὁ μήνας τῶν φοιτητικῶν ἐκδρομῶν. Κατὰ σχολὲς ἢ κατὰ ἔτη, ἐπιχειρεῖται ἡ ὁμαδικὴ ἐξόρμησις γιὰ τὴν ἀπόλαυσι τῆς ἁμορφιάς τῶν ἐλληνικῶν τοπείων, τῆς συναδελφικῆς παρέας, καὶ τῆς κάποιας ἀνάπαυλας στὴν πνευματικὴ καθημερινὴ κούρασι.

Στὸ θέμα αὐτὸ δὲν θὰ εἴχαμε παρὰ νὰ συστήσωμε νὰ γίνεταί κάποια προσπάθεια γιὰ νὰ ἐκπληρῶνται οἱ τρεῖς παραπάνω σκοποὶ.

Ἦσως ὁ χωρισμὸς σὲ μικρότερες ὁμάδες, ἡ αὔξησις τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐκδρομῶν, πού πολὺ ἱκανοποιοῦν τοὺς φοιτητάς, καὶ ἡ περισσότερη ὀργάνωσι ἀπὸ τὰ προεδρεῖα, νὰ εἶναι δυνατόν νὰ προωθῆσιν τὸ θέμα.

Γιατὶ εἶναι καὶ ὁ κόσμος τῆς ὑπαίθρου, ὁ ἀγνὸς λαός, πού πολλὰ περιμένει ἀπὸ τὰ μορφωμένα παιδιὰ του. Μᾶς εἶπαν γιὰ κάποια πόλι ἐπαρχιακὴ πού κατέβηκε σύσσωμη στὴν παραλία νὰ ὑποδεχθῆ μιὰ ὁμάδα φοιτητῶν πού τὴν ἐπεσικέφθησαν. Μὰ ἐκεῖ σπάρθηκαν ἐλπίδες πολλές. Τὸ μήνυμα γιὰ ἓνα καλύτερο κόσμο—παλμός καὶ πόθος τῶν νέων ἀνθρώπων—τὸ δέχτηκαν με λαχτῆρα οἱ βασιανισμένοι χωρικοὶ μας.

Βέβαια γενικώτερα εἶναι δύσκολο νὰ ἐπιτευχθοῦν προσωρινὰ τέτοιες προσφορές. Γι' αὐτὸ νὰ μεινόμε τουλάχιστον σ' αὐτὸ : Νὰ προσεχθοῦν περισσότερο οἱ ἐκδρομὲς μας.

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

Περιοδικὸν « Ἀ κ τ ῖ ν ε ς », ὄργανον τῆς « Χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ῆ ς Ἐ ν ὠ σ ε ω ς Ἐ π ι σ τ η μ ὄ ν ω ν ».
Ἐκδοσις Χριστ. Ἐνώσεως « Ἀκτίνες ». Γραφεῖα : ὁδὸς Καρύστη 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35 - 023.—
Θεσ/νίκης : Ἀγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς : Φίλωνος 34α. — Ἰπυθύνους : Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία
Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1).—Ἐτησίαι συνδρομὴ δρχ. 45, ἔξωτ. δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφείου :
Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλη 176. — Χειρόγραφα, δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Τύποις « Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας » Α.Ε., Παπαδιαμαντοπούλου 41
Ἐκμετάλλευσις Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου